

Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 területi hatásvizsgálata

Készült a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 Nógrád Megyei Önkormányzat által
2014. február 3-án társadalmasításra bocsátott változata alapján

Nógrád Megye Önkormányzata megbízásából
a NORDA Nonprofit Kft. készítette

2014. február

NORDA

Észak-Magyarországi Regionális
Fejlesztési Ügynökség

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	3
Rövidítések jegyzéke	5
Vezetői összefoglaló	6
1.A területi hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése	13
1.1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata.....	13
1.2. A területi hatásvizsgálathoz felhasznált információk, kapcsolódó szakmai dokumentumok ..	18
2.Nógrád Megye Stratégiai Programja 2014-2020	21
2.1. A Program tartalmának, céljainak rövid ismertetése	23
2.2. A koncepció összevetése más tervekkel, releváns dokumentumokkal	33
2.2.1. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) kapcsolata a megyei fejlesztési programmal.....	33
2.2.2. Összevetés a szomszédos megyék programjaival, koncepcióival.....	53
2.2.3. A prioritások és az intézkedések külső koherencia vizsgálata főbb környezetvédelmi stratégiák alapján	61
2.2.4. A Program illeszkedése a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Programban kitűzött stratégiai célokhoz.....	64
2.3. Társadalmi, gazdasági konzisztencia vizsgálat	78
3. A megvalósítás hatásainak feltárása	83
3.1. A jelenlegi társadalmi, gazdasági, környezeti helyzet bemutatása, fennálló problémák konfliktusok ismertetése	83
3.1.1. Gazdasági, társadalmi helyzet.....	83
3.1.2. Környezeti helyzet bemutatása	98
3.2. A Program megvalósulásával várhatóan kiváltott hatások bemutatása, előrejelzése	100
3.3. A Program várható környezeti hatásai, a Program Stratégiai Környezeti Vizsgálata	113
3.3.1. Környezeti célkitűzések szerinti értékelés	113
3.3.2. Környezeti szempontú elemzés	124
4. Javaslatok, észrevételek	133
4.1. Általános észrevételek	133
4.2. Részletes észrevételek	134
Mellékletek.....	138

Bevezető

A Területi Hatásvizsgálat (THV) célja, jogi háttere

Jelen dokumentum célja a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 várható **környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak**, illetve következményeinek feltárása a szakmai és társadalmi egyeztetésekben résztvevők, valamint a döntéshozók számára. A hatásvizsgálat a Nógrád Megyei Önkormányzat megbízásából készült.

A hatásvizsgálat az alábbi jogszabályoknak megfelelően, azokkal összhangban került összeállításra:

- 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól;
- 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról;
- 97/2009. (XII.21.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízgazdálkodási és tájvédelmi szakértői tevékenységről; a területi hatásvizsgálat környezeti értékelési részét a 97/2009 (XII.21) Korm. rendelet szerinti szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő végezte el.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV)

A hatásvizsgálaton belül a stratégiai környezeti vizsgálat alapját a 2/2005 (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról adja. A rendelet 1. melléklete szerint környezeti vizsgálatot kell készíteni az 1996. évi XXI. törvény 23. § (1) bekezdésének megfelelően készített területfejlesztési programokra, így a megyei területfejlesztési programra is. A környezet védelméről szóló törvény (a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 44. § (1)) alapján a vizsgálatnak ki kell terjednie az alábbiakra:

- a tervezett előírások, intézkedések mennyiben befolyásolják, illetőleg javíthatják a környezet állapotát;
- a tervezett intézkedések elmaradása esetén milyen kár érheti a környezetet, illetőleg a lakosságot.

Ennek megfelelően készült el a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 (továbbiakban NMSP vagy Program) Stratégiai Környezeti Vizsgálata (továbbiakban SKV).

A stratégiai környezeti vizsgálat célja

A stratégiai környezeti vizsgálat alapvető célja, hogy bemutassa az SKV értékelési kritériumait, valamint összefoglalja a legfontosabb környezeti és fenntarthatósági szempontból megfogalmazott értékeléseket, javaslatokat a tervezési és a döntéshozatali folyamatokra és azok tartalmi kérdéseire vonatkozóan. Továbbá a Programhoz kapcsolódó lehetséges környezeti, fenntarthatósági konfliktusok létének és mértékének azonosítása és ezeknek - amennyire lehetséges - a feloldása. Cél egy környezeti és fenntarthatósági szempontból is elfogadható stratégiai dokumentum megalkotása, valamint a döntéshozatal hatékonyabbá, átláthatóbbá tétele, felelősségének erősítése a környezeti és fenntarthatósági szempontok megjelenítésével:

- nagyfokú integráltság a döntéshozatalban (a döntéshozatal nyitottságától függően);
- kapcsolódás a tervezői döntésekhez;
- kapcsolódás a stratégiai dokumentum elfogadási folyamatának döntéseihez (széleskörű társadalmi egyeztetés);
- a döntések, a tervezett intézkedések minőségének javítása.

Az SKV további célja, hogy a tervezők, a döntéshozók és az érintettek számára is felhívja a figyelmet a környezeti és fenntarthatósági szempontok érvényesítésére a tervezés, a döntéshozatal és a végrehajtás során.

A Nógrád Megyei Önkormányzat és a NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. között létrejött szerződés értelmében a NORDA Nonprofit Kft. végezte a megyei területfejlesztési programhoz kapcsolódó területi hatásvizsgálatot.

Megbízott részéről a hatásvizsgálat elkészítéséért felelős: Guttyán Gergely ügyvezető

A hatásvizsgálat elkészítésében részt vett szakértők:

- Ártim László ügyvezető igazgató-helyettes, NORDA Nonprofit Kft.
- Lenártek András gazdasági vezető, NORDA Nonprofit Kft.
- Holndonner Péter (Sz-64/2012), környezetvédelmi szakértő
- Széni Nándor vezető tervező, NORDA Nonprofit Kft.
- Inczedy Tamás projektmenedzser, NORDA Nonprofit Kft.

Rövidítések jegyzéke

NMSP, Program	Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020
NMTFK, Konceptió	Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója 2014-2020
OFTK	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
NORDA Nonprofit Kft.	NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség és Közhasznú Nonprofit Kft.
Tftv.	1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
KKV	kis- és középvállalkozás
NUTS	Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája
THV	területi hatásvizsgálat
SKV	stratégiai környezeti vizsgálat
CLLD	Közösség-vezérelt helyi fejlesztési programok (Community-led Local Development)
ITI	Integrált Területi Beruházások (Integrated Territorial Investments)
PM	Partnerségi Megállapodás
Közigyűlés	Nógrád Megyei Önkormányzat Közigyűlése
MTT	Megyei Tervezéskoordinációs Testület
NKP	Nemzeti Környezetvédelmi Program

Jogszabálygyűjtemény

2011. évi CLXXXIX törvény	2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
1996. évi XXI. törvény	1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
1995. évi LIII. törvény	1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
218/2009. (X.6.) Kormányrendelet	218/2009. (X.6.) Kormányrendelet a területfejlesztési konceptió, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól
2/2005 (I.11.) Kormányrendelet	2/2005 (I.11.) Kormányrendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról
1254/2012. (VII.12.) Korm. határozat	1254/2012.(VII.19.) Korm. határozat a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Konceptió kidolgozásáról
123/1997. (VII.18.) Kormányrendelet	123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási-művek védelméről
132/2010. (IV. 21.) Kormányrendelet	132/2010. (IV. 21.) Korm. rendelet az országhatáron áttérjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espoóban, 1991. február 26. napján elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről
18/2013. (III. 28.) OGY határozat	18/2013. (III. 28.) OGY határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról

Vezetői összefoglaló

Nógrád Megye Önkormányzata a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően elkészítette a Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiójának helyzetértékelő és javaslattevő részdokumentumát, majd ezt követően elkészítette területfejlesztési programját (Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020). A dokumentumok elkészítése párhuzamosan zajlott az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió elkészítésével. A Programot a Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatal, valamint a Nógrád Megyei Területfejlesztési Ügynökség munkatársai készítették el. Az Önkormányzat által elfogadott és társadalmazásra bocsátott Program területi hatásvizsgálata a társadalmazással együtt folyt, így a hatásvizsgálat elkészítésénél a társadalmazás eredményei folyamatosan nyomon követésre kerültek.

Az elkészült dokumentum területi (gazdasági, társadalmi, környezeti) hatásvizsgálatát jogszabály írja elő. A hatásvizsgálatot a vonatkozó jogszabályi előírások mentén a Nógrád Megye Önkormányzata megbízásából a NORDA Nonprofit Kft. végezte. A hatásvizsgálat legfőbb megállapításai az alábbiak.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 dokumentum tartalmilag, különös tekintettel a természet-, környezet- és tájvédelmi vonatkozásokat megvizsgálva, megfelel a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Korm. rendeletnek.

A Program összhangban van és épít a Konceptió helyzetértékelésének megállapításaira, valamint követi annak javaslattevő részében megjelölt célrendszert. Figyelembe veszi ugyanakkor a programalkotást befolyásoló külső folyamatok alakulását, így különösen a 2014-2020 közötti fejlesztési időszak legfontosabb keretét adó Partnerségi Megállapodás, az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, valamint a 2014-2020 között megvalósítandó operatív programok, illetve ágazati stratégiák tartalmának alakulását.

A Konceptió három átfogó céljának középpontjában azon felismerések állnak, hogy a gazdasági felzárkózásához, a megye versenyképességének erősítéséhez elengedhetetlen tényezők a vállalkozások, az innováció támogatásán túl az aktív, kreatív társadalom megerősítése, valamint olyan élettér kialakítása, amely képes lakosságát megtartani, és mindenki számára egyenlő esélyeket biztosítani.

A három átfogó cél és a specifikus, valamint a területi célok megfelelő válaszokat, helyes irányt határoznak meg a helyzetértékelésben is feltárt társadalmi, gazdasági problémák megoldására, és várhatóan érezhető elmozdulást eredményeznének majd a társadalmi, gazdasági folyamatokban az ezekbe az irányokba mutató fejlesztések.

A Konceptióban megfogalmazott célok mentén épül fel a Program specifikus célrendszere, amely fő céljai között jeleníti meg a gazdaság helyi adottságokhoz igazodó fejlesztését, a helyi kulturális értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztést, a befogadó társadalom és közösség megújulását, a vonzó helyi élettér kialakítását.

A kitűzött célok nem sértik a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényeket. A vázolt elképzelések összhangban állnak az Európai Unió vonatkozó irányelveivel és a határon átnyúló nemzetközi egyezményekkel, illetve megfelelnek a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III. 28.) OGY határozatnak.

A Program megfelelő formában történő megvalósítása esetén várhatóan eléri a kívánt társadalmi és gazdasági és hatásokat, vagy azok egy jelentős részét anélkül, hogy kárt okozna, vagy a meglévő gazdasági és társadalmi problémákat elmélyítené. A megvalósítás során fontos annak szem előtt tartása, hogy bár az egész megye felzárkóztatási (konvergencia) területnek tekintendő, a megye elmaradottabb részeinek gazdasági-társadalmi integrálására kiemelt figyelmet kell szentelni. A Program a megye fejlődéséhez, felzárkózásához megfelelő alapot ad, így elmondható, megvalósítása nélkül a megye, valamint a megyén belül a gazdasági-társadalmi felzárkózás lehetősége jelentősen elmaradna.

A környezeti értékelés fő célja a Program intézkedéseinek a természetre és a környezetre gyakorolt várható hatásának vizsgálata. Ehhez kapcsolódóan általánosságban meg kell jegyezni, hogy a területfejlesztés számos esetben nem feltétlenül van teljes összhangban a természeti erőforrások, illetve a teremtet világ megőrzésével, de törekedni kell annak fenntartható használatára, illetve az intézkedések, projektek ésszerű, és természetbarát kivitelezésére.

A Programban a fenntarthatóság, a természet- és környezetvédelem több célnál és intézkedésnél megjelenik. Mindemellett javasolt megjeleníteni általános szempontként a Natura2000 területek, valamint a természetvédelmi területek védelmét.

Megállapítható, hogy a program gyakorlatban megfelelő formában történő átültetése és kivitelezése esetén várhatóan a kívánt társadalmi és gazdasági eredmények irányába mozdítja Nógrád megyét anélkül, hogy kárt okozna, vagy a meglévő gazdasági és társadalmi és környezetvédelmi problémákat elmélyítené.

A hatásvizsgálat alapján a Program teljességének, a célrendszer megfelelő komplexitásának és koherenciájának biztosítása érdekében – tekintettel a társadalmi, gazdasági, környezetvédelmi szempontokra - az alábbi javaslatok kerültek megfogalmazásra.

Javaslatok, észrevételek a Program tartalmára vonatkozóan

Általános észrevételek

A Program céljainak megvalósulásával közvetve vagy közvetlenül környezeti szempontból negatív hatást kiváltó tényezők feltárása, különös tekintettel azokra a tervi elemekre, amelyek a természeti erőforrások túlzott igénybevételét vagy a környezetterhelés, vagy az emberi egészség károsodásának előidézését jelentik: **A megfogalmazott elvek alapján, a fejlesztési prioritások közvetlenül nem okoznak környezetminőségi romlást.**

A területhasználati elvek általános célként a Konceptióban kerülnek rögzítésre. Az elvek igazodnak a megye adottságaihoz, a fejlesztési célkitűzések megvalósításához pedig fontos iránytűként szolgálnak. A Program javasolt prioritásainál, tervezett intézkedésinél kisebb-nagyobb súllyal megjelennek **területhasználati elvek**. Ezen elvek fontosságára tekintettel javasoljuk a Programban is megjeleníteni, vagy a Konceptióra történő hivatkozással rögzíteni ezen elvek alkalmazását.

Míg a célok és intézkedések területén könnyen lehet kapcsolatot találni a két dokumentum között, ez az indikátorokra nem mindig igaz. Javasolt, hogy az EU kötelező indikátorai mellett elsősorban olyanokat használjon a Program, amelyek a TOP-ban, illetve más OP-ban meghatározásra és definiálásra kerültek.

Részletes észrevételek

Az országhatáron átnyúló környezeti hatások azonosítására az országhatáron áterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espoóban, 1991. február 26. napján elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 132/2010. (IV. 21.) Korm. rendeletet valamint az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005.(I.11.) Korm. rendeletet figyelembe véve, a Nógrád megyei területfejlesztési koncepció környezeti értékelése alapján megállapítható, hogy annak céljait és földrajzi kiterjedését figyelembe vevő ésszerű változatainak megvalósítása, **országhatáron áterjedő jelentős környezeti hatást várhatóan nem eredményez.**

A Program nem említi viszont, mint védelemre szoruló ökológiai rendszereket a Natura2000 területeket, melyek védelme, hosszú távú fenntartása kiemelt fontosságú.

Környezetállapot megőrzéséhez kapcsolódó észrevételek:

- talajdegradációk elleni védelem védelme: javasoljuk, hogy az erózió mellett utaljon a többi talajdegradációs folyamatok mérséklésére is, a termőterületek kivonásának csökkenésére, illetve a fenntartható talajhasználatra.
- barnamezős beruházási területek támogatása: a barnamezős területek prioritásként való kezelése mellett fontosnak tartjuk a kármentesítésre szoruló területek felmérését, azok tényfeltárását, és végül – projektek révén – a kármentesítés lebonyolítását. Ezzel nem csak a szennyezett területek száma csökken, hanem területfejlesztés és gazdaságfejlesztés szempontjából is fontos területek válnak hasznosíthatóvá, megőrizve az érintetlen természetet, vagy az agrárium által használt termőföldeket. Mindezekon túl a remediációs beruházások nem csak gazdaságélénkítést, hanem az egészséges környezet javítását is eredményez.

Környezetbarát technológiák telepítése:

- A Program nem említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével. Korszerű hulladékartalmatlanítási technológiák bevezetését, hulladék újrahasznosítás, újrahasználat támogatását javasoljuk
- Javasoljuk a biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelését, helyben történő visszaforgatását, a házi és közösségi komposztálás elterjesztését

Természet megismerése és védelme:

- A turisztikai magterületek (Nyugati-Mátra, Karancsság, Cserhátvidék, Keleti-Börzsöny, és az Ipoly-völgy) ökoturisztikai fejlesztéséről sajnos nem esik szó a Programban. A környezet védelme, szeretete, a természet és a táj értékeinek megőrzése, a legfontosabb az ökoturisztikai fejlesztések kapcsán.
- Ökoszisztéma szolgáltatások; Javasoljuk a sportolási, természetjárási lehetőségek kapacitásfejlesztését; egyéb zöldsportok népszerűsítési programok mind olyan intézkedések, amelyek a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit javítják.

Bár a **határon átnyúló fejlesztéseket** megalapozó programok tervezése még nem előrehaladott, lehetőség szerint ez is részét kell, hogy képezze a **külső koherencia** vizsgálatának.

A Program kidolgozásánál az Európai Unió által megkövetelt **horizontális alapelvek** alkalmazása általánosan rögzítésre került. **Horizontális célokként** az EU 2020 tematikus célkitűzései kerültek rögzítésre. Tekintettel arra, hogy egyes megjelölt célok jellegüknél fogva nem jelenhetnek meg a Program egészében, javasoljuk áttekinteni a horizontális célok körét, törekedve a TOP horizontális céljainak integrálására is.

Javasoljuk továbbá a Partnerségi Megállapodásban rögzített horizontális elveket is rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

Átfogó célként hangsúlyosan javasolt megjeleníteni a CO₂-kibocsátás csökkentésének támogatását is, mely mind közösségi, mind nemzeti cél is.

1. prioritás a „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében”

2. prioritás a „Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése”

Tekintve a két prioritás hasonló célkitűzéseit egyes esetekben átfedés, vagy nagyfokú kapcsolódás tapasztalható, ezért az első két prioritás intézkedéseinek áttekintése javasolt.

A gazdaságfejlesztési célok esetében külön meg kell említeni a barnamezős területek hasznosítását, melyek elsőbbségét deklarálni kellene az érintett prioritások esetében.

A legnagyobb munkahely teremtési potenciállal a KKV- bírnak, akik a gazdasági szférában dolgozók 2/3-át foglalkoztatják. A nagyvállalatok szerepe inkább a piacbiztosítás (beszállítóknak), technológiai kultúra, termékfejlesztés területén jelentős. Ezt szervezeti formába a klaszterek fogják, melyek fontosságát jobban ki kellene hangsúlyozni.

Meg kell említeni, hogy a várhatóan jelentős szerepet betöltő **pénzügyi eszközök** alkalmazásával keveset foglalkozik a Program. Az első két prioritásban ezt hangsúlyosabban meg lehetne jeleníteni.

Az átfogó célok mindegyikét érinti, hogy teljesítő képes tudással rendelkező, kreatív, innovációra képes munkaerő dolgozzon a jövő centrikus vagy a hagyományos iparban, akik modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettérben laknak. Ennek a környezetnek egyik legfontosabb, most hiányzó, elemei a műszaki (biotechnológia, környezetipar, stb.) és a gazdasági (marketing, szervezés, stb.) képzést biztosító felsőfokú intézmények vagy kihelyezett karok, Oktatási és K+F+I kapacitásokat, szolgáltatásokat biztosítva, a megyei vagy megye határokon túli fiataloknak, illetve vállalkozásoknak.

A 3. prioritás a „**Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés**”

Tekintettel arra, hogy az első két prioritás gazdaságfejlesztési akciói ezt a területet közvetlenül kevésbé érintik majd, a területi preferencia kiegyenlítettebbé tehetné a program eredményeit, jelentősen támogatva ezzel a megye belső területi kohézióját, a vidék-város egyensúlyát és kapcsolatait.

Az intézkedések kohézióját támogatja, szinergia révén hatásukat javíthatja, hogy a prioritáson belül olyan intézkedések is megjelennek, amelyek a turizmust és az agrárgazdaságot összekapcsolja a helyi piacok erősítésre révén. A helyi piacok integrálása közvetlenül támogathatja az önfenntartó vidék kialakulását, a helyi közösségek megerősödését. A társadalmi kohéziót tovább erősíti a fiatal gazdák támogatása, hiszen a vidéki térségeket érinti leginkább az elvándorlás, az elöregedés.

A harmadik prioritás esetében a környezeti célokhoz, a területi és társadalmi kohézió erősítéséhez kapcsolódóan a környezetbarát, alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységek előtérbe helyezése megfontolandó.

4. prioritás **Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében**

A társadalmi kohézió szempontjából jelentős prioritás megfelelően támogatja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózását. Részben ebben a prioritásban, részben a program egészére vonatkozóan javasolt a kapcsolódás bemutatása más Operatív programokhoz, továbbá a „Társadalmi és gazdasági felzárkózás által vezérelt térségi integrált program”¹ megvalósításához.

5. prioritás **Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára**

A Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára prioritás kulcsfontosságú intézkedési javaslatokat fogalmaz meg. A vonzó, marasztaló helyi élettér, élhető város kialakítására sok, de általánosságba mozgó megállapítás szerepel a dokumentumban. Markánsabban kellene megjeleníteni pl. Balassagyarmat és Szécsény történelmi városmagjának megújítását, a vonzó életteremtő intézmények nevesítését. Pl. színházi társulat létrehozása.

¹ A Kormány 1058/2014. (II. 11.) Korm. határozata

A nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése intézkedést javasoljuk kiegészíteni a lakossági igénybevevőket támogató pontokkal, mind az eszközbeszerzések, mind az alkalmazó képes tudás elsajátításának támogatása. A GINOP „Infokommunikációs fejlesztések” alapvetően a közszférára fókuszál. Egy intézkedési tervzetben szerepel az ismeretek és készségek fejlesztése, de ott is nevesítve a hátrányos helyzetű rétegeket. Nógrád megye felemelkedéséhez legfontosabb a versenyképes IKT használati tudás széleskörű és gyors kiépítése.

Egyéb észrevételek

A TOP és a Program esetében markáns eltérés, hogy a TOP önálló prioritás keretében foglalkozik a Közösségi szinten irányított fejlesztésekkel, ami a Programból hiányzik, bár három intézkedést megfogalmaz ilyen típusú fejlesztésre, de csak szűk körre koncentrálvá. Bár a Program szerkesztése nem befolyásolja annak megvalósíthatóságát, a jobb megfeleltetés érdekében megfontolandó, hogy a **CLLD-típusú intézkedések** együttesen, külön prioritásban jelenjenek meg.

1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése

1.1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata

Előzmények, kapcsolódás a tervezési folyamathoz

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló **1996. évi XXI. törvény** 2011. évi módosítását követően 2012. január 1-től a megyei önkormányzatok területfejlesztési és területrendezési feladatai jelentősen bővültek, majd a törvény 2013. évi módosítása során tovább szélesedtek. Ennek keretében - a törvényi rendelkezéseknek megfelelően - a megyei önkormányzatok fogadják el az adott megye hosszú távú területfejlesztési koncepcióját (megyei területfejlesztési koncepció), illetve - a megyei területfejlesztési koncepció és területrendezési terv figyelembevételével - a megye fejlesztési programját és az egyes alprogramokat.

A **2011. évi CLXXXIX.** törvény Magyarország helyi önkormányzatairól a terület- és településfejlesztést a helyi önkormányzatok feladatai közé sorolta.

A kormánynak a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Koncepció kidolgozásáról szóló **1254/2012. (VII. 19.) Korm. határozatával** elkezdődött az OFTK és a területi tervek tervezése, illetve annak előkészítése.

A területi tervezés folyamatában Nógrád Megye Önkormányzata 2012 júniusában megkezdte a 2014-2020-as tervezési időszakkal kapcsolatos helyi fejlesztési igények felmérését, majd a **megyei területfejlesztési koncepció** elkészítése a hozzá kapcsolódó Partnerségi Terv elkészítésével hivatalosan elkezdődött. A Koncepció társadalmi egyeztetése 2013. április 30-án kezdődött.

A területi hatásvizsgálat jogi háttere

A területfejlesztési koncepció, területfejlesztési program és területrendezési terv követelményeit, illeszkedését, elfogadásának rendjét a **218/2009. (X.6.) Kormányrendelet** határozza meg, amely rögzíti, hogy a területi tervek javaslattevő fázisának megalapozó része a **területi (környezeti, társadalmi, gazdasági) hatásvizsgálat**, amelyhez kapcsolódóan a környezeti vizsgálati rész elkészítését az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló **2/2005. (I.11.) Kormányrendelet** szabályozza.

A stratégiai környezeti vizsgálat jogi háttere

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/42/EK irányelve (2001. június 27.) bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról kimondja: (4) „a környezeti vizsgálat fontos eszköz a környezeti szempontok beillesztésére olyan tervek és programok előkészítésébe és elfogadásába, amelyeknek valószínűleg jelentős hatása lehet a

tagállamokban a környezetre, mivel biztosítja, hogy e tervek és programok megvalósításának ilyen hatásait előkészítésük során és elfogadásukat megelőzően számításba vegyék”.

A jogszabályi kötelezésen túlmenően a társadalom részéről is egyre erősödő elvárás a környezeti és fenntarthatósági szempontok megfelelő figyelembevétele a döntéshozatali folyamatokban annak érdekében, hogy társadalmi, környezeti és gazdasági szempontból is körültekintő döntéssel fenntartható módon kezeljük, fejleszthessük a tájat és a természeti erőforrásainkat, valamint a ráépülő ökoszisztémákat.

A SKV szabályozásáról szóló jogszabályok szűken értelmezett környezeti értékelési szempontjait foglaltuk össze az alábbi szempontcsoportban:

- a környezeti adottságokhoz illeszkedő hasznosítás, a sokféleség megőrzése;
- környezetterhelés, állapotváltozás, rehabilitáció;
- klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a veszélyek megelőzése, elkerülése, mérséklése;
- a környezettudatos, felelős értékrend fejlesztése.

Az SKV esetében alkalmazott módszertani megközelítés alapjai

Az SKV elkészítése során törekedtünk a fenntarthatóság megfelelő súlyú figyelembevételére. Az alkalmazott módszertani megközelítés alapjai a hazai SKV készítés gyakorlatára és a vonatkozó közösségi és hazai jogszabályi előírásokra épülnek.

A vizsgálati szempontrendszer bemutatása előtt, a fenntartható fejlődés fontosságát foglaljuk össze néhány gondolatban. Azért fontosnak ezt itt megtenni, mivel különösen a hazai, de a nemzetközi tervezési és döntéshozatali gyakorlatban sem kialakult és egyértelmű a fenntarthatóság gyakorlatorientált értelmezése. Hozzá kívánunk járulni ebben a munkában is a hazai közmegegyezésen alapuló, áttekinthető, érthető szempontrendszer megfogalmazásához és alkalmazásához, amely a tervezőknek és döntéshozóknak is segítségére lehet.

A fenntartható fejlődés fogalma: a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely a jelen generációk mértéktartó igényeit úgy elégíti ki, hogy közben nem teszi lehetetlenné/megőrzi a jövő generációk teljes értékű élethez szükséges lehetőségeit (Brundtland-jelentés - Our common future, 1987).

A környezeti keretek tekintetében három alapvető feltételnek kell megfelelnie a fenntartható fejlődésnek:

- (1) a környezeti elemek és rendszerek terhelhető-képességét meg nem haladó, regenerációs képességét nem veszélyeztető használata, hasznosítása;
- (2) a környezeti erőforrások értékek fenntartása, megőrzése;
- (3) az anyagfelhasználás és anyagkibocsátás mérséklése a terhelhetőség folyamatos nyomon követésével.

A Nógrád Megye Önkormányzata és a NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. között létrejött szerződés értelmében a NORDA Nonprofit Kft. végezte a megyei területfejlesztési koncepcióhoz kapcsolódó területi hatásvizsgálatot. A hatásvizsgálat követi a fentiekben hivatkozott jogszabályok előírásait.

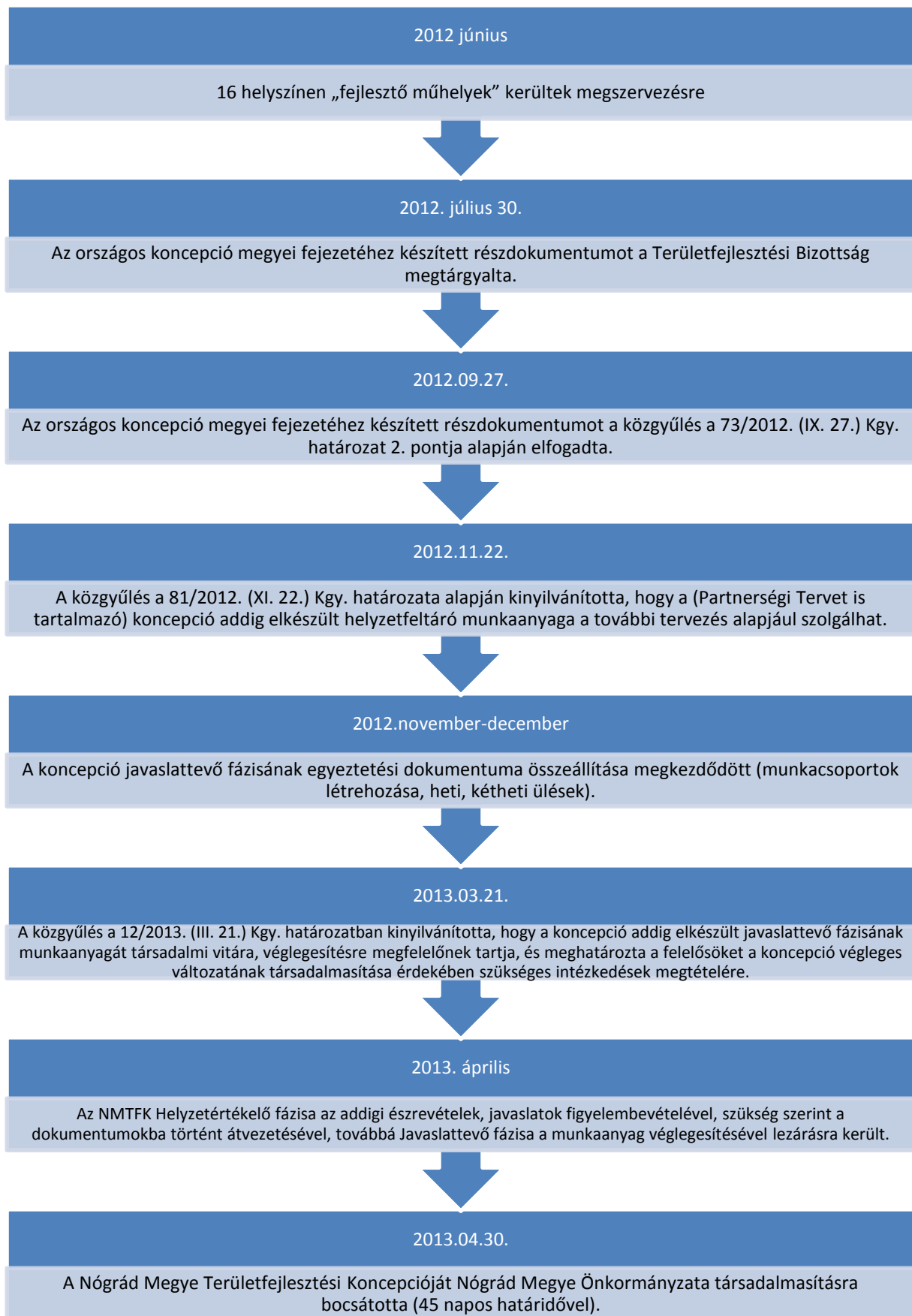
A két szervezet között megkötött megállapodás alapján jelen dokumentum tartalmazza a Megyei Közgyűlés által elfogadott Koncepcióra épülő Program egyeztetési változatának területi hatásvizsgálatát.

Tervezési folyamat

Nógrád megyében a 2014-2020 közötti időszakra történő felkészülés jegyében a területi tervezési tevékenység 2012 júniusában kezdődött, melynek során a Nógrád Megyei Önkormányzat a partnerségi tevékenységen, valamint a települési önkormányzatok megkeresésén keresztül a lakosság, a vállalkozások, a civil szervezetek, a kistérségi társulások és az önkormányzatok fejlesztési elképzeléseit felmérte. A társadalmazás során kialakult, majd elfogadásra került a megye Koncepciója, és 2014. február 3-án a nyilvánosság számára is elérhetővé vált Nógrád Megye Területfejlesztési Programja 2014-2020 dokumentum egyeztetési változata.²

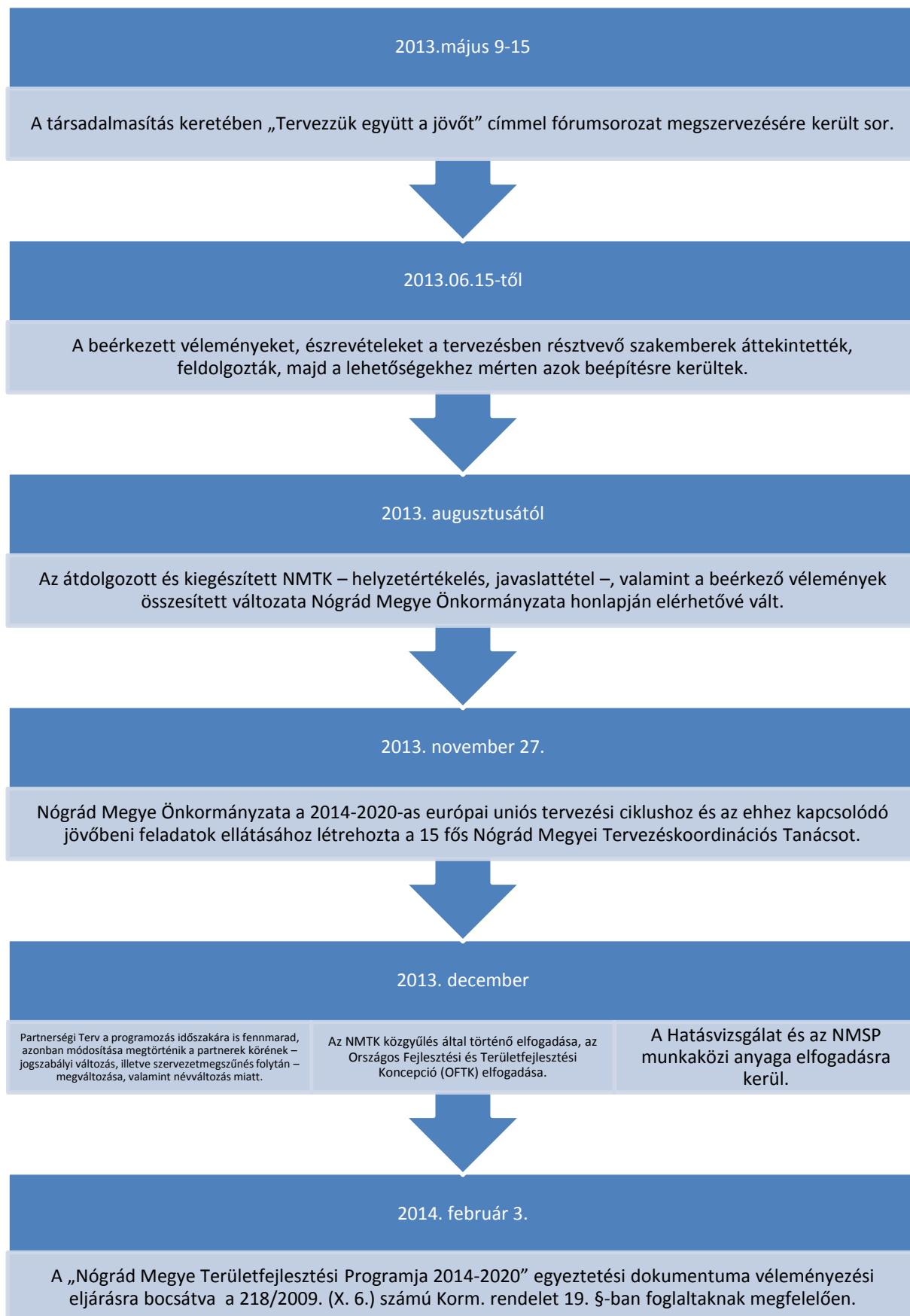
² http://megye.nograd.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=358&Itemid=184

A tervezési folyamat főbb lépései I.

A tervezési folyamat főbb lépései II.

(folyt.)

A területi hatásvizsgálat során tett vélemények, a környezet védelméért felelős szervek és a nyilvánosság bevonása

Nógrád Megye Önkormányzata a Program társadalmasítása során az alábbiak szerint vonta be a megye szereplőit, lakosságát, valamint a jogszabály alapján érintett szervezeteket a Program, valamint a hatásvizsgálat véleményezésébe:

- 2014. február 3-tól a Program PDF formátumban elérhető az önkormányzat honlapjának „Területfejlesztés” menüpontja alatt. A Program egyeztetési változatának véleményezésére, az észrevételek, javaslatok megtételére legkésőbb 2014. március 20-ig van lehetőség, azok e-mailben történő elküldésével;
- a jogszabály alapján érintett környezetvédelmi szervek bevonásra kerültek, véleményüket megfogalmazták (**1. számú melléklet**).

A hatásvizsgálat elkészültét követően a Megyei Önkormányzat szervezi annak társadalmasítását, véleményezését és elfogadását az alábbiak szerint:

- a hatásvizsgálatnak a Megyei Önkormányzat honlapján történő közzététele, véleményezés lehetőségének biztosítása;
- a hatásvizsgálat közvetlen eljuttatása a környezet védelméért felelős szervek, valamint a Program elfogadásában érintett szervezetek részére;
- a Program megvitatása a Megyei Tervezéskoordinációs Testület által;
- a végleges Programmal együtt a hatásvizsgálat elfogadása a Nógrád Megyei Önkormányzat által.

1.2. A területi hatásvizsgálathoz felhasznált információk, kapcsolódó szakmai dokumentumok

Az alábbiakban azon fontosabb dokumentumok kerülnek felsorolásra, amelyek szakmai tartalmuk alapján kapcsolódnak a Nógrád Megyei Stratégiai Programhoz, bizonyos tekintetben, kapcsolódó szakmai tartalmuk alapján meghatározzák annak tartalmát, illetve olyan információkat közölnek, amelyeket figyelembe kell venni a tervezés, így a hatásvizsgálat összeállítása során. A dokumentumok rövid, releváns ismertetését a **2. számú melléklet** tartalmazza.

Nógrád Megye Területrendezési Terve

Nógrád Megye Területrendezési Terve meghatározza a megye egyes térségei terület-felhasználásának feltételeit, a műszaki infrastrukturális hálózatok és egyedi építmények összehangolt térbeli rendjét, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek megőrzésére, illetve az erőforrások védelmére. A megye szerkezeti tervét, valamint a megye térségi övezeteit és az ezekre vonatkozó szabályokat foglalja magában.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)

A hatásvizsgálat elkészítésének időpontjában a dokumentum végleges, elfogadott változata állt rendelkezésre (az OFTK-t az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával fogadta el, módosította az Országgyűlés 6/2014. (II. 7.) OGY határozata), amely a nemzeti fejlesztéspolitika 2030, illetve 2014-2020 időtárvlatában követni tervezett stratégiai céljait, prioritásait jelöli ki.

Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia

Az Országgyűlés 18/2013 (III.28.) határozatával elfogadta a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiát, mely a 2012-2024 közötti időszakban érvényesítendő fenntarthatósági elveket, célokat, beavatkozásokat rendszerezi.

3. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) és a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2014-2019)

A környezeti szempontok és összefüggések megjelenítésével, a társadalmi és gazdasági lehetőségekkel összehangolt, szükséges intézkedések meghatározásával rendszerbe foglalja a környezet védelmére irányuló célokat és feladatokat.

Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia (NKIS) 2011 – 2020

A kormány az ökoszisztémák terhelése csökkentésének, a természeti erőforrások takarékos használatának, valamint a gazdaság fenntartható fejlesztésének érdekében 1307/2011. (IX. 6.) Korm. határozatával elfogadta a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégiát.

Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020

A Nemzeti Vidékstratégia célja, hogy a hazánk vidéki térségeinek nagy részén érvényesülő kedvezőtlen folyamatokat megfordítva, a fenntarthatóságot, az életképes agrár- és élelmiszertermelést és a vidéki élet értékeit középpontba állító jövőkép alapján kijelölje az ország vidékpolitikájának célkitűzéseit, alapelveit, valamint az azok elérését biztosító programok és intézkedések végrehajtási kereteit.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2014-2025

Magyarország felkészülési terve a globális felmelegedési válságra. A stratégia tartalmazza az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentési céljait, prioritásait és cselekvési irányait meghatározó, 2050-ig tartó időszakra vonatkozó Hazai Dekarbonizációs Útitervet (HDÚ). Hazánk nemzetstratégiai érdeke, hogy a versenyképesség, a technológiaváltás és az éghajlatvédelem szempontjainak megfelelő dekarbonizációs úttervvel készüljön fel az EU tagállamok közötti, hosszú távú kibocsátás-csökkentési tárgyalásokra.

Az EU 2014 és 2020 közötti kohéziós politikájához kapcsolódó jogszabályok

Az Európa 2020 az Európai Unió 10 évre szóló növekedési stratégiája³, továbbá a 2014-2020 közötti fejlesztési időszak működését meghatározó közösségi jogszabályok.⁴

Partnerségi Megállapodás, operatív programok

A „Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014-2020-as fejlesztési időszakra” dokumentum tervezete, valamint a társadalmasításra bocsátott operatív programok elérhetők a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, valamint az Új Széchenyi Terv honlapján.

A 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési program - „Jólét bolygónk felélése nélkül”

Az Európai Parlament és a Tanács 1386/2013/EU határozata, az Unió hetedik környezetvédelmi cselekvési programja. Fő célkitűzései:

- a) az uniós természeti tőke védelme, megőrzése és fejlesztése;
- b) erőforrás-hatékony, zöld és versenyképes uniós gazdaság kialakítása;
- c) az uniós polgárok megóvása a környezettel kapcsolatos terhelésektől, valamint az egészségüket és jólétüket fenyegető kockázatoktól;
- d) a környezetre vonatkozó uniós szabályozás előnyeinek maximalizálása a végrehajtás javításával;
- e) az uniós környezetpolitika ismeret- és tudományos alapjának javítása;
- f) a környezet- és éghajlat-politikával összefüggő beruházások feltételeinek biztosítása és a környezeti externáliák kezelése;
- g) a környezetvédelem integrációjának és a szakpolitikák koherenciájának növelése;
- h) az uniós városok fenntarthatóságának javítása;
- i) a nemzetközi környezettel és éghajlattal kapcsolatos kihívások hatékonyabb uniós kezelése.

Az EU biodiverzitási stratégiája 2020-ig

A 2020-ig teljesítendő kiemelt uniós cél:

A biológiai sokféleség csökkenésének és az ökoszisztéma-szolgáltatások romlásának megállítása az Európai Unióban 2020-ig, valamint állapotuknak a lehetőségekhez mért szintű helyreállítása, ezzel együtt a biológiai sokféleség globális csökkenésének megelőzésére tett erőfeszítésekhez való uniós hozzájárulás fokozása.

³ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hu.htm

⁴ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 347, 2013. december 20.

2. Nógrád Megye Stratégiai Programja 2014-2020

A területi hatásvizsgálat elkészítésének idején a Program elkészítése az 1. fejezetben bemutatottak szerint folyt. A 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet határozza meg, hogy a területfejlesztési program javaslattevő fázisának melyek a tartalmi követelményei (Kormányrendelet 3. sz. melléklet).

A Program kidolgozásánál az Európai Unió által megkövetelt **horizontális alapelvek** alkalmazása általánosan figyelembe vételre került, **horizontális célokként** EU 2020 tematikus célkitűzései kerültek rögzítésre.

A **területi célok** meghatározásánál Nógrád megye kis méretét és térszerkezeti sajátosságait (nógrádi „patkó” és a patkó által körülölelt terület) is figyelembe vették. A gazdaság, illetve különösen társadalom helyzete alapján (ld. helyzetelemzés) alapvetően két terület rajzolódik ki: Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád. A gazdasági mutatók összességében ugyan nem mutatnak jelentős eltéréseket, de a gazdaság szerkezete különböző. A gazdaság és az export motorját a Nyugat-Nógrádban működő multinacionális vállalatok adják, míg a hagyományos ágazatok és a belőlük kinőtt KKV-k Kelet-Nógrádban működnek. A fentiek alapján két területi program került meghatározásra:

Kelet-Nógrád felzárkóztatása, újraiparosítása

Nyugat-Nógrád gazdaság- és iparfejlesztése

A Program javasolt prioritásainál, tervezett intézkedésinél kisebb-nagyobb súllyal megjelennek **területhasználati elvek**. A területhasználati elvek általános célként a Konceptióban kerülnek rögzítésre alábbiak szerint:

- Okszerű és takarékos területhasználatot kell folytatni.
- Városi lakóterületek szétterülésének megakadályozása, a meglévő beépített és beépíthető területek felértékelése a fejlesztésekkel.
- Mindenki számára biztonságos hozzáférés az infrastrukturális rendszerekhez.
- Értéktörzés a fenntarthatóság szolgálatában.
- A helyi erőforrások használata, hozzájárulás azok helyben tartásához és a gazdaságfejlesztés támogatása.
- A barnamezős fejlesztések prioritást élveznek azzal a folyamattal összhangban, amelyben az állam kialakítja azokat az eszközöket és mechanizmusokat, amelyek segítségével elérhető, hogy a barnamezős rehabilitáció a közsféra szempontjából

kedvező pénzügyi feltételekkel, pénzügyileg kiegyensúlyozottan, átláthatóan és fenntarthatóan valósuljon meg (lásd üzenetek a városfejlesztési politikának).

- A magántulajdonban lévő barnamezős területek rehabilitációjához szükséges előfeltételeknek az állam részéről történő megteremtésére támaszkodva biztosítani kell a zöld- és a barna mezős fejlesztések egyensúlyát.
- Az ipari fejlesztések megvalósítása során elsőbbséget élveznek azok a munkahelyteremtő beruházások, amelyek nagy népességszámú, környezetüknél nagyobb népsűrűségű területeken valósulnak meg és kiszolgálásuk közösségi közlekedési eszközökkel a tervezett fejlesztések révén megvalósítható.
- A fejlesztések a természet- és környezetvédelmi szempontok figyelembe vételével valósuljanak meg, területi elhelyezkedésük egyaránt szolgálja a társadalom érdekeit és a környezet védelmét, továbbá az ipari ökoszisztéma minél jobb arányú megvalósulását.
- A fejlesztések során megvalósuló új létesítmények akadálymentes megközelíthetőségét biztosítani kell.
- A klimatikus változások, a szűkülő energiaforrások miatt egyre nagyobb szerepe legyen a megújuló energiákra történő súlypontát helyezésnek, a decentralizált, energiahatékony energetikai rendszerek kialakításának.
- A biomassa (főként dendromassa), mint megújuló energiaforrás használata elsősorban a helyi gazdaságot segítő, kisléptékű autonóm energiagazdálkodási rendszerekben támogatandó. A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a területtel rendelkező magántulajdon gondozása iránti felelősség tudatosítását.
- A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a szűkebb helyi környezet értékeinek megismerését és tudatosítását.
- A munkahelyteremtő fejlesztések helykiválasztásában prioritásként meg kell jelennie, a minél rövidebb munkába járási időnek is.
- A közlekedési beruházásoknak elő kell segíteniük a közösségi közlekedés fejlesztését egyre rövidülő utazási idővel, a helyi adottságoknak megfelelő megoldásokkal, Kelet-Nógrádban a Salgótarján–Bátonyterenye–Pásztó vasútvonal teljes felújításával és helyi elővárosi gyorsvasúti rendszerként történő kialakításával, Nyugat-Nógrádban a meglévő vasúti hálózat pályasebességének növelésével, kapcsolati hiányok megszüntetésével.
- Feladat a helyi értékek ismeretének és az értük való felelősségvállalásnak az elmélyítése.

2.1. A Program tartalmának, céljainak rövid ismertetése

A Program az alábbi fejezetekre tagolódik:

- A tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása
- A stratégiai program célrendszerének bemutatása: a jövőkép, az átfogó cél és a fejlesztési elvek alapján a specifikus, horizontális és területi célok meghatározása, viszonyrendszerének bemutatása
- Prioritások beazonosítása, a célok és prioritások közti kapcsolatok
- Tervezéskísérő eljárások
- A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi keretének átfogó bemutatása
- Monitoring és értékelési terv
- Forrásallokáció

A fejezetek:

- felölelik a programalkotás legfontosabb indokait, körülményeit;
- kijelölik a fejlesztési irányokat jelző prioritásokat bemutatva azok kapcsolódását az EU tematikus célkitűzéseikhez;
- bemutatják a prioritások kapcsolódását a Konceptióhoz;
- a prioritásokon belüli tervezett intézkedéseken belül rögzítik a lehetséges kedvezményezettek körét, a lebonyolításban résztvevőket és nevesítik a javasolt indikátorokat;
- kitérnek a Program végrehajtására és nyomon követésére.

A Program három **átfogó célt** határoz meg:

1. Fejlődő gazdaság

A megyék rangsorában szinte minden mutatójában leggyengébb teljesítményt nyújtó gazdaság álljon fejlődő pályára. Fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciálja. A térség gazdasági profilját adó, hagyományokkal rendelkező ágazatok fejlesztéseiknek köszönhetően legyenek képesek megfelelni a világgazdasági kihívásoknak, emellett jelenjenek meg a gazdasági fejlődésnek lendületet adó tudás alapú, kreatív ágazatok. Növekedjen a vidék foglalkoztatási képessége, kerüljenek kihasználásra hatékony és fenntartható módon természeti és épített erőforrások, az egyedi, palóc hagyományok, a történeti, kulturális értékek.

2. Aktív, kreatív együttműködő társadalom

Fokozódjon a társadalom aktivitása, amely elengedhetetlen a foglalkoztatottság növeléséhez. Enyhüljön a fejlődést akadályozó társadalmi depresszió, a mélyszegénységben élők kilátástalansága, javuljon a lakosság egészségi állapota. A

periférián élők is növekvő eséllyel férjenek hozzá a tudáshoz. A megújulási, innovációs képesség növelése érdekében fokozódjon a társadalom kreativitása, együttműködési készsége. Javuljanak az emberek munkához jutási esélyei azáltal, hogy a munkaerőpiacon eladható tudáshoz és kompetenciákhoz jutnak. Nógrád megye semmi esetre sem lehet fehér folt Magyarország felsőoktatási térképén.

3. Marasztaló élettér

Nógrád megye legyen olyan élettér, amelyet az itt élőknek nem érdemes elhagyni. Szolgálja a családok, vállalkozások, szervezetek kényelmét kiegyenlített, korszerű intézményrendszer, javuló közlekedési hálózat, biztonságos, egészséges környezet. Nógrád legyen vonzó azok számára is, akik zsúfolt nagyváros és agglomeráció helyett varázslatos tájra, természet közeli, emberléptékű lakótérre vágnak. Legyen Nógrád mindemellett a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet.

Mindhárom átfogó célhoz 5-5 specifikus cél kapcsolódik:

Fejlődő gazdaság

- KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása
- Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése
- Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése
- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
- Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

Aktív, kreatív együttműködő társadalom

- Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára
- Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása
- A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése
- Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

Marasztaló élettér

- Egészséges, vonzó, emberközpontú, megfizethető lakó- és pihenőkörnyezet
- Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
- Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér
- Közlekedési csomópontok gyors elérése
- Fokozódó környezetbiztonság

Az átfogó és specifikus célok elérése érdekében öt prioritás keretében 34 db intézkedés megvalósítását tervezi a Program, melyeket a következőkben mutatunk be.

Egy-egy prioritás több, a Konceptióban megfogalmazott átfogó célhoz is kapcsolódhat, melyet a Program pontosan bemutat, egyúttal beazonosítja, hogy mely specifikus cél elérését támogatja.

1. prioritás: Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében

A Konceptió javaslattevő fejezetében kiemelt átfogó célként jelenik meg, hogy fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és a foglalkoztatás bővítési potenciálja. A Konceptió helyzetértékelése bemutatta, hogy Nógrád megye az ország legkedvezőtlenebb gazdasági és társadalmi mutatóival rendelkezik, mely következtében hat járásából négy bekerült a szabad vállalkozási zónák közé. A betelepülési kedvet a zónákban kínált kedvezmények mellett az a tény is élénkítheti, hogy a szomszédos Közép-magyarországi régióban a vállalkozások támogatására kevesebb forrás fog rendelkezésre állni 2014-2020 között. Mindemellett az egységes gazdasági zóna fejlesztésénél az országhatáron átnyúló szemléletet is érvényesíteni kell. A korábbi stratégiákban felvázolt Pásztó–Bátonyterenye–Salgótarján–Losonc–Zólyom–Besztercebánya urbanizált gazdasági tengely fejlesztéséhez megfelelő kereteket adhat a határon átnyúló együttműködési program.

A foglalkoztatás élénkítése érdekében szükség van olyan intézkedésekre, amelyek fokozzák mind a megyei KKV-k, mind a befektetők munkahely-teremtési képességét. Ehhez elengedhetetlen a telepítési tényezők és a termelői infrastruktúra állapotának javítása, a vállalkozói kedv, a versenyképesség, és az innovativitás ösztönzése, valamint a vállalkozás és befektetés élénkítéshez kapcsolódó kapacitások létrehozása, megerősítése. Meg kell teremteni azt a támogató rendszert, amely képes új vállalkozásokat „kinevelni”, életképessé tenni, infrastruktúrával és tanácsadással támogatni, fejlődési pályára állítani annak érdekében, hogy jövőbeli foglalkoztatóvá, beszállítóvá váljon.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása
- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése

Tervezett intézkedések:

- 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak
- 1.2. Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése
- 1.3. Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban
- 1.4. Új zöldmezős iparterületek fejlesztése
- 1.5. Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése
- 1.6. Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése
- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 1.8. Start-up vállalkozások támogatása

2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója a megye alacsony abszorpciós képességével kapcsolatban megemlíti, hogy jellemző az alacsony fokú innovativitás, hiányoznak a jó fejlesztési ötletek. A projektek ad hoc jellegűek, nem épülnek egymásra, sokszor megalapozatlanok. A megyén belüli gazdasági kapcsolatok esetlegesek, gyengék. A megye belső piaca az alacsony jövedelmek miatt rendkívül szűkösnek mondható, a külső hazai kapcsolatokat az erős Budapest-orientáltság jellemzi. Az export döntő hányadát a külföldi tulajdonú vállalatok adják a beszállító ágazatokban.

A megyei munkaügyi szervezet által végzett termelő infrastruktúra felmérés azt mutatja, hogy az utóbbi években csökkent a termelőkapacitások kihasználtsága. Ennek főbb okai – a belföldi kereslet mérséklődése, a külföldi kereslet csökkenése és a tőkehiány. A kapacitásbővítési tervek szerint az utóbbi években a cégek fele jobbra nem tervezett fejlesztést, bővítést. A beruházást tervezők elsősorban a feldolgozóiparban kívánják fejleszteni, kapacitást bővíteni. A beruházások között előkelő helyet foglalt el a gépi berendezések, járművek beszerzése, az épület, telephely vagy üzlet létesítése, illetve bővítése.

A versenyképesség növelése érdekében meg kell találni annak módját, hogy a hiányzó szellemi és innovációs bázis hogyan pótolható a helyi gazdasági szereplők igényei szerint. A tudás- és/vagy kompetencia-centrumoknak megoldást kell kínálni az olyan helyzetekre, amikor munkaerőhiány okozza a kapacitások kihasználatlanságát, vagy akadályozza kapacitásbővítő beruházások megvalósítását.

A jelen prioritás – a fenti problémákra választ adva – azt kívánja elérni, hogy fokozódjon a megyében működő KKV-k versenyképessége, élénküljön fel a gazdasági szerkezetváltás a magasabb hozzáadott értéket képviselő, jövő centrikus tevékenységek betelepülésének fokozódásával, növekedjen az együttműködés a vállalkozások között, javuljon a piaci megjelenés, erősödjenek a menedzsment kapacitások és növekedjen a technológiai színvonal.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése
- Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése
- Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

Tervezett intézkedések:

- 2.1. Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel
- 2.2. Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai centrumok kialakítása
- 2.3. Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása és működtetése
- 2.4. Jövő centrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 2.6. Megyei vállalkozások innovatív kezdeményezéseinek támogatása

3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

Cél a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a vidéki mikro- és kisvállalkozások foglalkoztatás ösztönzése, a vidék foglalkoztatási képességének növelése, a természeti és épített erőforrásaink, egyedi, palóc hagyományaink, történeti, kulturális értékeink hatékony és fenntartható módon történő kihasználása.

A megye népességének jelentős hányada vidékies térségben él. A vidéki gazdaság fejlesztése szintén nagy tartalékokat tud megmozgatni a foglalkoztatásban, és javíthatja a város és vidék együttműködését. A zöldgazdaság, vidékgazdaság erősítése hosszútávon hozzájárul a települések önfenntartó képességének fokozásához és biztosítja a fenntartható fejlődést. A vidéki gazdaság megerősítése szempontjából fontosak az önfenntartást, önellátást segítő modell értékű komplex helyi gazdaságfejlesztési programok, termékértékesítési rendszerek, hálózatok létrehozásának ösztönzése, a helyi termék alapú marketing akciók, és az összehangolt térségi márkáépítés.

A turizmus Nógrádban évtizedek óta a „remény ágazata”. Jellemző a turisztikai vonzerők egymástól független fejlesztése és piaci megjelenése, amely gátolja az attrakciók egymást kölcsönösen erősítő hatását. Annak érdekében, hogy a turizmus kifejtse gazdaságfejlesztő hatását, – elősegítve ezzel a foglalkoztatás bővítését és az idegenforgalomból származó jövedelmek növekedését – szükséges a vidék értékeire, a helyi agráriumra épülő, egymással összehangolt, egyedi turisztikai attrakciók, termékek, és tematikus, munkahelyteremtéssel járó szolgáltatások fejlesztése, valamint egységes turizmusmarketing.

A települési környezet biztonságának fokozása és a víz- és tájgazdálkodási problémák megoldása érdekében szükségesek az integrált víz- és tájgazdálkodási beruházások. A katasztrófák elleni védelem mellett biztosítani kell a mezőgazdaság vízigényének kielégítését, az öntözés, halgazdálkodás, és a turizmus feltételeinek megteremtését is többfunkciós tavak létesítésével és a meglévők fejlesztésével.

Szintén fontos feladat a megye egyedülálló természeti értékeinek megőrzése, fenntartása és védelme.

A prioritás kiemelten foglalkozik a megújuló- és hagyományos alapú energiatermeléssel és hatékonyabb felhasználással. A helyi potenciál kihasználásával a megye energiafüggősége jelentősen csökkenhet, a lakossági és közüzemi fűtési hőenergia igény vonatkozásában megközelíthető az önellátás. A megye adottságait kihasználva a bioenergetikai, valamint a napenergia hasznosítás kiemelten fontos, továbbá kutatási programokat kell indítani a földhő hasznosítás feltérképezésére. A lokális energia- előállítás, illetve a fogyasztók számára elérhető szolgáltatások révén biztosított energia megfelelő felhasználása kulcskérdés a fenntartható, energiahatékony társadalom számára.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus cél elérését támogatják:

- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

Tervezett intézkedések:

- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.2. A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása
- 3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márká-építés, kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása
- 3.6. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése
- 3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában
- 3.8. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

4. prioritás Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

A megye népessége az országos ütemet lényegesen meghaladó mértékben fogy, nagyfokú elöregedés jellemző. A többségi és kisebbségi társadalom tagjai közötti kirekesztés fokozódik, az integráció egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, ezért javulás csak hosszú távon, az tudás és foglalkoztatás biztosításától, elérhetővé tételétől remélhető.

Az elmúlt két évtizedben a fejlődőképes, alkalmazkodni tudó munkaerő nagy számban hagyta el a megyét, illetve annak munkaerőpiacát. Ezt a folyamatot szükséges mielőbb megállítani, mert az aktív korú népesség nagyfokú elvándorlása tovább súlyosbodó demográfiai, gazdasági és társadalmi problémákat okozhat. Az idős emberek egyedül maradtak, gyermekeik megyén kívülre költöztek. A demográfiai öregedés folyamata a megyében az országos átlagot jelentősen meghaladja. Az eltartottsági ráta Magyarországon Nógrád megyében a legmagasabb.

A megye foglalkoztatottsági és munkanélküliségi mutatói alapján hazánk egyik legkritikusabb térsége. A foglalkoztatottsági szint itt a legalacsonyabb, miközben a munkanélküliségi ráta itt a legmagasabb.

A Nógrád megyében élő aktív korú, a munka világából tartósan kiszorult emberek munkavállalási kompetenciái vagy nem megfelelőek, vagy a többszöri tartós munkanélküliség miatt leépültek. A nem megfelelő szociális stratégiák és munkavállalási kompetenciák, az elavult ismeretek, valamint a XXI. században megkövetelt digitális írástudás, infokommunikációs ismeretek és az idegen nyelvek ismeretének hiánya kiszorítja a hátrányos helyzetű embereket a munkaerőpiacról, tartósan a társadalom periferiájára sodorva az aktív népesség jelentős csoportját.

A többgenerációs munkanélküli családok diszciplináris segítség nélkül nem képesek visszajutni a munkaerőpiacra. Különösen nehéz a középkorú nők, a romák, a megváltozott munkaképességű és/vagy fogyatékkal élők vissza vagy bekerülése a munka világába. Gazdasági talpra álláshoz kiemelt feladat e hátrányos csoportok be/visszavezetése a munkaerőpiacra, a foglalkoztatottságukat gátló tényezők felszámolása. Ennek érdekében a munkavállalást segítő szociális szolgáltatások biztosítása is fontos feladat.

A roma lakosság aránya a megyében közelít a 20%-hoz, rájuk fokozottan érvényes az aluliskolázottság, szakmanélküliség, munkanélküliség, mostoha lakáskörülmények, tömeges nélkülözés, telepszerű elhelyezkedés, szubkultúra lét, gyakran visszahúzó szocio-kulturális háttér. Továbbnehezíti a romák munkaerő-piaci integrálását a többségi társadalomra jellemző előítéletes gondolkodás, melynek lebontása nélkül a társadalmi integráció nem lehet eredményes.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára
- Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése
- Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

Tervezett intézkedések:

- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

Nógrád megyében a gazdaság és a társadalom helyzetének vizsgálatakor helyi szinten is alapvetően két területet lehet lehatárolni: Kelet-Nógrádot és Nyugat-Nógrádot.

A megye nyugati részén működik a legtöbb multinacionális vállalat, míg a kisvárosi életminőség nem minden tekintetben feleltethető meg ezen vállalatok igényeinek, ezért szükséges a hívogató, vidéki üzleti környezeti és élettér kialakítása és fejlesztése (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói kistérségek), valamint az üzleti, logisztikai szolgáltatásokat erősítése. Kelet-Nógrádban többségben vannak a hagyományos ágazatok, illetve a kkv-k, ezért az urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése a cél a Salgótarjáni és Bátorfyerényei kistérségekben, ahol még jelenleg is láthatók a korábbi letűnt ipari tevékenységek nyomai.

Célként jelöli meg a prioritás a modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér kialakítását, az egészséges, vonzó emberközpontú lakó- és pihenő környezet, a korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatásrendszert létrehozását. További cél a közlekedési csomópontok gyors elérése, illetve a fokozódó környezetbiztonság.

Kiemelt jelentőségű a város és vidék együttműködése, kapcsolatrendszerének megerősítése. A helyi gazdaság fejlesztése viszont nem valósulhat meg helyi közösségfejlesztés nélkül.

Szükséges a kor elvárásainak megfelelő színvonalú közúti és vasúti hálózat megléte, mely nem csak a közlekedés feltételeit teremti meg számukra, hanem az áruszállításban is meghatározó. A városi közlekedés egészséges, környezetbarát megteremtésének a kerékpárutak fejlesztése és kiépítése adhat teret. A tartalmas szabadidő eltöltése minden korosztály számára fontos, ezért a tömegsport feltételeinek megteremtése, illetve a természeti környezeti fejlesztések, szabadidő programok, rendezvények szervezésének támogatása indokolható.

Szükséges az üzleti infrastruktúra továbbfejlesztése, illetve az oktatás színvonalnak javítása, a munkáltatói igényeknek való megfeleltetése. Az informatikai és kommunikációs hálózatfejlesztések, a kommunális közműfejlesztések, illetve a megújuló energiaforrásokra alapuló helyi, mikrotérsgégi rendszerek fejlesztése a nógrádi élettér vonzóbbá tételét segítik.

A prioritás az életterek feltételeinek javítását, a lakókörnyezet fejlesztését szolgálja. A vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, a települési környezet állapotának javítása a cél.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet
- Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
- Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér
- Közlekedési csomópontok gyors elérése
- Fokozódó környezetbiztonság

Tervezett intézkedések:

5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfyerenyi Kistérségek)

5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel

5.5. A 21. sz. főút négy-sávú-sításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése

5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

A Nógrád Megyei Stratégiai Program horizontális fejlesztési céljai:

A horizontális célok a Program meghatározása szerint a teljes célrendszert és fejlesztési programot átszövik. Meghatározásuknál többségében az Európa 2020 stratégia tematikus célrendszerét vették alapul (zárójelben az EU szabályozásokban alkalmazott sorszám):

- foglalkoztatás előmozdítása (8)
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása (9)
- az infokommunikációs technológiák (IT) minőségének, használatának, és hozzáféréseinek előmozdítása (2)
- egészséges ételmező, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása (6)
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés (5)
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése (6)
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban (7)

2.2. A koncepció összevetése más tervekkel, releváns dokumentumokkal

2.2.1. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) kapcsolata a megyei fejlesztési programmal

A Program megvalósításának egyik legfontosabb háttérét a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) adja, mind a forrásokat, mind a célokat nézve. A Program és a TOP kölcsönös megfeleltetése és kapcsolata elengedhetetlen a sikeres megvalósítás, a célok elérése tekintetében.

A TOP fő fejlesztési céljai:

I. Térség-specifikus erőforrásokra épülő, azokat gyarapító gazdasági növekedés és foglalkoztatás-bővítés

A helyi és térségi erőforrásokat hasznosító és gazdagító gazdaságfejlesztés és foglalkoztatás-ösztönzés a gazdasági ciklusok térségen belüli kialakítását, zárását szorgalmazza (ld. helyi érdekű gazdaságfejlesztés). Mindez a belső erőforrásokra nagyobb mértékben építő, stabil és fenntartható növekedést felmutató térségi gazdasághoz vezethet. Az ország erősen nyitott és duális gazdaságának egyik következménye e „helyi érdekű” gazdasági rendszerek meggyengülése, eltűnése. A helyi/térségi gazdasági ciklusokon túlmutató térség specifikus gazdaságfejlesztési beavatkozások is szükségesek ahhoz, hogy megfelelő erőforrások legyenek helyben az új fejlődési modell kibontakozásához.

A helyi érdekű gazdaságfejlesztés egyik fontos vonulata a város és vidék partnersége, az egymás számára kölcsönösen szolgáltató kapcsolatok kialakítása e területek között. A városoknak képesnek kell lenniük piacot, munkahelyet, elérhető szolgáltatásokat nyújtva szervezni a térségük gazdaságát. Eközben a vidék primer ágazati termékeket, lakó és rekreációs szolgáltatásokat, vagy akár sajátos termelési helyszíneket biztosíthat.

A fentiek miatt nagyon fontos a térségek foglalkoztatási potenciáljának bővítése, a munkaerő helyben tartása. A foglalkoztatás biztosítása ezért a TOP gazdaságfejlesztési törekvéseinek egyik fő motivációja. Ez megnyilvánulhat a munkaerő-igényes ágazatok (pl. turizmus) támogatásában, vagy olyan beruházások ösztönzésében, amelyek jelentős helyi foglalkoztatást tudnak biztosítani.

A térségek gazdasági versenyképessége és növekedése érdekében szintén fontos fejlesztési motívum a térségen kívüli piacokon is potenciálisan versenyképes, ezért a térségi szinten kiemelhető ágazatok fejlesztése.

Külön ki kell emelni a TOP integrált gazdaságfejlesztési megközelítését. A TOP integrált gazdaságfejlesztési projektjei a köz- és a magánszféra szereplőire egyaránt kiterjedhetnek, számos gazdaságfejlesztési eszközt alkalmazhatnak, amelyek tervezését és megvalósítását szakmai támogatás kíséri.

Az uniós törekvésekkel összhangban a TOP gazdaságfejlesztésének is fontos iránya a zöld gazdaság fejlesztése, amely a klímaváltozás elleni küzdelmet is szolgálja. A TOP energiahatékonyságot javító és megújuló energetikai megoldásai elsősorban a térségi és helyi léptékű, valamint a közösségi célú megoldásokra koncentrálnak.

II. Élhető és az üzleti szereplők számára vonzó települések

A települések környezete biztosítson minél kedvezőbb életminőséget. Ez megnyilvánulhat abban, hogy egészségesebbé válik a lakókörnyezet, javulnak a környezet-egészségügyi paraméterek, illetve több lehetőség kínálkozik az egészséges, fizikai aktivitást szolgáló rekreációs lehetőségekre. A napi tevékenységek ellátását minél jobban szervezett, igényekre szabott közlekedési, és egyéb közszolgáltatási (köztük hangsúlyosan a gyermekmegőrzést szolgáló) tevékenységek biztosítják. A népesség és a munkaerő helyben maradásának, illetve vonzásának ezek fontos tényezői.

Fontos szempont, hogy olyan települési környezet, infrastruktúra, közszolgáltatás működjön, amely támogatja a településeken folyó gazdasági tevékenységeket, azok kiterjesztését.

Mindezen törekvések gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási orientációjuk is. Az ország népesedési helyzetéből fakadóan már középtávon komoly munkaerőhiánnyal szembesülhet. Ennek elkerülése érdekében már középtávon fokozni kell a gyermekvállalási kedvet. A helyzet javításáért a fejlesztéspolitika legfontosabb eszköze az lehet, hogy a gyermekeket nevelők számára minél élhetőbb lakókörnyezetet és a közszolgáltatások minél könnyebb elérhetőségét biztosítja. E törekvések legfőbb támogatója a gyermek és családbarát közterületi és közszolgáltatási beavatkozásai lehetnek. A helyi polgárok egészséges szabadidő eltöltésének támogatása, valamint az önkormányzati egészségügyi szolgáltatások fejlesztése pedig nagyban hozzájárulhat egészségmegőrzésükhöz.

E fejlesztési irány keretében megjelenő, fenntartható megoldásokkal fejlesztett közösségi közlekedés, valamint az energiahatékonyságukban javuló városi lakó és közszolgáltatási infrastruktúrák pedig a klímaváltozás elleni küzdelem célkitűzéseinek is fontos pillérei lehetnek. A városi környezet fejlesztésében szintén fontos szempont a klímaváltozás negatív hatásainak megelőzése, a klímaváltozáshoz való adaptáció, hiszen a városokban koncentrálódik a népesség és a gazdasági tevékenységek.

III. Helyi közösségek megerősítése és öngondoskodó képességük javítása

Fontos törekvés, hogy a decentralizáció jegyében tudatosabbá váljanak a helyi és térségi közösségek, decentralizálódjon az ország szellemi élete, és elterjedjen az öngondoskodó képesség. A nagyon erősen földrajzilag koncentrált elittel jellemezhető magyar társadalom nem segíti azt a törekvést, hogy a kistérségek önmagukra találjanak, képesek legyenek kialakítani jövőképüket, feltárni belső erőforrásaikat és megvalósítani az ezekre épülő fejlesztéseket. A tudatos helyi és térségi társadalmak hiányában sajnos kihasználatlan marad az egyik legfontosabb immateriális fejlesztési erőforrás, amely a közösségformálást és a gazdasági kibontakozást szolgálhatná: a helyi és területi identitás.

Egy másik fontos probléma az elmaradott térségek és azok társadalmának helyzete. Ennek kezelése a közforrások globális trendbe illeszkedő szűkülő volumene miatt egyre inkább a saját erőforrásaira támaszkodó fejlesztések irányába kell, hogy elmozduljon. Ez azonban nem képzelhető el tudatos és a belső erőforrásokra építkező, öngondoskodásra képes helyi közösségek nélkül.

A TOP decentralizációs küldetése és sajátos - a megyéknek, megyei jogú városoknak, kistérségeknek, egyéb helyi közösségeknek dedikált forrásokat biztosító - építkezése is e tudatos társadalomépítő fejlesztési irány jegyében került kijelölésre. Ezáltal ugyanis komoly lehetőség nyílik arra, hogy ezeken a területeken működő kompetens szervezetek saját felelősségben, de partnerségben alakíthassák ki fejlesztési irányait, és jelentős kompetenciákat kapjanak azok végrehajtásában.

A helyi közösségek és a térségi társadalmak építésének fontosabb célirányos eszközei is vannak a TOP-ban. Az úgynevezett közösségvezérelt helyi fejlesztések (az angol elnevezése: Community-led Local Development, rövidítése: CLLD) a kistérségi léptékű, városi vagy város-vidék partnerséget felmutató közösségek által megtervezett és végrehajtott fejlesztéseket indítanak útjára.

TOP specifikus céljai:

I. prioritáshoz

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
3. A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

II. prioritáshoz

1. A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitását és egészségét szolgáló közösségi infrastruktúra bővítése

2. Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását
3. Települési környezeti állapot javítása

III. prioritáshoz

1. Települési energiahatékonyság növelése
2. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése

IV. prioritáshoz

1. A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése
2. A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése

V. prioritáshoz

1. Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés

VI. prioritáshoz

1. A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése
2. Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása
3. Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés

TOP 1. Prioritástengely: Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében

A prioritási tengely célja a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a helyi és térségi erőforrásokat hasznosító kis- és középvállalkozások foglalkoztatás ösztönzése. A prioritás keretében a helyi kis- és középvállalkozások foglalkoztatás-bővítési célú támogatása helyi gazdaságfejlesztési igényekre reagáló, több elemű beavatkozások megteremtésén keresztül valósul meg.

A prioritási tengely három közös jellemzője:

- helyben működő és a térségi erőforrásokat hasznosító, helyi érdekű kis- és középvállalkozások támogatására koncentrálnak;
- célja kiemelten a foglalkoztatási helyzet javítása;
- térségileg integrált beavatkozásokat tartalmaz: több, egymásra épülő, az adott térségben megvalósuló foglalkoztatás-bővítést célzó akciót támogat.

Az intézkedés keretében allokált források a megyei és megyei jogú városi szinten kidolgozott gazdaságfejlesztési részprogramok alapján, az azokban kijelölt beavatkozási irányok mentén használhatók fel, biztosítva ez által a specifikus térségi gazdaságfejlesztési igényekre épülő fejlesztések előtérbe helyezését. A támogatott akciókat a helyi érdekű KKV-k működéséhez szükséges üzleti infrastruktúra-fejlesztések képezik. A KKV-k támogatására közvetett támogatási konstrukció formájában nyílik lehetőség, ahol a projektek kedvezményezettjei a térségi szinten működő gazdaságfejlesztési szervezetek, amelyek közvetett támogatás formájában a megyei/megyei jogú várostérségi gazdaságfejlesztési részprogram által kijelölt területen vagy ágazatokban munkahely teremtési céllal fejlesztést megvalósító kis- és középvállalkozásoknak célzott fejlesztési támogatást nyújtanak.

Cél az integrált, térségi szintű, a GINOP-ból támogatott országosan kiemelt hálózatos és egyedi fejlesztésekbe nem tartozó – lehetőség szerint azokra tematikusan ráfűződő – turisztikai termékcsoportok és kisléptékű tematikus turisztikai fejlesztések végrehajtása, amelyekkel a megyei szintű releváns turisztikai vonzerő elemekre épülő, koordinált fejlesztések valósíthatók meg, és amelyek révén új munkahelyteremtés is megvalósítható az idegenforgalmi szektorban.

A helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlődésének egyik legnagyobb gátja a továbbfejlődésükhöz elengedhetetlenül szükséges kezdeményező készség hiánya, nem kielégítő szintje. A prioritás másik specifikus célja ezért a helyi érdekű kis- és középvállalkozások kezdeményező képességének erősítése, amelynek révén javul azok fejlesztési aktivitása, bővül e vállalkozói kör termék- és szolgáltatás palettája, megújul az általuk alkalmazott technológia, így e vállalkozások képessé válnak az új piaci lehetőségekre orientált fejlesztések megvalósítására.

A foglalkoztatási szint növelése pedig alapvető fontosságú ahhoz, hogy a régió gazdasági fejlődése hosszú távon is fenntartható legyen, stabil alapokon nyugodjon. Ezért a vállalkozások támogatásával párhuzamosan olyan családbarát, a munka és a magánélet összehangolását segítő szolgáltatásfejlesztésre, közösségi szemléletformáló és tájékoztató akciókra is szükség van, amelyek hosszú távon hozzájárulnak a gyermekvállalás ösztönzéséhez, így évtizedes távlatban is biztosítják a munkaerő utánpótlását. A családközpontú társadalom és a demográfiai fordulat eléréséhez a munka és magánélet összehangolásának elősegítését célzó intézkedésekre, a gyermekvállalást ösztönző munkarend és atipikus foglalkoztatási formák bevezetése mellett elsősorban az intézményi (és munkáltatói) gyermekfelügyelet megszervezésére, rugalmas, napközbeni ellátási

szolgáltatások elősegítésére, újjászervezésére, családbarát települések és szolgáltatások kialakítására van szükség.

A helyi és közösségi alternatív gazdaságfejlesztési kezdeményezések és együttműködések támogatása megyei szinten, amelynek célja a specifikus, megyei jelentőséggel bíró helyi termékek fejlesztésének, előállításának és értékesítésének támogatása.

A kis- és középvállalkozások kisösszegű kísérleti fejlesztéseinek támogatása közvetett támogatási konstrukció formájában, amelynek keretében újszerű vállalkozói tevékenységek alapját képező technológia és termékfejlesztések valósíthatók meg. A kijelölt és a technikai segítségnyújtás keretéből támogatott térségi szintű KKV kezdeményezéseket előmozdító intézményhálózaton keresztül férhetnek hozzá a forrásokhoz. A befektetés- és beruházás ösztönzési intézményi programok kialakítása, amelynek keretében olyan térségi szintű gazdaságfejlesztési intézményi háttérkapacitás jön létre, ami hatékonyan képes hozzájárulni a külső tőkebefektetések ösztönzéséhez, a hatékony térségmarketinghez, a térségi gazdasági célú beruházások ösztönzéséhez, ezáltal a térségi foglalkoztatási helyzet javulásához.

A munkába állást és a családokat segítő intézmény és hálózat fejlesztése, különös tekintettel a kisgyermeket nevelők munkavállalását támogató önkormányzati közösségi, munkaadói gyermekmegőrzési lehetőségek kialakítására.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
- Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
- A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

Tervezett intézkedések:

- 1.1. intézkedés: Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
- 1.2. intézkedés: Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
- 1.3. intézkedés: Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
- 1.4. Intézkedés: Térségi kísérleti fejlesztések
- 1.5. Intézkedés: Megyei alternatív befektetés- és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing
- 1.6. intézkedés: A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközik, stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 1. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései

NMSP 1. prioritás Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében

- 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak
- 1.2. Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése
- 1.3. Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban
- 1.4. Új zöldmezős iparterületek fejlesztése
- 1.5. Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése
- 1.6. Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése
- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 1.8. Start-up vállalkozások támogatása

NMSP 2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

- 2.1. Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel
- 2.2. Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai centrumok kialakítása
- 2.3. Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása és működtetése
- 2.4. Jövő centrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 2.6. Megyei vállalkozások innovatív kezdeményezéseinek támogatása

TOP 2. Prioritástengely: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása

A prioritástengely kialakításának elsődleges célja, hogy hozzájáruljon a települési környezeti minőség növekedéséhez és megfelelő eszközöket biztosítson a környezeti fejlesztések megvalósulásához. A várostérségeknek kiemelkedően kell hozzájárulniuk az ország gazdasági növekedéséhez, olyan országos jelentőségű célok megvalósításán keresztül, mint a helyi és térségi gazdaság újjászervezése, energiafüggőségének csökkentése, klímavédelmi célkitűzéseink elérése, a foglalkoztatottság növelése, valamint a hazai társadalom egészségi állapotának javítása, továbbá a családok, illetve a helyi közösségek megerősítése.

A prioritás keretében a településközpontok, funkcióhiányos településrészek megújítása kerül támogatásra, ahol előtérbe kerülnek a családok számára vonzó és biztonságos feltételek megteremtése, és a klímaadaptációs szempontok. Az intézkedés keretében fenntartható köztér-rehabilitáció és közterület-felújítási fejlesztések valósulnak meg. A beavatkozások eredményeként vonzó települési környezet és infrastruktúra alakítható ki.

A települések fejlődésének, a népesség megtartásának elengedhetetlen feltétele azok funkcióinak bővítése, az élhető és egészséges családbarát települési környezet kialakítása. Ennek keretében szükséges olyan települési környezet létrehozása, amely vonzó és biztonságos a kisgyermekek és fiatalok számára, javítja a kisgyermekeket nevelő családok kényelemérzetét közlekedési és környezet-egészségügyi szempontok alapján, valamint megfelelő rekreációs lehetőségeket kínál a szabadidő egészséges eltöltésére, a fizikai aktivitás kiszolgálására. A települési környezet fejlesztése terén kiemelkedő jelentőségű a települések felkészítése a klímaváltozási kihívásokra. A környezeti szempontokhoz igazodóan különleges hangsúlyt kell fektetni az alulhasznosított, vagy használaton kívüli területek újbóli településszerkezetbe illesztésére és e területek funkcióváltásának elősegítésére, különös tekintettel a barnamezős területek rehabilitációjára. A környezeti fejlesztések keretében a települési rekreációs funkciók fejlesztése mellett az ökológiai hálózatok, települések körüli zöld gyűrűk, zöldfelületek kiterjesztése alapvető fontosságú.

A célkitűzés alapvetően az élhető és egészséges családbarát települési környezet, a mozgás, a sport és az egészséges szabadidő-eltöltés lehetőségeinek megteremtése és fejlesztése révén az egészségesebbé váló társadalom kialakulását segíti elő, a kulturális és természeti értékek megóvása és fejlesztése révén.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitásának és egészségének erősítése
- Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását
- Települési környezeti állapot javítása

Tervezett intézkedések:

- 2.1. intézkedés: Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
- 2.2. intézkedés: A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
- 2.3. intézkedés: Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja
- 2.4. intézkedés: Kisléptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 2. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

Tervezett intézkedések:

- 5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)
- 5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorterenyi Kistérségek)
- 5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése
- 5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközrendszerével
- 5.5. A 21. sz. főút négy-sávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése
- 5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése
- 5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

TOP 3. Prioritástengely: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken

Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság megvalósításában számos tényező, köztük a villamosenergia-termelés, a kibocsátás visszafogása és a közlekedés is központi szerepet játszik. Az emberi tevékenység okozta üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátása jelentős mértékben hozzájárul az éghajlatváltozáshoz, világszintű hatásai egyre nagyobbak. Az éghajlatváltozás elkerülése, az abból fakadó hatások minimalizálása érdekében a globális széndioxid-kibocsátást jelentős mértékben csökkenteni kell: az Európa 2020 Stratégiában megfogalmazott célok között szerepel, hogy az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 20%-kal csökkenteni kell az 1990-es szinthez képest. Lényeges fejlesztési szükséglet a települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása. A beépített környezet számos hatékony, rövidtávon megvalósítható kibocsátás csökkentési lehetőséget kínál, mindenképp az épületek energiateljesítményének javítása révén. A prioritás lényeges eleme a térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok támogatása, amelynek révén többek között az önkormányzati tulajdonú és fenntartású épületek fűtési rendszereinek korszerűsítése, modernizálása, környezettudatos és fenntartható megoldások alkalmazásával történő kiépítése válna lehetővé (pl.: falu-fűtőművek).

A közlekedés egyre nagyobb mértékben járul hozzá a CO₂ kibocsátáshoz. Az intézkedés a jelenlegi közlekedési rendszerek fejlesztését, hatékonyabbá tételét, ezáltal az ágazat környezetbaráttá válását támogatja. A kibocsátás csökkentésben jelentős lehetőségek vannak az üzemanyagok hatékonyságának javításában, a hibrid és elektromos motortechnológiákban, az alternatív tüzelőanyagok és meghajtó rendszerek alkalmazásában, azok egyre szélesebb körben való elterjedésében, továbbá az intelligens várostervezés fejlesztésében. A nem kötöttpályás városi és elővárosi közlekedés-fejlesztések mellett lényeges a kerékpárforgalmi hálózat és létesítmények, városi és elővárosi közúti közösségi közlekedés, gyalogos közlekedés és az üzleti infrastruktúra-elemek, önkormányzati utak fejlesztését-megvalósítását célzó projektek támogatása.

A prioritástengely elősegíti a fenntartható közösségi közlekedés feltételeinek továbbfejlesztését, kiépítését, környezetbarát közlekedési rendszerek megvalósítása révén. Az intermodális csomópontok, illetve a városi és elővárosi közlekedés-fejlesztések támogatása.

A cél az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézmények, önkormányzati tulajdonú lakóépületek, középületek energiahatékonyságának javítása, az önkormányzatok rezsiköltségeinek csökkentése. További cél a térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósítása. A megvalósítás során fontos szempont a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, ezért fontos szerepet töltenek be a fosszilis energiahordozóktól való függés leküzdésében.

Mind a klímaváltozás hatásainak mérséklése, mind a városi térségek energiafüggősége szempontjából kiemelt jelentőségűek azok a kisebb léptékű komplex fejlesztési programok, amelyek a térségi energiapotenciál, különösen a megújuló energiaforrások endogén kiaknázásra irányulnak, az autonóm energiaellátás egyéni és kisközösségi szintű megvalósítása. Mindezen rendszerek a környékbeli helyi nyersanyagok, mint megújuló energiaforrások hasznosítására is hivatottak, így egy környezetkímélő, független és hosszú távon is fenntartható (hő)energia ellátást biztosítanak. Az intézkedés célja a szükséges kisebb léptékű, térségi és települési jelentőségű, települési és településközi koordinációt igénylő, megújuló forrásokból energia termelését és helyi felhasználását célzó megoldások megvalósításának támogatása.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése
- Települési energiahatékonyság növelése

Tervezett intézkedések:

1. intézkedés: Alacsony szén-dioxid-kibocsátást célzó stratégiák támogatása
2. intézkedés: Kisléptékű közlekedési fejlesztések
3. intézkedés: A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása
4. intézkedés: Térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 3. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései

NMSP 3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása
- 3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márka-építés, kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában
- 3.8. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

TOP 4. Prioritástengely: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése

A prioritástengely keretében nyújtott támogatások átfogó célja a társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a helyi szinten elérhető szolgáltatások fejlesztése és bővítése. A prioritás további célja a döntően városi térségekben élő, foglalkoztatottsági és jövedelmi mutatók szerint alacsony státuszú családok, illetve a szegregációs folyamatoknak kitett városrészekben élők további elszigetelődésének megakadályozása heterogénebb, integrációra alkalmasabb, magasabb státuszú lakókörnyezet és társadalom kialakításával. A prioritástengely kialakítását a közszolgáltatások színvonalának és elérhetőségének alacsony szintje, az ebben fennálló területi különbségek, valamint a magyar városok jelentős részében megtalálható számos leromlott, szegregálódó településrész indokolja. A megfelelő szintű szociális biztonság garantálására, valamint a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre vonatkozó követelmények az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikkelyében is megtalálhatók. A helyi közintézmények, közszolgáltatások integrált (összehangolt igazgatási és ellátási rendszerek), minőségi fejlesztése (pl. közösségi célú szolgáltatási pontok működtetéshez szükséges fejlesztések), megújítása, valamint a közigazgatási és közszolgáltatási rendszerek egyéb infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen az ügyfélbarát szolgáltatások nyújtásához és a belső munkafolyamatok hatékonyabb működtetéséhez.

A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése, az egészségügyi alap ellátórendszer infrastrukturális fejlesztése az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza. A helyi, önkormányzati közszolgáltatások és a közigazgatás infrastruktúrájának – épületeinek, eszközállományának – fejlesztése során alapelv, hogy a beavatkozások a szolgáltatások hozzáférhetőségének és azok minőségének javítását kell, hogy szolgálják.

A társadalmi integrációt segíti a leromlott városi területeken, sok esetben szegregátumokban, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi és gazdasági kirekesztettségének megszüntetése, a szegregált lakókörnyezet felszámolása, illetve az onnan kikerülő emberek életminőségének javítása, amely a lakhatási feltételek, a földrajzi mobilitás megoldásával együtt a munkaerő-piaci és a szociális helyzet javítását, valamint az egészségügyi, az oktatási, szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést is biztosítja.

Különösen a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, többnyire aprófalvas, romák lakta térségekben (pl. Cserehát) nem biztosított a megfelelő színvonalú szolgáltatás sem helyben, sem az elérhető távolságon belüli centrumokban. A beavatkozások a szociális területen a személyes gondoskodást nyújtó alapszolgáltatásokat (mint pl. az étkeztetés, házi segítségnyújtás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, az idősek, fogyatékosok nappali ellátását) érintik.

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel, a betegségmegelőzés és az egészség-elősegítő rendszerek javításával csökkenthetők egyes, az egészség terén mutatkozó egyenlőtlenségek. A népesség egészségi állapotának javítását, illetve ennek érdekében az ellátórendszer szerkezetének átalakítását az OP-k összetett eszközrendszerrel támogatják. Az egészségügy infrastruktúrájának fejlesztését támogató intézkedések részben az EFOP-ban, részben pedig a TOP-ban kaptak helyet. P 1. prioritása tartalmazza.

A városrehabilitáció kiemelt területe a közösségformálást erősítő terek, létesítmények fejlesztése az érintett lakosság szociális kohéziójának erősítése érdekében. Így a közművelődést szolgáló létesítmények (könyvtárak, közösségi házak, kulturális központok), szabadidős létesítmények, közösségépítést szolgáló egyházi tulajdonú épületek infrastruktúrájának átalakítása, megújítása, továbbfejlesztése és újabbak kialakítása. Az élhető város(rész) központi részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek, szabadtéri közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák, mind-mind a közösségépítés fontos helyszínei. Az intézkedés ezért magában foglalja ezek infrastrukturális fejlesztését és megújítását.

Az intézkedés kiemelten kezeli a Fecskeház Program támogatását, mely a népesedési és a lakhatási helyzet javítása érdekében, támogatja az olyan önálló ingatlannal nem rendelkező, 35 év alatti fiatalokat, akik lakáscélú előtakarékoságot vállalnak, és 5 év után saját erőből kívánják megoldani a lakhatásukat.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása
- A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése

Tervezett intézkedések:

- 4.1. intézkedés: Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
- 4.2. intézkedés: A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
- 4.3. intézkedés: Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés
- 4.4. intézkedés: Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 4. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

NMSP 5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

- 5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)
- 5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátönyterenyi Kistérségek)
- 5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközrendszerével

TOP 5. prioritástengely: Községi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A prioritástengely kialakításának elsődleges indoka, hogy helyi szinten integrált, programalapú fejlesztéseket tegyen lehetővé azzal, hogy a korábban egymástól elkülönülten működő uniós források, így a vidékfejlesztési (EMVA), a halászati (ETHA), a regionális fejlesztési (ERFA) és a társadalmi-szociális célú (ESZA) fejlesztési alapok forrásainak integrált elérését biztosítsa a helyi közösségek számára.

A térségi szinten integrált fejlesztések szinergiáinak érvényesítése nem csak a programok több alapból történő koordinált szerepvállalásán, finanszírozásán keresztül érvényesíthető, hanem a fejlesztési megközelítés széleskörű társadalmi (fejlesztési szereplők, célcsoportok azonosításán és bevonásán alapuló) vonatkozásainak integrációja mentén is. Ezen erős társadalmi orientáció jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a helyi szintű fejlesztési beavatkozások szinergiái, komplementer fejlesztései, területileg és ágazati szempontok szerint is összekapcsolhatóvá váljanak és ezáltal nagyobb térségfejlesztési hatással rendelkezzenek.

A prioritástengely területfejlesztési indoka, hogy a korábbi programciklusokban érvényesített város-vidék finanszírozási elkülönülés helyett, együttműködéseket erősítő, várost és vidéki térségeket együttesen kezelő fejlesztéseket tegyen lehetővé. A helyi termelés és értékesítés, a helyi szolgáltatások erősítése egyaránt fontos a mikro-, kis- és középvállalkozások számára biztosítható piaci szegmens és a foglalkoztatás bővítése szempontjából. A helyi termelés és értékesítés infrastrukturális, termelői, fogyasztói feltételeit egyaránt erősíteni szükséges a terület- és városfejlesztés eszközeivel is. A specifikus célkitűzéshez tartozó intézkedések egyik célja a helyi közösségek együttműködésére és belső erőforrásaira építő gazdaságfejlesztési kezdeményezések ösztönzése és támogatása, amelynek eredményeként bővül a foglalkoztatás.

Az intézkedések másik fontos beavatkozási területe az integrált településfejlesztési projektek megvalósítása a város-vidék kapcsolatok erősítése, a közösségi terek megújítása, bővítése céljából. Ezen intézkedések a helyi gazdaságfejlesztés településfejlesztési, infrastrukturális feltételeit biztosítják.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés

Tervezett intézkedések:

1. intézkedés: Községi szinten irányított helyi gazdaságfejlesztés
2. intézkedés: Helyi kapcsolódó közösségi terek és szolgáltatások fejlesztése

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 5. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márka-építés, kapcsolódó marketing tevékenységek

NMSP 5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

5.4. Helyi kezdeményezések a rászorulóknak fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel

TOP 6. Prioritástengely: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés

A prioritástengely elsődleges célja, hogy hozzájáruljon az Európa 2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája által kiemelten a foglalkoztatás, illetve a szegénység és társadalmi kirekesztés területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához. Az Európa 2020 stratégia által megfogalmazott célkitűzések prioritások alapján biztosítani kell, illetve el kell érni, hogy a 20-64 évesek körében a foglalkoztatottság aránya elérje a 75%-ot. A szegénység/társadalmi kirekesztés területén elvárás, hogy Európa szerte legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent.

A prioritás keretében tervezett intézkedések célja egyrészt a helyi gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó egyedi foglalkoztatási célú, elsősorban a földrajzi mobilitást ösztönző támogatások megalapozása. A gazdaságfejlesztési intézkedések foglalkoztatási hatásának maximalizálása érdekében szükség van olyan egyedi támogatásokra, amelyek figyelembe veszik az adott beruházás sajátosságait és a helyi lehetőségeket. A tartós eredmények érdekében a képzés, foglalkoztatás, munkahelyteremtés, oktatás, közösségfejlesztés eszközeit együttesen kell alkalmazni, a források helyi stratégián alapuló koordinált felhasználása keretében a foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő helyi foglalkoztatási, képzési és közösségfejlesztési programok megvalósításával.

A prioritás célja egyfelől a társadalmi felzárkózás lehetőségének megteremtése, a szegénység kialakulásának megelőzése és a szegénységből fakadó jelentős hátrányok csökkentése, másfelől a társadalmi befogadás erősítése. A társadalmi kohézió biztosítása önmagában is fontos érték, de az erre irányuló intézkedéseknek a foglalkoztatáspolitikai eredményességhez való hozzájárulása is kiemelt jelentőséggel bír.

Nagy hangsúlyt helyez az olyan programokra, melyek elősegítik az adott térségbe visszatérni vagy ott letelepülni és munkát vállalni szándékozó munkaerő foglalkoztathatóságát. Támogatja a térségi szintű esélyteremtő programokat (ösztöndíjak, tehetség-programok, egyéni pályázatok: helyismeret, stb.), a helyi gazdaság- és termékfejlesztés mentorálását, facilitálását, szakértői támogatását (jó gyakorlatok feltárása és disszeminációja, kísérleti fejlesztések előkészítése, kidolgozása, megvalósítása), HGF projektek megalapozását és közösségi integrálását, tudatos térségi, helyi fogyasztás és vásárlás ösztönzését (kutatások, felmérések, fesztiválok, értékesítési akciók támogatása). A prioritás nagy hangsúlyt helyez a közösségi, térségi és települési helyi identitást erősítő marketing akciókra és a kulturális és környezeti örökség megőrzésére, a kulturális és környezeti fenntarthatóságot szolgáló programokra, akciókra, szemléletformálásra, fejlesztésekre megyei vagy kisebb térségi, települési szintű speciális ESZA típusú esélyteremtő programok, fejlesztések (pl. megyei ösztöndíj, tehetség programok), másrészt alternatív családi, közösségi, nonprofit, időseket támogató és életvezetési tanácsadói hálózatok, valamint közösségfejlesztési akciók is megvalósíthatók.

Az intézkedés lefedi továbbá a megyei szintű közösségi célú fejlesztések, rendezvények, programok, akciók, valamint egészségügyi prevenciós programok, szociokulturális hátrányok felszámolását támogató komplex programok támogatását.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése
- Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása
- Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés

Tervezett intézkedések:

1. intézkedés: A helyi foglalkoztatási szint javítása megyei és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával
2. intézkedés: A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése
3. intézkedés: A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése
4. intézkedés: Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok

5. intézkedés: A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése
6. intézkedés: Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 6. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

NMSP 5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

- 5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

A TOP horizontális fejlesztési céljai:

A TOP minden fejlesztési törekvésében szükséges integrálni az alábbi horizontális fejlesztési célokat. Ezek az egyes, a fentiekben bemutatott célirányos fejlesztési irányok tekintetében eltérő jelentőségűek lehetnek.

- A célirányos gazdaságfejlesztésen túl minden más fejlesztés is legalább közvetett módon kötődjön a gazdasági növekedés előmozdításához.
- A célirányos foglalkoztatás ösztönzésén túl a fejlesztések lehetőség szerint a lehető legnagyobb mértékben járuljanak hozzá a helyi polgárok foglalkoztatásának bővítéséhez.
- A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a demográfiai kihívások kezelését, a gyermeket nevelők helyzetét javító gyermek és családbarát szempontú beavatkozásokon keresztül.
- A fejlesztések során mérlegeljék a közösségi alapon tervezett és végrehajtott fejlesztési megoldások lehetőségét (a CLLD eszközén kívül is).
- A fejlesztések szolgálják a megyéken és városokon belüli területi felzárkóztatást. Ezt szolgálja a forrásallokáció is: a felzárkóztatás szükségletekkel küzdő megyék nagyobb

pénzügyi erőforrásokból részesednek. A városi fejlesztések során pedig fontos mérlegelendő szempont és fejlesztés elem legyen a szociális városrehabilitáció.

- Nem csak a helyi érdekű gazdaságfejlesztés, hanem lehetőség szerint minden fejlesztés járuljon hozzá a térségi fenntarthatóság kiterjesztéséhez. A térségek erőforrásainak (a már említett jövedelem, tőke, munkaerő, tudás mellett az energia, a nyersanyagok, természeti erőforrások) helyben tartásához, és az energia és anyagáramlások ciklusainak lehetőség szerint térségen belüli zárásához, illetve minél hosszabban a térségen belül tartásához.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program horizontális fejlesztési céljai:

A Program megfogalmazása szerint a horizontális célok a teljes célrendszert és fejlesztési programot átszövik. Meghatározásuknál többségében az Európa 2020 stratégia tematikus célrendszerét vették alapul (zárójelben az EU szabályozásokban alkalmazott sorszám):

- foglalkoztatás előmozdítása (8)
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása (9)
- az infokommunikációs technológiák (IT) minőségének, használatának, és hozzáféréseinek előmozdítása (2)
- egészséges ételmisszer, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása (6)
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés (5)
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése (6)
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban (7)

A Nógrád Megyei Stratégiai Program (NMSP) kapcsolata a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programmal (TOP)

Az összehasonlítás első részében a Program átfogó és stratégiai céljait, a tervezett prioritásokat mutattuk be, nevesítve a kapcsolódó intézkedéseket. A második részben a TOP-ot is hasonló struktúrában mutattuk be, és minden prioritás végén beazonosításra kerül a hasonló célokat szolgáló, hasonló tartalmat hordozó NMSP prioritásai és intézkedései.

A végül a két dokumentumban megfogalmazott horizontális célok kerültek bemutatásra.

Általános megállapítások

A Program tartalmában nagymértékben követi a TOP-ban megfogalmazott célokat, prioritásokat és tervezett intézkedéseket. Erre példa már az átfogó célok meghatározásánál megjelenik:

Fejlődő gazdaság ↔ Térség-specifikus erőforrásokra épülő, azokat gyarapító gazdasági növekedés és foglalkoztatás bővítés

Aktív, kreatív együttműködő társadalom ↔ Helyi közösségek megerősítése és öngondoskodó képességük javítása

Marasztaló léttér ↔ Élhető és az üzleti szereplők számára vonzó település

Részletes megállapítások

A NMSP nagy hangsúly helyez a gazdaságfejlesztésre, a foglalkoztatás bővítésére. Az első két prioritása és abban tervezett 14 intézkedése a TOP 1. prioritásához kapcsolódik.

Ennek szinte tükörképe, hogy a NMSP 4. prioritástengelyében megfogalmazottak a TOP 3. és 6. prioritásaihoz kapcsolódnak. Ezen kapcsolat vizsgálatánál kitűnik, hogy a TOP beruházás centrikusabban fogalmazza meg a tervezett intézkedéseket, míg a NMSP sok esetben egyben kezeli. Pl. „önkormányzati infrastrukturális létesítményekbe.....” „Energiahatékonyság támogatása....”

A két dokumentum vizsgálatánál egy lényeges eltérés tapasztalható. A TOP önálló prioritás keretében foglalkozik a Községi szinten irányított fejlesztésekkel, ami a NMSP-ből hiányzik, bár három intézkedést megfogalmaz ilyen típusú fejlesztésre, de csak szűk körre koncentrálva.

Összességében megállapíthatjuk, hogy hasonló struktúrájúak a dokumentumok, a megyei tervezőknek könnyebb lesz a tervezés következő fázisaiban a TOP-hoz illeszkedő dokumentum elkészítése. Célszerű lehet azonban a két közvetlen gazdaságfejlesztési prioritást összevonni.

Hiányosságként meg kell említeni, hogy a várhatóan jelentős szerepet betöltő pénzügyi eszközök alkalmazásával keveset foglalkozik a NMSP.

Míg a célok és intézkedések területén könnyen lehet kapcsolatot találni a két dokumentum között, ez az indikátorokra nem mindig igaz. Javasolt, hogy az EU kötelező indikátorai mellett elsősorban olyanokat használjon a Program, amelyek a TOP-ban, illetve más OP-ban meghatározásra és definiálásra kerültek.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program kapcsolata az ágazati Operatív Programokkal

- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP-val (GINOP)**
- **Emberi Erőforrás fejlesztési OP-val (EFOP)**
- **Környezet és Energetikai Hatékonyasági OP-val (KEHOP)**
- **Integrált Közlekedésfejlesztési OP-val (IKOP)**
- **Vidékfejlesztési Programmal**
- **Magyar Halgazdasági OP-val (MAHOP)**

A Programjelen állása szerint természetesen rögzíteni lehet, hogy a GINOP, EFOP, KEHOP forrásai nélkülözhetetlenek a komplex fejlesztési programok sikeres megvalósításához. A Vidékfejlesztési Program készítőivel, Irányító Hatóságával szoros munkakapcsolatot célszerű kialakítani, mivel a vidéki területeken tervezett intézkedések sok esetben hasonlóságot mutatnak, így egymást erősítő megvalósítható programok kerülhetnek kidolgozásra.

2.2.2. Összevetés a szomszédos megyék programjaival, koncepcióival

Mivel Nógrád megye gazdasági, társadalmi, és környezeti szempontból sem tekinthető független egységnek, önmagában való vizsgálata téves információkhoz, következtetésekhez és döntésekhez vezetheti a döntéshozókat. Egy fejlesztési program adott esetben olyan gazdasági folyamatokba, társadalmi szokásokba, illetve azok kölcsönhatásainak bonyolult rendszerébe és szükségszerűségeibe avatkozik bele rövid, közép és hosszú távon, melyek megyehatárokhöz nem mindig köthetők.

Míg földrajzilag a megyék egymás mellett átfedések nélkül helyezkednek el, amely relációban adott terület egyértelműen hozzárendelhető egy bizonyos megyéhez, és függvényszerű a kapcsolat, ezzel ellentétben ilyen jellegű elhatárolódás, illetve kapcsolat a társadalom, gazdaság és környezet területén árnyaltabban létezik. Ezen tényezők megyehatárokon átvélő és egymást átfedő kategóriái miatt egy-egy fejlesztési irány megfogalmazásakor kívánatos különösen körültekintően eljárni.

A fentiekkel összhangban az „Útmutató a megyei önkormányzatok tervezés koordinációs feladataihoz kapcsolódóan”⁵ c. dokumentumban foglaltak is javaslatot tesznek arra, hogy a megyei önkormányzatok hozzanak létre Megyei Tervezéskoordinációs Testületeket, mely dönt a megyei szintű tervdokumentumok időközi és végső változatainak szakmai elfogadásáról és megyei önkormányzat elé terjesztéséről. Ugyanez a szervezet készíti elő a regionális területfejlesztési konzultációs fórum elé kerülő szakmai anyagokat is, egyeztetve a szomszédos megyék önkormányzataival. Az MTT eljár mindazon szakmai dokumentumok tervezése kapcsán, ahol a megyének közvetlen tervezési kompetenciája van, így a tervezési és konzultációs folyamatok operatív szintű menedzsmentjének legfőbb biztosítója. Az MTT-ben elsősorban szakmai szervezetek és stakeholderek képviselői kapnak helyet.

A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2013. november 27-én a 2014-2020-as európai uniós tervezési ciklushoz és az ehhez kapcsolódó jövőbeni feladatok ellátásához létrehozta a 15 fős Nógrád Megyei Tervezéskoordinációs Tanácsot. Az MTT elnöke a megyei közgyűlés elnöke, titkári feladatait a megyei főjegyző látja el tagként.

Nógrád megye Programja a szükséges fejlesztéseket 5 prioritás segítségével vázolja fel, és átfogó céljaként jelöli meg:

- a gazdaság élénkítését,
- a meglévő természeti potenciálok kihasználását
- a helyi társadalom aktivizálását,

⁵ Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal

amelyekkel kapcsolatos beavatkozások által 2030-ra azt az eredményt kívánja elérni Nógrád megye tekintetében, hogy

- álljon meg a leszakadás folyamata Magyarország többi térségeihez viszonyítva,
- kerüljenek előtérbe olyan új fejlődési lehetőségek, amelyek hosszú távon a megyét vonzó térséggé teszik mind a lakosság, mind a vállalkozások számára.

Célpiramisának csúcsán az átfogó cél „Versenyképes, vonzó Nógrád” elnevezéssel került megfogalmazásra. Ez alatti logikai szinten szerepel a „Fejlődő gazdaság”, az „Aktív, kreatív, együttműködő társadalom”, és a „Marasztaló élettér”. Mindhárom kiemelt kategória esetében megállapítható, hogy közvetlen kölcsönhatásban áll a szomszédos megyék hasonló kategóriáival.

Ugyanez a megállapítás érvényes a kialakításra került horizontális célrendszer következő elemeivel kapcsolatban is:

- foglalkoztatás előmozdítása
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása
- egészséges ételkészítés, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban.

Nógrád megye földrajzilag 3+1 közvetlen szomszédal rendelkezik.

Nógrád megye szomszédjai			
Észak	Észak-kelet	Dél-kelet	Nyugat
Szlovák Köztársaság	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	Heves megye	Pest megye

Nógrád megyét három szomszédos hazai megye, nyugati irányból Pest, dél-keleti irányból Heves, míg egy viszonylag rövid szakaszon észak-keleti irányból Borsod-Abaúj-Zemplén határolja.

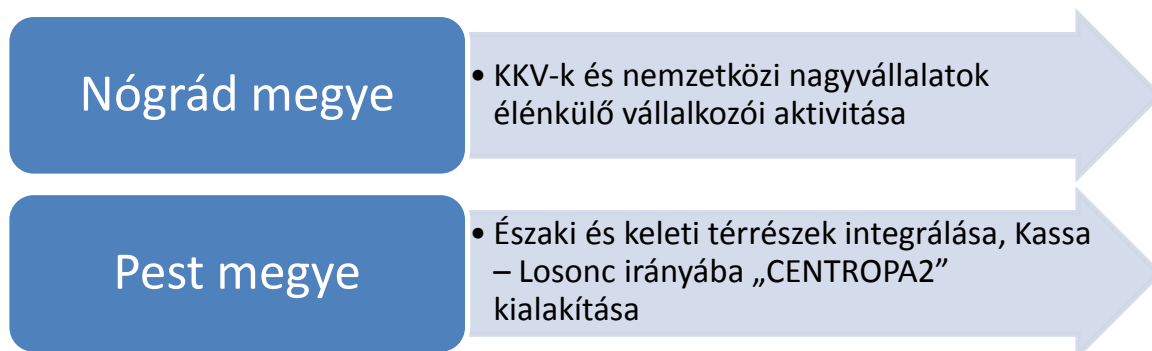
Tervezési, programozási szempontból releváns, hogy utóbbi kettővel a NUTS besorolás szerint Nógrád megye közösen alkotja az egyik NUTS II kategóriájú, régiós tervezési-statisztikai egységet.

Mindezeken túl Nógrád megye északi irányból a Szlovák Köztársasággal határos, amely erősebb nemzetközi potenciált jelent mindkét térség számára.

A vizsgált dokumentumban „A célrendszer külső koherencia vizsgálata” című pontban kap helyet a megyei területfejlesztési program specifikus céljainak a határos megyék fejlesztési dokumentumaikhoz, az EU 2020 tematikus célkitűzéseikhez és a TOP, valamint az ágazati operatív programok céljaihoz való kapcsolódása bemutatása táblázatos formában.

A Program megalkotói a szomszédos megyék fejlesztési dokumentumaival történő összevetés kapcsán a következő kapcsolódási felületeket és dimenziókat kívánták kiemelni:

Fejlődő gazdaság I.:

Fejlődő gazdaság II.:

Nógrád megye	• Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
Heves megye	• Közös, releváns beavatkozási célterület a turizmus (Mátra).
Pest megye	• Börzsöny komplex program

Marasztaló élettér I.:

Nógrád megye	• Közlekedési csomópontok gyors elérése
Heves megye	• 21. sz. és 23. sz. főutak fejlesztése
BAZ megye	• 23. sz. főút fejlesztése (közvetett kapcsolat 25. főúton keresztül)

Marasztaló élettér II.:

Nógrád megye	• Fokozódó környezetbiztonság
Heves megye	• A Vízgazdálkodási Tervben megfogalmazott Zagyva-Tarna vízgyűjtő program
Pest megye	• A Vízgazdálkodási Tervben megfogalmazott Zagyva-Tarna vízgyűjtő program

Nógrád Megyei Területfejlesztési Programja 2014-2020 tartalmát tekintve a szomszédos megyék, illetve a Szlovák Köztársaság kapcsán ezeken túlmenően nem tartalmaz egyéb megállapításokat, nem hívja fel a figyelmet megkülönböztetett módon a megye- és országhatáron átnyúló kapcsolódásokra, vagy azok szükséges/kívánt voltára, ugyanakkor ezeket nem is zárja ki.

Bár nem a klasszikus értelemben vett megyéken átívelő kapcsolatokról és fejlesztési elképzelések összehangolásáról szól, mégis bizonyos szempontból kivételt képez a fentiek alól, hogy az egyik fő célkitűzés – amely a „Marasztaló élettér” elnevezést viseli – rövid kifejtése során a Program rögzíti a leendő fejlesztések azon lehetséges és kívánatos hozadékát is, miszerint: „Legyen Nógrád (...) a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet.”

Fentiek alapján fontos kapcsolódási pontként említhetjük Heves megyét, melyhez az alábbi kapcsolódási pontok kötik Nógrádot.

Heves megye

Mint az Nógrád megye Területfejlesztési Konceptiójának javaslattevő fázisából kiolvasható, a dokumentum tervezői számára nem közömbös Nógrád megyének a szomszédos magyarországi megyékhez való kapcsolódása.

Heves és Nógrád megye viszonylatában megállapítható, hogy az egyik közös, releváns beavatkozási célterület a turizmus.

A vidékies térség keleti és nyugati szélén található a Mátra és a Börzsöny hegység, amelyek szerves táji és ökológiai kapcsolódást biztosítanak Heves és Pest megyékhez. A kettőt összekötő varázslatos vidék ökoturisztikai fejlesztések potenciális területe.

A turizmus kapcsán a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 vizsgált anyaga a Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés című prioritást különbözteti meg.

Ebben a prioritásban nem kerül kiemelésre a szomszédos megyékkel való közös fellépés, maga a célrendszer, illetve beavatkozási logika azonban nem zárja ki egymást a két megye esetében, ellenkezőleg, megállapítható, hogy bizonyos fokú hasonlóság fedezhető bennük.

Mindkét program esetében kifejezett szándék nyilvánul meg a pontszerű, egymás pozitív hatását csökkentő, vagy semlegesítő fejlesztések elkerülésére, bár ugyanezen dimenzió kapcsán már egyik program sem mutat megyehatárokon átívelő szemlélet. Hatékonysági szempontból a szomszédos megyék között javallott az ilyen megközelítésű egyeztetések illetve együttműködések általi közös koordináció.

Heves és Nógrád megye viszonylatában egy másik közös, releváns beavatkozási célterület a közutak területén jelentkezik, melyek esetében mindkét megye programjában fejlesztési szándék került megfogalmazásra. Nógrád megye Területfejlesztési Konceptiójának és Programjának egyik sarokpontja a közlekedési vonalak kiemelt volta, melyek természetüknél fogva, illetve megyéken áthúzódó jellege miatt Heves megyére is kihatással van, különös tekintettel a 21. és 23. sz. főútra. Az OFTK továbbá mindkét megye (de Borsod-Abaúj-Zemplén) esetében megemlíti, hogy a rossz vagy nem megfelelő minőségű közutak aránya kiemelkedően magas.

Általánosságban megállapítható, hogy Nógrád megye és a szomszédos megyék egyaránt és kölcsönösen kiemelten kezelik a közlekedési vonalakat.

Megállapítható azonban, hogy míg a nógrádi program 5. prioritásának (Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára) tervezett intézkedései között⁶ megtalálható a „21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése”, addig a programpár Heves megyei tagja esetében a 21. számú út kapcsán nem fogalmazódik meg ilyen egzakt fejlesztési szándék. Ezen összekötő, és találkozási felület esetében tehát a programból nem derül ki, ugyanakkor a készülő közlekedésfejlesztési stratégia egyik eleme a 21-es út fejlesztése.

⁶ 5.5. tervezett intézkedés

További kapcsolódások: a megyéken átívelő további dimenziók kapcsán **Pest**, valamint **Borsod-Abaúj-Zemplén megyék és a Szlovák Köztársaság tekintetében** szükséges még az következő kapcsolódási felületeket is számba venni.

Pest megye

Kiemelendő, hogy Pest megye, illetve a Közép-magyarországi régió – mely hazánk egyetlen nem konvergencia régiója – élén a fővárossal közvetlen földrajzi szomszédságban áll Nógrád megyével. Ez utóbbi fejlettségét tekintve sok mindenben szomszédjának ellentéte. Nógrád megye – mint arra a NMTFK helyzetelemző fejezete is rávilágít – „versenyképessége, a foglalkoztatottság, a munkanélküliségi ráta, és a GDP-hez való hozzájárulás tekintetében a magyarországi megyék között a leggyengébb. Alacsony a vállalkozói aktivitás, a kétezres évek elejétől pedig a külföldi tőkebefektetések alig bővülő volumentét leginkább a már betelepült vállalatok újrabefektetései adják.”

Megállapítható tehát, hogy legyenek bár Pest és Nógrád szomszédos megyék, köztük egy általános gazdasági hézag figyelhető meg, amely azonban Nógrád szempontjából inkább lehetőség, mint veszély, és amely középtávon segítheti a leszakadás megállítást, hosszabb távon pedig megkönnyítheti a felzárkózást.

A vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciáljának fokozása kapcsán Nógrád megye optimális módon szándékozik kiaknázni, hogy hat járásából négy bekerült a szabad vállalkozási zónák közé. A Program ezt az adottságot jobban kihasználható, építeni szándékozik Pest megye közelségére is, mellyel kapcsolatban a következő módon fogalmaz:

„A betelepülési kedvet a zónákban kínált kedvezmények mellett az a tény is élénkítheti, hogy a szomszédos Közép-magyarországi régióban a vállalkozások támogatására igen kevés, és alacsony intenzitású forrás fog rendelkezésre állni 2014-2020 között. Feltétlen ki kell használni a jövőben azt a kedvező pozíciót, hogy a Budapesthez földrajzilag legközelebb fekvő szabad vállalkozási zóna Nógrád megyében található.”

Továbbra is számít a megye nyugati részén, a Pest megyei Duna-szakaszon kitermelt parti szűrővízre, amely biztosítja az ivóvízszükséglet jelentős részét.

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió⁷ Nógrád megyével kapcsolatos *Fejlesztési irányai* között szerepel a fővárosi agglomeráció felé a gazdasági és munkaerő-piaci vérkeringést, valamint Észak- és Kelet-Európa, illetve Budapest felé az áruszállítást biztosító közúti és vasúti kapcsolatok fejlesztése.

⁷ 1/2014. (I. 3.) OGY határozat A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról

Továbbá az OTFK Nógrád megyével kapcsolatban a következő módon fogalmaz:

„(...) markánsan kirajzolódó nagyvárosi csoport a Budapesttől körülbelül egyórányi útra levő városoké: Tatabánya, Dunaújváros, Kecskemét, Szolnok, Salgótarján, valamint a helyi földrajzi adottságok miatt e városi íven kívül elhelyezkedő Veszprém és Eger. Ennek a fővárostól nagyjából 40-100 km-re húzódó gyűrűnek a városai többnyire dinamikusan fejlődnek, a fővároshoz közeli fekvésük és eleve meglevő ipari/logisztikai potenciáljuk lehetővé teszi, hogy a termelés és a logisztika terén feladatokat vegyenek át a fővárostól. A fejlesztéspolitikának ugyanakkor figyelmet kell fordítani arra is, hogy meggátolja ezen vár sok funkcionális kiüresedését Budapest elszívó hatása miatt. (...) A belső gyűrű kis és nagyvárosai közötti további funkciómegosztást szolgálná a városok közötti közlekedés fejlesztése, beleértve a közösségi közlekedés fejlesztését is, csak néhány esetben indokolt a gyűrű egyes városai (Salgótarján, Esztergom) és Budapest közötti elérhetőség jelentős javítása is. A belső gyűrűn belüli, a Budapestet elkerülő és tehermentesítő kapcsolatok egyik fontos eleme lehetne a gyűrű szaki közlekedési kapcsolatainak kiépítése, mely határon átnyúló nemzetközi együttműködésben valósítható meg.”

Bár nem a klasszikus értelemben vett megyéken átívelő kapcsolatokról és fejlesztési elképzelések összehangolásáról szól, a Program egyik fő célkitűzésének – amely a „Marasztaló élettér” elnevezést viseli – rövid kifejtése során a rögzítésre kerültek a leendő fejlesztések azon lehetséges és kívánatos hozadékok is, miszerint: „Legyen Nógrád (...) a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet.”

Pest Megyei Területfejlesztési Programjának egyeztetési anyaga a következő módon fogalmaz a megye és országhatáron átnyúló együttműködések kapcsán:

A határ mentiségből adódó hátrányok felszámolása során megye és országhatáron átnyúló együttműködést kívánunk kialakítani Nógrád megyével és Nyitra és Besztercebánya megyékkel.

Az együttműködések a közlekedési kapcsolatok javítására, azok közös fejlesztésére, a közösségi közlekedés fejlesztésére, a táji-, természeti potenciálok megőrzésére és fejlesztésére irányulnak.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék földrajzilag csupán egy viszonylag rövid, 10 km alatti szakaszon határosak egymással közvetlenül.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei program⁸ így fogalmaz Turizmus című prioritásának „preferált beavatkozási területek” leírásánál: Várakban, erdei túraútvonalakban gazdag Zemplén térsége; Lillafüred térsége, valamint a Bükk hegyvidéki területe (Ómassa, Lázberci-

⁸ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési Program, Stratégiai részprogram, Egyeztetési változat – 2014. január

tó), aggteleki cseppkő-barlang térsége. Továbbá a Tisza-tó térsége összhangban a szomszédos megyékben tervezett fejlesztésekkel.

Borsod-Abaúj-Zemplén programja a végrehajtásban résztvevő szervezetek esetében megfogalmazza a területfejlesztési tervek végrehajtásával kapcsolatos feladatok kapcsán az operatív programok megyében jelentkező feladatainak megvalósításának figyelemmel kísérését, beleértve a megyehatáron átnyúló és más nemzetközi programok végrehajtását is.

Szlovák Köztársaság

A Program „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében” elnevezésű prioritásának indoklásában lehetőségként tekint a Szlovák Köztársasággal való szomszédság tényét, és igyekszik egyértelműen leszögezni a határon átnyúló együttműködés kívánatos voltát:

„... az egységes gazdasági zóna nem kell, hogy megálljon az országhatáron. A korábbi stratégiákban felvázolt Pásztó–Bátonyterenye–Salgótarján–Losonc–Zólyom–Besztercebánya urbanizált gazdasági tengely fejlesztéséhez megfelelő kereteket adhat a határon átnyúló együttműködési program.”

A környezetbiztonság szempontjából rendkívüli fontosságú a szomszédos megyék összehangolt működése mellett az államhatárokon átnyúló együttműködések is.

Nógrád megyét egy igen értékes, ugyanakkor törékeny ökoszférában osztozik a Szlovák Köztársasággal.

Megjegyzendő, hogy a határon átnyúló együttműködések esetében a Program „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében” című prioritásának „Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése” elnevezésű tervezett intézkedésében (1.5) nem korlátozza a szomszédos Szlovák Köztársaságra a kívánatos jövőbeni együttműködések körét, hanem kifejezi a megye nyitási szándékát más országok gazdasági szereplői felé is, kiemelten az innováció területén:

„A megyében működő KKV-k innovativitásának fokozásához létre kell hozni és működtetni egy olyan szervezetet, amely képes ösztönözni az innovációt, erősíteni a kapcsolati hálót a fejlesztési igények és kapacitások, illetve az innovatív vállalkozások között. Feladata továbbá a technológia transzfer és a nemzetközi együttműködések elősegítése.”

A Program ezen aspektusában az Enterprise Europe Network, valamint a NORRIA került megjelölésre, mint lebonyolításban való közreműködők.

2.2.3. A prioritások és az intézkedések külső koherencia vizsgálata főbb környezetvédelmi stratégiák alapján

Az alábbi táblázat foglalja össze, hogy a Program prioritási és ahhoz kapcsolódó intézkedései, mely nemzeti környezetvédelmi/természetvédelmi stratégia/programhoz kapcsolódik, mely megvalósítását segíti, vagy esetleg hátráltathatja.

NKP- 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program célrendszerei

1. Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása
2. Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata
3. Az erőforrás-takarékosság és -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése

NFFS – Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia

NKIS – Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia

NÉS – Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

A Program prioritásai		NKP4-1	NKP4-2	NKP4-3	NFFS	NKIS	NÉS
Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében	1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.2 Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.3 Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.4 Új zöldmezős iparterületek fejlesztése			X	X		X
		A zöldmezős területek bevonása nem élvezhet nagyobb prioritást, mint a barnamezős területek remediációja.					
	1.5 Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.6 Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					

	1.7 Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása	v Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.				
	1.8 Start-up vállalkozások támogatása	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.				
Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése		Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.				
Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés	3.1 A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek			X		
		Az intézkedés nem utal természet közeli, ökoszisztéma-szolgáltatások fejlesztésére, emiatt környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.				
	3.2 A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek			X		
		Az intézkedés nem utal természet közeli, ökoturisztikai attrakciók fejlesztésére, emiatt környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.				
	3.3 Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása			X		
		Az önellátó rendszerek működtetése erőforrás-hatékonysága mellett kisebb környezeti terheléssel járnak.				
	3.4 Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkáépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek			X	X	
		A helyi termékek piacának támogatása, nem csak megtartó erő, de megfelelően hat az erőforrások fenntartathatóságára is.				
	3.5 A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása		X	X	X	X
		A releváns stratégiák célrendszerének fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását. Bíztható az ökológiai gazdálkodás előtérbe helyezése.				

	3.6 Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése		X	X	X		X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását.					
	3.7 Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában			X	X	X	X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását.					
	3.8 Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása			X	X		X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását.					
Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében		<i>Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.</i>					
Vonzó helyi életér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára	5.1 Hívogató vidéki üzleti környezet és életér kialakítása	X					
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását. Kapcsolódó terület az egészséges lakókörnyezet megteremtése, közparkok stb. fejlesztése.					
	5.2 Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése		X	X	X		X
		A zöldmezős területek bevonása nem élvezhet nagyobb prioritást, mint a barnamezős területek remediációja.					
	5.3 A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése	<i>Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.</i>					
	5.4 Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösség-fejlesztés eszközzel	A támogatandó lakókörnyezeti rehabilitációt kivéve, környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					

	5.5 A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése	X	X	X	X			
		Mint a legtöbb infrastruktúrafejlesztés, az útépités is jelentősen károsítja a teremtett világot, de a fejlett vasút és úthálózat segíthet a kapcsolódó stratégiai célok elérésében (pl. levegőszennyezés csökkentése)						
	5.6 Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése	X		X	X			X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálja azok megvalósulását.						
	5.7 Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése	<i>Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.</i>						

A Program prioritási elemei és kapcsolódó intézkedései döntő többsége környezetstratégiai szempontból nem relevánsak, közvetlenül nincsenek káros környezeti hatásai. Megállapítható, hogy a releváns prioritási elemek és kapcsolódó intézkedések egy-két kivételtől eltekintve megfelelnek, sőt kiszolgálják a figyelembe vett stratégiák/programok célrendszerét, megvalósításuk esetén elősegítik azok sikerességét. **Az 1.4 és az 5.2 számú intézkedéseknél, prioritást kell, élvezzen a barnamezős területek remediációja a zöld területek feltörésével szemben.**

2.2.4. A Program illeszkedése a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Programban kitűzött stratégiai célokhoz

Magyarország környezetpolitikai céljainak és intézkedéseinek átfogó keretét az 1997 óta a Nemzeti Környezetvédelmi Programok (továbbiakban: NKP) jelentik. Az NKP kidolgozásáról, céljáról, tartalmáról és megvalósításáról a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény rendelkezik. Megjelent az Európai Unió új, a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, 2020-ig tartó időszakra szóló 7. Környezetvédelmi Cselekvési Programja (továbbiakban: 7EAP), amely a tagországok számára számos feladatot fogalmaz meg, ezáltal jelentős igazodási pontot képvisel a hazai környezetpolitikai célkitűzések meghatározása során. Az Európai Unió Környezetvédelmi Cselekvési Programjai a környezetvédelmi tervezés egyik legfontosabb alappilléreket jelentik. További fontos szempont volt, hogy az NKP-k az EU-s fejlesztési források egyik szakmai alapjaként szolgálnak, ami a 2014-2020 közötti pénzügyi

tervezési időszak folyamatban lévő tervezése miatt szintén szükségessé tette a környezeti célok meghatározását. A megújítást szükségessé tevő tényezők közé tartozik a stratégiai irányítási rendszer megújítása, a 2013 tavaszán az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiának való megfelelés igénye, valamint az egymáshoz szorosan kapcsolódó stratégiai dokumentumok (pl. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, Biodiverzitás Stratégia, Vízgazdálkodási Stratégia) időben is összehangolt kidolgozása.

Az NKP feladata, hogy az ország adottságait, a társadalom hosszú távú érdekeit és jövőbeni fejlődési céljait, valamint a globális felelősségből és a nemzetközi együttműködésből, EU-tagságból adódó kötelezettségeket figyelembe véve meghatározza az ország környezeti céljait és az elérésükhöz szükséges eszközöket. Az NKP a stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet előírásai szerint szakpolitikai stratégia, az átfogó környezetügyi szakpolitikai területre vonatkozó jövőkép elérésének stratégiai tervdokumentuma. A környezetvédelmi törvényben foglaltak alapján az NKP az emberi egészség védelme, valamint a természeti erőforrások és értékek megőrzése és fenntartható használata érdekében a környezettel, annak védelmével, illetve a környezetet veszélyeztető tényezőkkel kapcsolatos átfogó környezetvédelmi terv. Az NKP a 2014-2019 közötti időszakra szól, kitekintéssel 2020-ig, az EU 2014-2020 közötti időszakra szóló pénzügyi perspektívájával összhangban.

Az alábbi értékelő táblázatban az NKP-s célok megvalósulásának segítését, illetve azok, a Program prioritásai, intézkedései által generált érvényesülését vizsgáltuk, és osztályoztuk. A *-gal jelölt oszlopban az alábbi, különböző színekkel jelölt kategóriákat alakítottuk ki:

	A Program tartalmazza, megfelelő módon tárgyalja és segíti az adott NKP-s cél megvalósítását.
	A Program közvetetten tartalmazza, illetve közvetett módon segíti az adott NKP-s cél megvalósítását. Esetleg a Program nem tárgyalja az adott célt, de a javasolt intézkedések közvetett eredményei pozitív hatással lehetnek az NKP-s célok megvalósítására.
	A Program nem tárgyalja, és intézkedéseiben sem utal az adott NKP-s célra, annak megvalósítására, annak ellenére, hogy intézkedések hatással lehetnek rá.
	A Programban javasolt intézkedések nem szolgálják, illetve közvetlen/közvetett módon gátolják az adott NKP-s cél megvalósítását.
	Nem a Program tárgykörébe tartozó NKP-s cél, vagy a Program nem tartalmaz olyan intézkedést, amely hatással lenne NKP-s célra.

Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása			
NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
Levegő-minőség javítása	légszennyezettség kialakulásának megelőzése, a szennyezettség csökkentése		A vasúti közlekedési és szállítási formák térnyerési feltételeinek megteremtésével elérhető, hogy a környezetet kevésbé terhelő vasúti áruszállítás a forgalomnövekedést, a levegőszennyezést, a zaj- illetve rezgésterhelést okozó közúti teher és személyforgalom minél nagyobb részarányát átvegye. Az életminőséget közvetlenül befolyásolja a levegőszennyezés és zajterhelés, emiatt a kültéri levegőminőség méréséhez szükséges mérőhálózat fejlesztése; zajterhelési mérőhálózat fejlesztése, zajtérképek készítése is része az intézkedéseknek. A városokat elkerülő utak kiépítése lehetővé teszik, hogy a tranzitforgalom ne terhelje a település belső forgalmát, lényegesen csökkenti a zaj, rezgés és légszennyezettség kialakulásának lehetőségét.
	PM10 és PM2,5 koncentráció csökkentése		
A zajterhelés csökkentése	a határérték feletti zajterhelés megszüntetése az ipari és szolgáltató létesítmények környezetében		
Vízminőség és egészség	ivóvíz-minőségének javítása; közüzemi ivóvízellátás közszolgáltatás biztonságának növelése		Vízkezelési és -tisztítási technológiák fejlesztését, a kapcsolódó csőhálózati rekonstrukciókat a Program nem tartalmaz.
	vízkezelőket pazarló és többletköltségekkel járó hálózati veszteségek csökkentése		Az ivóvíz kímélő technológiák alkalmazásával a kinyert vizek újrahasznosítását és tisztítását, csökkentve ezzel az ivóvíz kinyerésével kapcsolatos mennyiségi igényeket, a Program nem említi. Az elavult ivóvízhálózat felújítására vonatkozó lakás- és házfelújítási programokra viszont kitér.
	a közműves ivóvízzel gazdaságosan el nem látható területeken fennálló ellátási hiányok felszámolása		

Szennyvíz- elvezetés és – tisztítás, szennyvíziszap kezelés, hasznosítás	EU VKI-ban, valamint a VGT- ben megfogalmazott kritériumok, illetve intézkedések teljesítése		Az EU Vízkeret Irányelvében és Magyarország Vízyűjtő Gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket megvalósítását nem említi a Program.
	csatornázottság biztosítása		A Program célja a legkisebb környezeti terheléssel járó szennyvízelvezetés és – kezelés, illetve a keletkezett szennyvizek gyűjtése, tisztítása, ezen belül az agglomerációk szennyvízelvezetési és – tisztítási programjának végrehajtása, kistelepülések szennyvízkezelése, meglévő szennyvízgyűjtő hálózatok fejlesztése.
	az összegyűjtött szennyvizek 100%-ának legalább biológiai fokozatú tisztítása		Ezzel kapcsolatban nem fogalmaz meg konkrét intézkedéseket a Program, ellenben a technológiai fejlesztési intézkedések részeként feltételezhető.
	a szennyvíz és a szennyvíziszap hasznosítása, a környezeti kockázatok csökkentése		A szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója és a szennyvíziszap-kezelési technológiák és ártalommentes iszapelhelyezés, valamint a tisztított szennyvizek és a szennyvíziszap újrahasznosítása nem szerepel a Programban
Környezet egészség és	fürdővizek biztonságának fokozása		A medencés fürdővizek minőségével kapcsolatban országos szinten hiányosak az ismeretek, a tényleges vízminőségről nincs megfelelő adatgyűjtés. (Ennek oka a megfelelő szabályozás hiánya, nem Nógrád megye mulasztása)
	beltéri levegőterheltségi szint csökkentése		A Program nem foglalkozik a beltéri levegőterheltségi szint csökkentésével, nem tárgya a programnak, így annak vizsgálata nem releváns.
	biológiai allergének okozta egészségi kockázat csökkentése		Jellegénél fogva a parlagfű elleni védekezés elvégzését és a parlagfű-mentes állapot fenntartását nem említi a program. A célt támogató prioritások: fenntartható agrár- szerkezet; sokszínűségében harmonikus megye, mint turisztikai desztináció pozí- cionálása; fenntartható település és társzerkezet

	környezet-egészségügyi információk rendszer folyamatos működtetése, bővítése		A környezet-egészségügyi információk rendszer folyamatos működtetése, bővítése nem feltétlenül tárgya a Programnak, emiatt nem releváns.
Zöldfelületek védelme	zöldfelületi elemek minőségi és mennyiségi fejlesztése		A zöldfelületek növelésére, folyamatos gondozására, az élhető település részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek szabadterei közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák, sportpályák infrastrukturális fejlesztése és megújítása világos intézkedési területe a Programnak, de magasabb szintű fenntartása, gondozása nem ad iránymutatást.
	zöldfelületi funkciók színvonalának emelése		
	zöldterületek magasabb szintű fenntartása, gondozása		
Kémiai biztonság	vegyi anyagok által okozott káros hatások csökkentése a teljes életciklusukban, azaz a gyártástól a felhasználáson át a hulladék kezeléséig		A Program nem említi sem hulladékgazdálkodással kapcsolatban, sem az egészséges környezet fenntartása kapcsán a vegyi / veszélyes anyagok kezelését, illetve a környezetbe került káros anyagok hatásainak vizsgálata, védelmi rendszerek kiépítése. A káros anyagok kibocsátásának csökkentése szerepel a Programban, de az csak közvetetten szolgálja ezen NKP-s célkitűzést.
	vegyi anyagok egészségre, környezetre gyakorolt hatásának megismerése és a sérülékeny csoportok (gyermekek, terhes nők) magasabb szintű védelme ezen káros hatásoktól, különösen a hormon-rendszert zavaró, ún. endokrin diszruptor anyagoktól		
	ipar és a lakosság vegyi anyagokkal kapcsolatos mértéktartó, tudatos magatartásának kialakítása		
	fenntartható növényvédőszer-használat elősegítése; a kockázatok minimalizálása, helyes gyakorlat követése		

Nukleáris biztonság, sugár-egészségügy	radioaktív hulladékok és a kiégett üzemanyagok biztonságos elhelyezése; megfelelő kezelése		A radioaktív hulladékok és a kiégett üzemanyagok biztonságos elhelyezése; megfelelő kezelése nem a megye és a Program feladata.
--	--	--	---

Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata			
NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
A biológiai sokféleség megőrzése, természet- és tájvédelem	az országos jelentőségű védett természeti területek, az ökológiai- és a Natura2000 hálózat fenntartása, az élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, illetve helyreállítása		A Programban szerepel a megye természetvédelmi területeinek (a Bükk Nemzeti Park, Duna-Ipoly Nemzeti Park, a tájvédelmi körzetek, Natura2000, Ramsari és egyéb védett, ökológiai területek) hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.
	ex lege védett természeti területek degradációjának megállítása, természeti állapotuk javítása, természeti és kulturális örökségi értékek integrált megőrzése		Az ex lege természeti értékek (barlangok, lápok stb.) megóvására, a degradációs folyamatok csökkentésére a Program külön nem ad célkitűzéseket. A Programban általánosan megfogalmazott természet megóvási intézkedéseknek kell kezelniük, az ex lege-, illetve a földtani értékek védelmére. Mindemellett a Program többször kiemeli a természethez kapcsolódó kulturális értékek védelmét.
	a földtudományi természeti értékek megóvása, hatékony felszíni és felszín alatti védelmük biztosítása		
	a természet- és tájvédelmi célok érvényesítése a terület- és településfejlesztés, illetve -rendezés, az ágazati tervezés (különösen mező- és erdőgazdálkodás, vízgazdálkodás, közlekedés és egyéb műszaki infrastruktúra-fejlesztés) során, valamint az egyedi hatósági eljárásokban		A Programban megfogalmazott célkitűzések és projektsomagok figyelembe veszik a természet- és tájvédelmi célokat, az ágazati tervezésekben horizontálisan érvényesülnek a természetvédelmi és tájvédelmi alapvető célok.

	a táji identitás növelése, lakossági, közösségi tájtudat kialakítása, a táj iránti elkötelezettség és felelősség növelése		A vidék környezeti, természeti, kulturális, táji értékeinek védelmére, élhető környezet megteremtése mellett, tájházak, pincesorok kialakítása, felújítása, illetve a Palóc kultúra, hagyományainak ápolása is szerepel a Programban.
	a tájjelleg, tájkarakter megőrzését biztosító tájhasználat fenntartása		A saját arculattal és identitással rendelkező vidék megteremtése is közvetlenül szolgálja ezen NKP-s célt.
	a tájváltozás nyomon követése		A Program nem említi a tájváltozás nyomon követését, bízunk abban, hogy a megvalósuló intézkedések figyelemmel kísérik a tájkarakterek változását.
	kedvezőtlen természetvédelmi helyzetben lévő fajok helyzetének javítása (különös tekintettel az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv által védett fajokra és a fokozottan védett fajokra)		A Program céljai között szerepel a megye természetvédelmi területeinek biológiai sokféleségének megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.
	a genetikai erőforrások megőrzése; genetikailag módosított szervezetek környezetbe bocsátásából adódó természeti, környezeti és egészségi károk megelőzése		A Program nem tűz ki konkrétan ilyen irányú célokat, de az egészséges élelmiszerek környezettudatos termesztése (ökológiai gazdálkodás) implicit módon utal a genetikailag módosított szervezetek (ebben az esetben leginkább haszonnövények) használatának megelőzésére.
	a természetvédelmi monitorozó, nyilvántartási és információs rendszerek működtetése, pontos, megbízható és hiteles információk szolgáltatása		Ezen információs rendszerek működtetése, fejlesztésen nem közvetlenül a Megye feladata, illetve e Program tárgyköre.
Talajok védelme és fenntartható használata	a talajkészletek mennyiségének és minőségének fokozott védelme, termékenységének hosszú távú fenntartása		Javasoljuk, hogy az erózió kivül utaljon a többi talajdegradációs folyamatok mérséklésére is, a termőterületek kivonásának csökkenésére, illetve a fenntartható talajhasználatra.

Vizeink védelme és fenntartható használata	a felszíni és felszíni alatti víztestek jó állapotának elérése, a velük való hosszú távú és fenntartható gazdálkodás biztosítása		A vízkivételi és –tisztítási technológiák fejlesztését, a kapcsolódó csőhálózati rekonstrukciókat, illetve a felszín alatti vizek minőségének megőrzését is érinti a Program.
	a vízkészletek mennyiségi és minőségi védelme (az ésszerű és takarékos vízhasználat elterjesztése, a vizek szennyezőanyag terhelésének csökkentése)		Javasoljuk, hogy az Ivóvíz kímélő technológiák alkalmazásának bevezetésével. A kinyert vizek újrahasznosításának növelése, segíti a takarékos vízhasználat elterjesztését.
	a vizek többletéből vagy hiányából eredő káros hatások csökkentése, megelőzése		A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok káros hatásait fenntartható módon, a térségek vagy vízgyűjtők szintjén integráltan kívánja a Program kezelni.
	Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv megvalósítása a vizek jó állapotának elérése érdekében		Az EU Vízközel Irányelvében és Magyarország Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket megvalósítását közvetett módon szolgálja a Program.
	a sérülékeny földtani környezetű ivóvízbázisok védelme és az Ivóvízbázis-védelmi beruházási célprogram befejezése		Az egészséges ivóvíz biztosítása érdekében a Program célul tűzte ki az az ivóvízbázisok védelmét, sérülékeny vízbázisok biztonságba helyezését, az üzemelő és távlati vízbázisok diagnosztikai vizsgálatát.
	vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezésének csökkentése		A Program nem említi a nitrát szennyezések csökkentését. A termőföld védelme, és fenntartható hasznosítása utalhat eme gazdákat is érintő problémakörre.
	vízviisszatartás, -tározás fejlesztése, illetve az árvízvédelmi védképesség megtartása, különös tekintettel a klímaváltozás következtében várható szélsőséges vízjárásra		Az ár-, belvízvédelem, csapadékvíz-elvezetés legfontosabb feladatainak a Program az alábbi intézkedéseket tekinti: ár- és belvízveszély folyamatos csökkentése; víz-, szükség-, és záportározók építése; vízvédelmi és öntöző rendszerek fejlesztése;

	ár- és belvizek, illetve aszályok hatásának mérséklése a „jó állapot”, mint célkitűzés figyelembevételével		vízrendezés, rekonstrukciós feladatok. Emellett kitér a koncepcionális ár-, és belvízvédelmi fejlesztésekre, és lehetséges pontszerű beavatkozások lehatárolására.
Környezeti kármegelőzés és kárelhárítás	környezeti károk megelőzése, illetve csökkentése		Nem a Területfejlesztési Program feladata.
	környezetkárosodás felszámolása, a következmények enyhítése, elhárítása		Magába foglalja a környezeti kármentesítés
	védekezésben érintett szervezetek együttműködésének fejlesztése		Nem a Területfejlesztési Program feladata.
Környezeti kármentesítés	szennyezett területek számbavétele, prioritási sorrend kialakítása		Stratégiai feladatként jelenik meg a megye leromlott állapotú, barnamezős területeinek hasznosítása (kármentesítés, rehabilitáció), új funkciókkal való ellátása. Javasolt továbbá a szennyezett területek számbavétele, prioritási sorrend kialakítása.
	szennyezett területek tényfeltárásának, a jelentős kockázatú feltáratlan területeken a várható beavatkozási feladatok meghatározása		
	szennyezettség mértékének csökkentése, felszámolása és monitorozása		

Az erőforrás-takarékosság és -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése			
NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
Erőforrás-takarékosság és a hatékonyság javítása	az erőforrások felhasználásának további csökkentésére		A stratégiai erőforrások védelme prioritásként szerepel a Programban. A környezetvédelmi előírások racionalizálása lehetőséget teremthet a fenntarthatóbb és az erőforrások hatékonyabb felhasználásán alapuló gazdaság irányába történő elmozduláshoz.
	az erőforrások kitermeléséből és felhasználásából eredő környezeti terhelések minimálisra csökkentése		A környezeti terhelések, klimatikus szélsőségek és a környezet állapotának egészét döntően meghatározó problémák elkerülése és megoldása, érdekében kiemelten fontos feladata Programnak, emellett a települési életfeltételek javítása, a környezeti terhelések csökkentése, a környezeti értékek hosszú távú megőrzése.
A fogyasztás környezeti hatásainak csökkentése	a vásárlói tudatosság szintjének emelése, a fenntartható életmód és fogyasztás iránti igény növelése, a fenntartható fogyasztói szokások térnyerésének ösztönzése		A helyi termékek egyre szélesebb körben való elterjedésével és fogyasztásával, a vásárló tudatosság és a fenntarthatósági szempontok is erősödnek.
	a fenntartható életmódra és fogyasztásra való áttérés lehetőségeinek megteremtése		Az egészséges életmód programok, a környezettudatos és természetbarát fogyasztási szokásokat támogatják. Emellett nő az egészség-, minőség- és környezettudatos fogyasztói igények megjelenése.
Energia-takarékosság és hatékonyság javítása	a megújuló energiaforrások részarányának növelése és 10%-os teljes energiamegtakarítás elérése a környezeti szempontok figyelembevételével		A Program kiemelt hangsúlyt fektet megújuló energiaforrások (biomassza, a nap-, szél-, víz- és geotermikus energia) hasznosítására. A Program szerint (is) a megújuló és alternatív energia hasznosításának elsődleges célja gáz- és kőolajimport-függőség csökkentése. Ezen túl támogatja a megújuló

			energiaforrások térnyerésének elősegítését és a megújuló energia hasznosítását célzó beruházásokat, amelyek kifejezetten széles spektrumú kínálatát tartalmazza az alternatív energia-előállításoknak.
Hulladék-gazdálkodás	elkülönített hulladékgyűjtési rendszerek fejlesztése		A Program ösztönzi a szelektív hulladékgyűjtés arányának növelését.
	az újrahasználat és a hasznosítás növelése		Az újrahasznosítás, újrahasználat fontosságára közvetetten utal a Program.
	a környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése		A környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése, mint közvetett hatásként tekinthető a Program ehhez kapcsolódó intézkedései révén.
	a lerakással történő ártalmatlanítás arányának csökkentése		A Program nem említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével.
	az építési-bontási hulladék hasznosítási arányának növelése, és a hulladéklerakóra jutásának elkerülése		Építési-bontási hulladék kezelése nem része Programnak.
	a mezőgazdasági és élelmiszeripari hulladék hasznosítási arányának növelése		A mezőgazdasági eredetű- és állattartási hulladékok kezelésénél a biogáz technológia; az energetikai célú fafelhasználása, továbbá az erdészeti és faipari hulladékok, melléktermékek hasznosításának preferálása része a Programnak.
	hulladékkeletkezés csökkentése a korszerűbb ipari technológiák terjedésének előremozdításával, valamint gyártásoptimalizálással		A Program minimális környezetterheléssel járó gyártási technológiafejlesztéssel közvetetten utal a hulladékkeletkezés csökkentésére.
	a hulladéklerakóba kerülő, biológiailag lebomló települési hulladék		A biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelését, helyben történő visszaforgatását, a házi és közösségi

	menyiségének csökkentése		komposztálás elterjesztését nem tartalmazza a Program.
	hulladékká vált gumiabroncsok teljes körű gyűjtése és anyagában való hasznosítása		A hulladékká vált gumiabroncsok problémájával és a veszélyes hulladékokkal kapcsolatos intézkedésekkel a Program nem foglalkozik, amely nem feltétlenül fő feladata a Programnak.
	veszélyes hulladék keletkezésének megelőzése, a károsanyag-kibocsátás minimalizálása		
	veszélyes hulladék gyűjtésének, hasznosításának fejlesztése; környezetre biztonságos módon történő ártalmatlanítása		
Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, felkészülés az éghajlatváltozás hatásaira	az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, valamint a természetes nyelőkapacitások megerősítése révén		A CO ₂ -kibocsátás csökkentését alacsony CO ₂ -kibocsátást célzó stratégiák elkészítésének, térségi és helyi energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósításának támogatásán, továbbá a megújuló energiaforrások alkalmazásának és az energiahatékonyságra való törekvés támogatásán, illetve a kisléptékű közlekedésfejlesztéseken keresztül kívánja elősegíteni, amelyek hozzájárulnak a klímaváltozás koncentrálódó hatásainak csökkentéséhez. A környezeti nevelés, a környezeti szemlélet mind szélesebb körben történő elterjesztése, az energiatakarékosság, az újrahasznosítás, a megújuló energiára épülő helyi energiatermelési és –ellátási rendszerek kiépítése és a települési lakó-élő környezet megőrzése, javítása, azaz összességében az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és abból adódó kockázat-megelőzés hosszú távon fontos célja a Programnak.
	a klímaváltozáshoz való sikeres alkalmazkodás megvalósítása a nemzeti (természeti, humán, társadalmi és gazdasági) erőforrások készleteinek és minőségének megóvása érdekében		
	az éghajlatváltozással kapcsolatos ismeretek bővítése, a megelőzési és alkalmazkodási intézkedésekkel kapcsolatos tájékozottság növelése		

Az agrárgazdaság környezeti aspektusai	a mezőgazdasági eredetű környezetterhelés csökkentése		A Program különösen fontosnak tartja a fenntartható mezőgazdaságot. A mezőgazdasági eredetű szennyvizek, illetve állattartási hulladékok kezelését is segíti a Program.
	a természeti, környezeti adottsághoz illeszkedő művelési ágak és módok terjesztése		A helyi adottságokra épülő vidékfejlesztés, mint fő stratégiai cél jelenik meg a Programban, és hangsúlyozza a környezetkímélő, ökológiai gazdálkodási formák elterjesztését is.
	a természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése		A Program kitér a hal- és vadgazdálkodásra, mint helyi természeti adottságokat kihasználó lehetőségekre.
Az erdő-gazdálkodás környezeti aspektusai	az erdőterületek kiterjedésének növelése (elsősorban az éghajlatváltozás nyomán megváltozó termőhelyi adottságokhoz alkalmazkodni tudó állományokkal, őshonos fajokkal)		A fenntartható erdőgazdálkodás elősegítése intézkedés részeként jelenik meg. A Program utal az erdőgazdálkodással kapcsolatos területfejlesztési kérdésekre is, és az érintett területek, erdők ökológiai állapotának javítására.
	az erdők ökológiai, biodiverzitási értékének növelése		
Az ásvány-kincsekkel való gazdálkodás környezeti szempontjai	az ásványi nyersanyagok kitermelése és hasznosítása során a környezetterhelés csökkentése és a környezeti károk megelőzése		A Program nem tartalmaz a szó szoros értelmében vett ásványkincsek kitermelésével kapcsolatos intézkedést, így azok környezeti hatását nem lehet vizsgálni.
Közlekedés és környezet	közlekedési-szállítási eredetű környezetterhelés csökkentése		A közlekedési hálózat és a közösségi közlekedés (kiemelt figyelemmel a vasútra) fejlesztése, illetve a fenntartható közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban, kielégítően szolgálja az NKP-s célokat. A napi mobilitási-ingázási igények
	a közösségi közlekedés igénybevételi részarányát érintő romlási folyamatok mérséklése, lehetőség szerint megállítása		

	a közlekedési-szállítási igények csökkentése, az egyéni, nem motorizált közlekedési formák elősegítése, fejlesztése		kielégítését mindenekelőtt a fenntartható közösségi közlekedési megoldások, például kerékpáros közlekedés alkalmazásával kívánja megoldani a Program.
Turizmus - ökoturizmus	Magas minőségű, élményszerű, interaktív és autentikus ökoturisztikai szolgáltatás biztosítása, a turisztikai infrastruktúra fejlesztése a természetvédelmi szempontok sérelme nélkül (az ökológiai sokféleség, a környezeti állapot fenntartása)		A turisztikai magterületek (Nyugati-Mátra, Karancsság, Cserhátvidék, Keleti-Börzsöny, és az Ipoly-völgy) ökoturisztikai fejlesztéséről sajnos nem esik szó a Programban. A környezet védelme, szeretete, a természet és a táj értékeinek megőrzése, a legfontosabb az ökoturisztikai fejlesztések kapcsán.
	a természeti értékek bemutatása, a lakosság folyamatos, aktuális információkkal való ellátása, a környezettudatos és egészséges életmód iránti társadalmi felelősségvállalás, a természeti-kulturális értékek védelme, megőrzése iránti elkötelezettség tudatosítása, kialakítása, erősítése		Az egészséges-, és környezettudatos életmód iránti elköteleződés segítése megjelenik a Programban. De emellett kapjon szerepet a kulturális örökségre és értékekre épülő, rendezvényturizmus, konferencia-turizmus, történelmi turizmus és vallási turizmus fejlesztése is. Javasoljuk a kerékpáros- lovas- és természetjáró infrastruktúra állapotának javítását és kiépítését is.
	a helyi erőforrásokra építő hagyományos, helyi termékek és szolgáltatások kínálatának, ismertségének és az irántuk való keresletnek a bővítése		A megye gasztronómiai adottságainak kiaknázását jelentősen segítheti a helyi piacok kialakítása. Emellett a Program stratégiai céljai közt szerepel számos helyi élelmiszert, vagy más terméket, illetve történelmileg/néprajzilag a helyi sajátosságokat, szolgáltatásokat támogató és bemutató intézkedések.
	az ökoturizmusból származó bevételek növelése és visszaforgatása a természetvédelembe és a helyiek számára		Az ökoturizmusból származó bevételek növelése és visszaforgatása szerepel a Programban, de kifejezetten a természetvédelembe történő allokálására nincs utalás.

2.3. Társadalmi, gazdasági konzisztencia vizsgálat

A Program prioritásainak ismertetését megelőzi a Programot megalapozó Koncepció jövőképének, valamint stratégiai, specifikus, horizontális és területi céljainak bemutatása. A célok, az azok közötti összefüggések bemutatása igazolja, hogy a Koncepcióban feltárt problémákra, gyengeségekre a megyének milyen válaszokat kell adnia, valamint célokat határoz meg az erősségek kihasználására is annak érdekében, megfelelő választ adva a külső lehetőségekre és veszélyekre.

A **külső koherencia vizsgálat** felöleli azon legfontosabb tervezési dokumentumokat, amelyek relevánsak Nógrád megye programjának tervezése és végrehajtása során. Bár a határon átnyúló fejlesztéseket megalapozó programok tervezése még nem előrehaladott, lehetőség szerint ez is részét kell, hogy képezze a külső koherencia vizsgálatának.

Specifikus, horizontális és területi célok fejezet

A **horizontális célokkal** kapcsolatban megállapítható, hogy a megjelölt célok – bár a specifikus célokkal összhangban vannak - részben tematikus célok, megnevezésük pontosítása javasolt. **Horizontális elvekként** javasolt még a TOP-pal összhangban az alábbiakat rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

A Program prioritásait a 3. fejezet mutatja be. Az egyes prioritások a Koncepció helyzetértékelése alapján indokolással vannak ellátva, ezzel igazolva azok szükségszerűségét. Ezt követi a prioritás kapcsolódásának bemutatása az EU célkitűzésekhez és beruházási prioritásokhoz. Majd ezt követi a Koncepció céljaihoz való kapcsolódás bemutatása, így a fejezetrésznek célszerű lehet a címét ennek megfelelően pontosítani.

A prioritások, igaz más struktúrában, de lefedik a koncepció javaslattevő részében felvázolt hét prioritást. Az új struktúra ágazati prioritásai megfelelően integrálják a korábban meghatározott területi célokat (Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád terület-specifikus integrált fejlesztése). Hasonlóan az előzőekhez megjelennek a Koncepcióban meghatározott térhasználati elvek is, melyek megfelelő prioritásoknál történő hangsúlyozása (pl. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára – városi lakóterületek szétterülésének megakadályozása), vagy általános elvekként történő beillesztése azok érvényesülését erősíthetné. A gazdaságfejlesztési célok esetében külön meg kell említeni a barnamezős területek hasznosítását, melyek elsőbbségét deklarálni javasolt az érintett prioritások esetében.

A Program prioritásrendszere az alábbi:

1. Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében
2. Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése
3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés
4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében
5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

Gazdasági hatások tekintetében az első két prioritásnak van a legnagyobb relevanciája, míg a negyedik és ötödik prioritás társadalmi hatások tekintetében jelentősebb, míg a harmadik prioritás – intézkedéseit is számba véve – az előző két csoport között helyezkedhet el.

Az első prioritás a **„Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében”**, valamint a második prioritás, mely a **„Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése”** címet viseli a közvetlen gazdaságfejlesztés eszközei. Ebbe az eszköztárba sorolhatók a harmadik prioritás egyes intézkedései is a célok, a kedvezményezettek körét, valamint a támogatható tevékenységek jellegét tekintve.

Az első két prioritás öleli fel a „klasszikus” gazdaságfejlesztési tevékenységeket, kiegészítve olyan elemekkel, amelyek az innovációt, a tudást, a magasabb hozzáadott értéket termelő szegmensek megyében történő letelepedését, megerősödését szolgálják. Ezen elemek összhangja, egyensúlya megfelelő. Tekintve a két prioritás hasonló célkitűzéseit egyes esetekben átfedés, vagy nagyfokú kapcsolódás tapasztalható. Éppen ennek okán az első prioritás esetében az 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak, valamint az 1.8. Start-up vállalkozások támogatása intézkedések egymást követhetik. Az érintett vállalkozások, szervezetek számára egyértelműbb lehet a prioritás céljainak kapcsolódása, amennyiben ezek összefüggései bemutatásra kerülnének, szemléltetve az egyes tevékenységek kapcsolódását, sorrendiségét.

A két prioritás várható gazdasági hatásai elvitathatatlanok, ugyanakkor az innovatív ötletek felkarolása, illetve a hagyományos eszközök alkalmazása mellett javasolt a társadalmi integrációt célzottan erősítő egyedi kezdeményezések megjelenítése is. Ilyen eszköz lehet a (munkaerőpiaci szempontból) hátrányos helyzetű csoportok vállalkozási kezdeményezéseinek támogatása. Az Unió törekvései között is megtaláljuk meghatározott, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerő piacra történő bevonásának, vállalkozóvá válásának biztosítását. Ebben a tekintetben a programban megjeleníthetők lennének ilyen preferenciák is (pl. a Bizottság 800/2008/EK rendelete a Szerződés 87. és 88. cikke alkalmazásában a támogatások bizonyos fajtáinak a közös piaccal összeegyeztethetőnek nyilvánításáról (általános csoportmentességi rendelet) II. fejezet 3. szakasz: Női vállalkozóknak nyújtott támogatás, 16. cikk: Női vállalkozók által újonnan létrehozott kisvállalkozások részére nyújtott támogatás).

A 3. prioritás a „Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés”

Bár a prioritás az első kettő prioritáshoz képest szerteágazóbb területeket ölel fel, éppen ezért megfelelően lefedi a vidéki gazdaság és társadalom szegmenseit.

A prioritás indoklása szerint a prioritás – részben valóságos, részben átvitt értelmű - területi fókuszait adják a megyei fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó közrefogott területe, amely a vidékfejlesztés és a turizmus övezete, valamint a határon átnyúló kapcsolatok. Ez a fókusz ilyen határozottan az intézkedések esetében már nem jelenik meg, ami tekintettel arra, hogy az indoklásban megjelölt természeti és kulturális értékek nagyobb földrajzi területet ölelnek fel, elfogadható. Tekintettel arra, hogy az első két prioritás gazdaságfejlesztési akciói ezt a területet közvetlenül kevésbé érintik majd, a területi preferencia kiegyenlítettebbé tehetné a program eredményeit, jelentősen támogatva ezzel a megye belső területi kohézióját, a vidék-város egyensúlyát és kapcsolatait.

Az intézkedések kohézióját támogatja, szinergia révén hatásukat javíthatja, hogy a prioritáson belül olyan intézkedések is megjelennek, amelyek a turizmust és az agrárgazdaságot összekapcsolja a helyi piacok erősítésre révén. A helyi piacok integrálása közvetlenül támogathatja az önfenntartó vidék kialakulását, a helyi közösségek megerősödését. A társadalmi kohéziót tovább erősíti a fiatal gazdák támogatása, hiszen a vidéki térségeket érinti leginkább az elvándorlás, az elöregedés.

Mind a turizmus, mind az agrárgazdaság esetében megjelölhető horizontális célként a CO₂-kibocsátás csökkentéséhez történő hozzájárulás, az alacsony CO₂-kibocsátású technológiák alkalmazása, tevékenységek előtérbe helyezése (pl. erdőgazdaság, energiaerdők), valamint a turizmus esetében a helyi mezőgazdasági termékek felhasználásának ösztönzése. Az érintetlen nógrádi táj megőrzésének egyik záloga lehet, ha a turisztikai, valamint a mezőgazdasági fejlesztések ökológiai szemlélettel valósulnak meg (pl. a 3.1. és 3.7. pontok kapcsolódása, mint elvárás).

Az Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése intézkedés mind gazdasági, mind társadalmi szempontból értékelhető intézkedés, mely szolgálja mind a térség népességmegtartó képességét, mind – közvetve - a gazdaság fejlődését.

4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében prioritás

A prioritás indoklásának a Konceptió helyzetértékelésére támaszkodó legfőbb megállapításai alátámasztják a megjelölt intézkedéseket. Az indoklás szerint a megye népessége az országos átlagot meghaladó ütemben öregszi, jelentős a fiatalok, a képzett szakemberek elvándorlása. Az eltartottsági ráta, a tartós munkanélküliség magas. Továbbá a roma lakosság aránya magas, amely a halmozottan jelentkező aluliskolázottság, a rossz szocio-kulturális háttér, a jellemzően mostoha lakáskörülmények következtében jelentős problémát jelent.

A prioritás mind az előregedésre, mind az aktív korú lakosság elvándorlására, mind a szegénység elleni küzdelemre, az integráció szükségességére igyekszik megoldást nyújtani. A prioritásban foglalt intézkedések megvalósulása esetén is csak hosszabb távon várható jelentős társadalmi hatás, ugyanakkor az intézkedések megvalósítása elengedhetetlen. Fontos megjegyezni, hogy a prioritás eredményeit, azok tartósságát nagyban segítheti a többi prioritás tevékenységeihez történő kapcsolódás. A gazdaságfejlesztés tekintetében az itt megvalósult képzések, kompetenciafejlesztések, modellprogramok a munkaerőpiacra történő belépést segíthetik. Az ötödik prioritás humáninfrastruktúra fejlesztései, valamint a kapcsolódó programok pedig kiegészítik a negyedik prioritás intézkedéseit. Ebben a tekintetben fontos, hogy a 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése intézkedésben megfogalmazottaknak megfelelően (nem feltétlenül megyei szinten) az egyes prioritásokban érintett ernyőszervezetek együttműködjenek, a különböző prioritások keretében megvalósuló fejlesztések értékelését nyomon kövessék, összehangolását koordinálják.

5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára prioritás

A prioritás intézkedésein keresztül azt célozza meg, hogy a gazdaságfejlesztés, a társadalmi felzárkózás, a területi kohézió útjában ne álljanak – elsősorban – infrastrukturális akadályok.

Az intézkedések között megjelenik a közlekedési infrastruktúrák fejlesztése, ami a megye elhelyezkedésénél fogva kiemelkedően fontos. Ezen belül helyt kapnak a környezetkímélő közlekedési módok, az elkerülő utak fejlesztése, amely intézkedések az élettérre gyakorolt kedvező hatásuk mellett hozzájárulhatnak a közlekedési eredetű környezetszennyezés csökkenéséhez.

A humán infrastruktúra fejlesztése, a közösségi élettérek kialakítása, valamint a helyi közösségfejlesztés együttesen járulhatnak hozzá a társadalmi kohézióhoz.

Összegezve megállapítható, hogy a Program, különösen a meghatározott prioritások belső konzisztenciája megfelelő.

A Program elején megjelölt horizontális célokkal kapcsolatban megállapítható, hogy a megjelölt célok részben tematikus célok, megnevezésük pontosítása javasolt. Horizontális elvekként javasoljuk az alábbiakat is rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

A Program a Konceptióval megfelelő összhangban áll. Épít a helyzetelemzés eredményeire, valamint a megfogalmazott javaslatokat megfelelően követi.

Az első két prioritás megfelelően támogatja a gazdaságfejlesztést, valamint lefedi a fejleszteni javasolt területeket. Az intézkedéseik áttekintése javasolt a jobb koherencia érdekében.

A harmadik prioritás esetében a környezeti célokhoz, a területi és társadalmi kohézió erősítéséhez kapcsolódóan a környezetbarát, alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységek előtérbe helyezése megfontolandó. A társadalmi kohéziót jelentősebben támogatná, ha a helyi piacok támogatására a turizmus is kijelölt terület lenne.

A program prioritásokat követő fejezetei megfelelő tartalommal egészítik ki az őket megelőző fejezeteket. A 7. Forrásallokáció fejezet pontosítása javasolt, amennyiben a forrásallokáció megállapításához újabb információk állnak rendelkezésre. A közzétett adatokhoz kapcsolódó metodika ismertetése fontos lehet mind a döntéshozók, mind a Program végrehajtásában érintettek számára.

3. A megvalósítás hatásainak feltárása

3.1. A jelenlegi társadalmi, gazdasági, környezeti helyzet bemutatása, fennálló problémák konfliktusok ismertetése

3.1.1. Gazdasági, társadalmi helyzet

Az NMTFK helyzetelemző fejezete rávilágít, hogy Nógrád megye versenyképessége a foglalkoztatottság, a munkanélküliségi ráta, és a GDP-hez való hozzájárulás tekintetében a magyarországi megyék között a leggyengébb. Alacsony a vállalkozói aktivitás, a kétezres évek elejétől pedig a külföldi tőkebefektetések alig bővülő volumentét leginkább a már betelepült vállalatok újrabefektetései adják.

A telepítési tényezők vizsgálatánál a helyzetelemzés rámutat, hogy a befektetések bővítésének legszűkebb keresztmetszetét a kizárható iparterületek, ezen belül is a zöldmezős lehetőségek hiánya jelenti. A támogatási konstrukciók szigorú feltételei miatt a barnamezős rehabilitáció sem tudott beindulni. A SWOT elemzés veszélyként jelzi, hogy Nógrád továbbra is kimarad a működő tőke-befektetési helyszínek közül, mivel a multinacionális cégek egyre inkább a feltörekvő országokba áramlanak majd.

Nógrád megyében a K+F infrastruktúra szegényes, nincsenek intézményes kutatóhelyek. A vállalatoknál jelen van az innováció, viszont ezek a törekvések pontszerűek. Nagy szükség van egy megyei innovációs ügynökség felállítására, amely a fejlesztési aktivitásokat és együttműködést lenne hivatott támogatni, ösztönözni.

A SWOT-elemzés a gyengeségek között említi, hogy a tradicionális iparágak többsége nem tudott megújulni, alkalmazkodni az új piaci elvárásokhoz, a KKV szektor innovációs potenciálja pedig általánosan rendkívül alacsony. A megyén belüli gazdasági kapcsolatok esetlegesek, gyengék.

A megye belső piaca az alacsony jövedelmek miatt rendkívül szűkösnek mondható, a külső hazai kapcsolatokat az erős Budapest-orientáltság jellemzi. Az export döntő hányadát a külföldi tulajdonú vállalatok adják a beszállító ágazatokban, illetve a gépiparban. A KKV-k export megrendeléseire jellemző, hogy sok esetben alulárazott alvállalkozói szerződéseket teljesítenek, melyeknek a profitja nem helyben jelenik meg.

A megyei munkaügyi szervezet által végzett termelő infrastruktúra felmérés azt mutatja, hogy az utóbbi években csökkent a termelőkapacitások kihasználtsága. Ennek főbb okai – a belföldi kereslet mérséklődése, a külföldi kereslet csökkenése és a tőkehiány – nem változtak jelentősen, e három összetevő 70–80%-ban magyarázta az eredményt. A kapacitásbővítési tervek szerint az utóbbi években a cégek fele jobbra nem tervezett fejlesztést, bővítést.

Térszerkezet

Nógrád megye két elsőfokú fejlődési tengelyét a 2. és 21. számú főutak jelölik ki.

A 21. sz. főút mentén található a megye urbanizált térsége, melybe a megyeszékhely, Salgótarján, és Bátonyterenye, illetve várostérségeik tartoznak bele. Pásztónak és térségének összekötő szerepe van Hatvan, illetve az M3 autópálya irányába. Északi kapcsolatainál fogva a térség a szlovákiai Losonc, Zólyom és Besztercebánya irányába jelentős fejlődési potenciállal bíró gazdasági tengelyt képez, amely része a Baltikumot a Mediterráneummal összekötő európai közlekedési folyosónak. A közvetlen határmenti térség további munkaerő tartalékokat jelent a Kelet-Nógrádban megvalósuló fejlesztésekhez.

A 2. sz. főút mentén Rétság, illetve hozzá szorosan kapcsolódva a 22. sz. főút mentén Balassagyarmat új üzemeivel inkább a high-tech ipar kisvárosi központjai. Az alacsonyabb fokú urbanizáltság ellenére az ipar súlya – gazdasági teljesítménye alapján – a megyének már erre a térségére helyeződött át. A 2. sz. főút szintén fontos kapcsolatot jelent az északi szomszéd régióba, de potenciálja az alacsonyabb szintű urbanizáltság miatt a keleti gazdasági tengelyénél kisebb.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a 22. és 23. sz. főutak. Balassagyarmatnak kiváló kapcsolatrendszere a szlovák Nagykürtös városával alakult ki, amelyen keresztül a Losonc-Besztercebánya tengelyre is nyitni tud. Az északi irányú közlekedést jelentősen megkönnyítették az elkészült Ipoly hidak Szécsényben és Rárópusztán.

A fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó fogja közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete. Ez a térség a tájfenntartást és öfenntartást biztosítani képes mezőgazdasági magja Nógrádnak, amely a jövőben a falu-város új egyensúlyának megteremtésében is szerepet játszhat.

A vidékies térség keleti és nyugati szélén található a Mátra és a Börzsöny hegység, amelyek szerves táji és ökológiai kapcsolódást biztosítanak Heves és Pest megyékhez. A kettőt összekötő varázslatos vidék ökoturisztikai fejlesztések potenciális területe.

Településrendszer

Megyeszékhely: Salgótarján Megyei Jogú Város

Középváros, járási székhely: Balassagyarmat

Kisváros, járási székhely:

- Pásztó
- Szécsény
- Bátonyterenye
- Rétság

A megye többi települése községi jogállású.

A megye településrendszere integráns részét képezi a Neogradiensis Eurorégió határon átnyúló térségének.

Természeti erőforrások

Földtani felépítés szempontjából igen változatos a terület. Megtalálható a vulkáni kőzet (andezit, riolit, bazalt), ugyanakkor a mészkő és a dolomit is. Nagy területen lelhető fel sekélytengeri, partközeli üledék, homokkő és agyagmárga, további jellemző a magas erdősültség, és a változatos, gazdag állatvilág. A legnagyobb jelentősége annak a barnakőszénnek van, amely (az alsó és középső miocén kor alsó részében képződött) egykor az egész megye gazdaságát meghatározta.

Ipar, kereskedelem térbeli szerkezete

A 21. sz. főút mentén koncentrálódik nem csak a megye lakosságának legnagyobb aránya, de a hagyományos ipar, illetve a szolgáltatások jelentős része is.

A 2. sz. főút mentén Rétság, illetve hozzá szorosan kapcsolódva a 22. sz. főút mentén Balassagyarmat új üzemeivel inkább a high-tech ipar kisvárosi központjai. Az alacsonyabb fokú urbanizáltság ellenére az ipar súlya – gazdasági teljesítménye alapján – a megyének már erre a térségére helyeződött át.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a 22. és 23. sz. főutak. A kettő együtt keresztbe szel egy olyan térséget Szécsénytől Ózdig, amely mentén kijelölt szabad vállalkozási zónák találhatók.

Mezőgazdaság

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya. A természetes növénytakaró majdnem mindenütt az erdő volt, ugyanis a gyenge minőségű talajon nem volt túl jelentős a mezőgazdaság.

Nógrád megyében a mezőgazdasági területek aránya 48,0%, jóval alacsonyabb, mint az országos átlag (72,4%). A mezőgazdasági területeken belül az országos átlagnál jelentősen alacsonyabb a szántóterületek (68,1%) aránya, bár területnagyság alapján így is ez a földhasználati forma dominál. A második legnagyobb kiterjedésű mezőgazdasági földhasználat a gyepek, részese a megye mezőgazdasági területén belül (25,6%), ami sokkal magasabb, mint az országos részarány (14,1%). A konyhakert, a szőlő és a gyümölcsös aránya az összes mezőgazdasági területhez viszonyítva a magas fokú erdősültség okán is természetesen alacsony.

Erdőgazdálkodás

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya (országos átlag 21%), a Cserhátvidék erdősültsége meghaladja az 50%-ot, a Karancs – Mátra vidék erdősültsége is kiemelkedő. A természetes növénytakaró majdnem mindenütt az erdő volt, ugyanis a gyenge minőségű talajon nem volt túl jelentős a mezőgazdaság. Uralkodó természetes növénytakaróját a cseres-kocsánytalan tölgyesek alkotják, jellegzetes erdőtársulásai még a gyertyános-, és mészkerülő tölgyesek, égeresek, a magasabb térszíneken pedig a bükkösök. A dombságok magasabb tetőszintjeit és élesebb peremeit lejtősztyeprétek és sziklagyepek tarkítják. A déli dombháton és hegyláb felszíneken, ahol melegebb van, tatárjuharos lösztölgyesek és löszpusztagyepek is előfordulhatnak. A folyók mentén illetve völgyeikben ligeterdők (fűz, éger, szil, kőris, nyár), míg ezek mellett rétek találhatók. A megyében különleges növénytársulásokkal is találkozhatunk, melyek többsége védett. Említésre méltók a borókások, tőzegmoha és égerlápok, a kosborfélék.

Természetvédelmi szempontból is jelentősége van az erdőknek (erdőrezervátumok).

A közel százezer hektár erdőterület, nagyságrendileg 60-40%-ban oszlik meg a közösségi és a magántulajdoni forma között (állami rész tulajdon aránya 61,8%). Az erdők a megye területének 38%-át fedik le. Évente több mint 600 ezer m³ faanyag „termelődik”, melyből tervszerű és fenntartható erdőgazdálkodás mellett, a kitermelhető fa mennyisége megközelítőleg 350 ezer m³/év. Ebből a mennyiségből 50-60 ezer m³ energetikai célra hasznosítható, a többi alaki, minőségi tulajdonságai miatt egyéb felhasználásra kerül.

A megyében működő fafeldolgozó üzemekben keletkező pár ezer m³ fűrészipari hulladék is alkalmas energetikai hasznosítás céljára.

Az erdőművelés foglalkoztatási potenciálja jelentős. Az erdőfelújítás, az erdőnevelés és az erdei környezet karbantartása, valamint az erdőn kívüli energetikai célú biomassa termelés lehetőségének megteremtése, (az ültetés, a nevelés, a betakarítás, az előkészítés, de még a felhasználás is) jelentős munkaerő igényű tevékenység, ezáltal az alacsony képzettségű munkaerő foglalkoztatása megoldottá válna. Jelentős tőkebefektetéssel ezek a folyamatok gépesíthetők, akár automatizálhatók is. Mintegy 30 ezer hektár erdő telepítése lehet indokolt Nógrádban a gazdaságosan nem hasznosítható mezőgazdasági területeken. Utóbbiak erdősítésével mód nyílik a fajta-összetétel javítására, egyben a térségi foglalkoztatási gondok enyhítésére. A biodiverzitás és az erdő ökológiai stabilitásának biztosításával az erdővagyon hosszú távú növelése és gazdagítása is célul tűzhető ki.

Idegenforgalom

A Program megfogalmazása szerint a turizmus Nógrád megyének évtizedek óta a „remény ágazata”, várt dinamizálódása azonban az ezredfordulót követő években sem következett be. Az elmúlt időszakban a szálláshelyek struktúrája jelentősen átalakult. A szálláshely-típusok száma eltolódott a kisebb férőhely/szoba mutatóval rendelkező szálláshelyek irányába. az összes kereskedelmi szálláshely forgalmi mutatói rendkívül szerények. A számok mellett sajnos az is tény, hogy a megyeszékhelyen és környékén nincs olyan minőségű szálláshely, ahol üzleti vagy egyéb magas rangú vendéget el lehet szállásolni. A mennyiségi korlátok ebben a kategóriában a konferenciaturizmust, rendezvényszervezést is visszavetik. Az idegenforgalom meghatározó szegmensét az üzleti szálláshelyek adják, az egyéb – benne a falusi – szálláshelyeknek Nógrádban jelentős szerepe van, melyet igazolnak a forgalmi adatok és mutatók, mely alapján az egyéb szálláshelyek mutatói dinamikusán növekedtek. Az egyéb szálláshelyek javították Nógrád idegenforgalmi fogadóképességét.

A megye idegenforgalmára a 2-4 napos itt tartózkodás jellemző, amely országos összehasonlításban kedvezőtlen.

A 2007-2013 közötti időszakban megkezdődött néhány kiemelt turisztikai termék és attrakció fejlesztését szolgáló projekt megvalósítása, melyek hatásai az elkövetkező években lesz érezhető (Hollókő, Szentkút, stb.).

Vízgazdálkodás

Nógrád megye két fő vízfolyása az Ipoly és az egyetlen Magyarországon eredő folyó, a Zagyva; előbbi a Duna, utóbbi pedig a Tisza részvízgyűjtőjéhez tartozik. A Duna és a Tisza közötti vízválasztó csomópont a Lókos-patak és a Zagyvába igyekvő Galga forrásvidéke között, másrészt a Nógrád-Gömöri bazaltvidéken az Ipoly és a Zagyva, Tarna, Rima vízrendszere között található.

A nagyobb állóvizek közül különböző szempontok alapján három vízterület emelhető ki példaként. A Bánki-tó talán az egyetlen, amely rekreációs tevékenységekre, hotelszolgáltatásokra teljesen kiépített infrastruktúrával rendelkezik, ezáltal viszont gyakorlatilag már most kihasználja a lehetséges kapacitását. A Maconkai-víztározó és tórendszere ugyanakkor többlépcsős, átgondolt komplex fejlesztésen ment át, ennek eredményeképpen az idegenforgalom szempontjából jelentős kapacitással és kapacitási tartalékkal rendelkezik. A Palotási-víztározó több tekintetben szintén jelentősebb fejlődési lehetőséget hordoz, ugyanakkor a példaként felhozott vizek közül az infrastrukturális kiépítettség foka itt a legalacsonyabb. Két speciális vízterület (Komra-völgyi víztározó, Hasznosi víztározó), ahol a komplex hasznosítást-fejlesztést a közvetlen ivóvíz-kivétel a jövőben is korlátozza.

Térség eltartó képessége és versenyképesség

A regionális versenyképesség főbb mutatói a gazdasági kibocsátás (GDP), a munkatermelékenység, a foglalkoztatási és a munkanélküliségi ráta.

Az egy főre eső GDP alakulását vizsgálva 2000–2010 között országos és megyei szinten, látható, hogy a megyék nagy többségében már 2003-tól lelassult a gazdasági növekedés, amely egyre inkább elmaradt a budapesti értékektől, és az EU átlagtól is. A főváros gazdasági növekedése nagyon lendületes, a legmagasabbak között van Európában. A megyék között különbségek 2002 óta növekednek, melynek egyik tényezője a külföldi tőkebeáramlás területi egyenetlensége. Budapesttel szemben a legkisebb ütemben Nógrád megyében növekszik az egy főre eső GDP. A leszakadást tükrözi, hogy a sorban előtte álló megyéhez viszonyítva is egyre nagyobb a különbség. Míg Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyék kiugró teljesítménye mellett a többi megye nagyjából egy ütemben halad, Nógrád 2004. óta majdnem stagnál. 2010-ben az EU 27 átlagának 28,9 %-át érte el az egy főre eső GDP Nógrád megyében.

A munkatermelékenység értéke az egy foglalkoztatottra jutó GDP-vel fejezhető ki. Mivel mind a foglalkoztatottság, mind a GDP hasonló arányban marad alul a többi megyéhez képest, az adatok nem hoznak az egy főre eső GDP számításától eltérő eredményt.

A foglalkoztatási ráta a megyékben elég nagy ingadozásokat mutat. A vizsgált időszakban hét megyében és Budapesten értéke mindig meghaladta az országos és megyei átlagot, a többi megye pedig tartósan az országos átlag alatt maradt. A legtöbb, kevésbé fejlett megyében 2006 óta esik vissza a foglalkoztatottság. 2011-ben először ment az érték 40% alá, sajnos éppen Nógrád megye esetében (39,6%). Ez az érték az EU 27 átlagának 61%-a.

A munkanélküliségi ráta 2005 óta mutat jelentős változást. Előtte csak Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt ugrásszerű növekedés a ráta értékében. A többi, kevésbé fejlett megyében, így Nógrádban is, viszonylag stabilizálódott a helyzet 2005-2007 között, azt követően viszont minden megye esetében látható a gazdasági válság hatása. A ráta 2011-ben Nógrád megyében alakult a legkedvezőtlenebbül 18,7%-os értékével, megelőzve ezáltal a mindig előtt álló Szabolcs-Szatmár-Bereg (18,4%) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyét (17,8%). Ez az érték az EU27 országok átlagos munkanélküliségi rátájának (9,4%) csaknem a kétszerese.

A fentieket összegezve: Nógrád a vizsgált mutatók tekintetében utolsó helyen áll 2011-ben a megyék rangsorában.

Műszaki infrastruktúra

Nógrád megye közlekedési hálózatát jellemzően az urbanizálódott térségek fordított U alakú vonulata határozza meg.

Nógrád megye úthálózatában az állami tulajdonú úthálózat jelenlegi hossza 944 km, amiből a főutaké 170 km, mely a 2. számú Budapest–Vác–Rétság–Hont elsőrendű főútból, a 21. számú Hatvan–Somoskőújfalu elsőrendű főútból, továbbá a 22. számú Rétság–Salgótarján és 23. számú Kisterenye–Tarnalelesz másodrendű főutakból áll. Hosszuk és irányuk csak a legszükségesebb elérhetőségeket biztosítják a megye méretéhez, települési viszonyaihoz igazodva.

A 774 km hosszú mellékúthálózat elsősorban összekötő utakból és bekötőutakból áll a megye apró falvas szerkezetéhez igazodva. Jellegetes egyenletes eloszlású és nagy kiterjedésű közúti hálózatok alakultak ki az aprófalvas térségekben. Ezen utak fenntartása rendkívül költséges, így a megfelelő karbantartási munkák elmaradásával állapotuk is jelenleg rendkívül leromlott.

További összesen 5067 km út van önkormányzati tulajdonban, melyből 1356 km a belterületi út.

A kerékpárutakra általánosságban az a jellemző, hogy az országban elkészült kerékpárút-beruházások zömében nem alkotnak hálózatot. Így van ez Nógrádban is. Egyrészt hiányzik a települések közigazgatási határát túllépő, rendszerben való gondolkodás, másrészt a beruházások java része hivatásforgalmi célokat szolgál. Nógrád megyében négy elszigetelt kerékpárút épült ki: Rimóc–Hollókő (8,4 km), Pásztó és Hasznos (0,69 km), a 21. sz. főút mentén Salgótarjánnál (1,84 km), illetve a nőtinci tározó partján.

A megye vasútvonalai az országos átlagnál rosszabb állapotban vannak, ha minden szempontot figyelembe veszünk, akkor talán az utolsó helyet foglalják el. A megyében csak egy vágányú, villamosítás nélküli, az átlagon felüli mennyiségű állandó és ideiglenes lassújellel terhelt szakasz található, melyek a közlekedést jelentős mértékben zavarják, ezáltal a vasúti szolgáltatások a minimálisan elvárt szolgáltatásokat sem képesek nyújtani sem a teher- sem a személyszállítás területén.

Energiaellátás

A nógrádi villamos berendezések és hálózat tekintetében a megállapítható, hogy az ellátás teljes körű, mind a 131 település ellátott villamos energiával.

A 120kV-os távvezetékek régebben az országos alaphálózat részét képezték, mára főelosztó hálózati szerepet töltenek be. Nógrád megye villamosenergia-ellátásának fő betáplálását a

kétrendszerű DETK-NBAT (Nagybátony) 120 kV-os távvezeték biztosítja. A Nagybátonyi 120/20 kV-os alállomás a csomópont, de ellátható még Lőrinci, illetve Borsodnádásd felől is.

A megye éves villamos energia felhasználásának a lakosság valamivel több, mint 1/3-át fogyasztja el. A kiefeszültségű hálózat hossza 2008-ig folyamatosan nőtt (1847 km), azóta ez az érték, ha kis mértékben is, de csökkent (2011, 1698 km). A szolgáltatott villamos energia 2008-as csökkenése után 2011-re 586 736 MWh-ra emelkedett.

A megyében az egy háztartási fogyasztóra jutó villamos energia felhasználás 2009 óta csökkenést mutat.

A Nógrádban öt nagy villamos állomás található, Salgótarjánban, Nagybátonyban, Balassagyarmaton, Rétságán, Nógrádkövesden, és a déli részen már Heves területén Lőrinciben. Területünk országos szinten kiemelkedik az állomások terén, főként, ha figyelembe vesszük, hogy ezek az elmúlt 12 évben átépítésre kerültek.

Megújuló energia felhasználásával jelenleg nem működnek elektromos áram termelő berendezések.

A megye településeinek földgázzal való ellátottsága szinte teljes körűnek mondható, a vezetékes gáz mindössze három településen (Ipolytarnóc, Kiseccet és Rákócziánya) nem elérhető, és közpénzből gazdaságosan meg sem valósítható. Az összes értékesített vezetékes gáz mintegy 50%-át fogyasztották 2008-ban a háztartások. Az egy háztartásra jutó vezetékesgáz-fogyasztás – nyilvánvaló összefüggésben a növekvő árakkal – 2006 óta mintegy 20%-kal csökkent.

A távfűtés és melegvíz-szolgáltatás jelenleg egy településen – Salgótarjánban – biztosított, és összesen 3.800 lakást és mintegy 700 közületi fogyasztót is érint. Ezen a területen változás várható, amennyiben a tervezett, modern technológiájú, környezetbarát biomassza erőmű megépül Salgótarjánban. A nem vezetékes energiahordozók használata még jelenleg is meghatározó részarányt foglal el Nógrád megye hőenergia ellátásában, a háztartásoknál mintegy 40%-ban használnak még nem vezetékes energia-hordozókat.

Társadalom

Népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)

A megye lakónépessége 2012 elején 198 933 fő volt, amely az elmúlt hat évben 7,4%-kal csökkent. A népesség több mint két évtizede tartó fogyását két fő oka van: egyfelől a csökkenő születésszámhoz magas halandóság társul, másfelől többen költöznek el innen, mint ahányan beköltöznek. Ez a demográfiai folyamat okozza a korösszetétel romlását, vagyis az idősek számának növekedését, ami a népesség elöregedését jelenti.

A nógrádi térség legjellemzőbb demográfiai trendje a megye lakosságának tartós és folyamatos csökkenése.

Nógrád népességét alakító tényezők közül 2006-ban még a természetes fogyás volt a meghatározó, a vándorlás lényegesen kisebb szerepet játszott, 2009-ben azonban megfordultak az arányok. A kedvezőtlen társadalmi, gazdasági viszonyai miatt jelentős negatív migrációs egyenleg jellemzi a megyét. Az elmúlt hat évben bekövetkezett 15 891 fős csökkenésből 49%-ot, vagyis 7768 főt a természetes fogyás határozott meg, míg a vándorlási veszteség 51%-kal, 8123 fővel járult hozzá a lakók számának csökkenéséhez.

A lakónépesség fogyása a vizsgált időszakban Nógrádban (-7,4%) intenzívebb volt mind az Észak-magyarországi régió (-6,3%), mind pedig az országos átlagnál (-1,2%). Nógrád megye lakosságának korösszetétele az országosnál kedvezőtlenebb, a demográfiai öregedés folyamata intenzívebb, mint a megyék átlagában. A gyermekkorúak aránya a 2006. január 1-jei 15,6%-ról 2012 elejére 14,2%-ra csökkent, miközben a 65 évesek és idősebbeké 16,8%-ról 18,4%-ra nőtt.

Országosan is hasonló folyamatok figyelhetők meg, azzal a különbséggel, hogy a negatív változások kevésbé rontották az arányokat, mint Nógrádban.

A születések számának csökkenő trendje következtében egyre kevesebb gyermekkorú lakosa van Nógrád megyének, s ezt a negatív tendenciát a növekvő elvándorlás tovább fokozza. Az elkövetkező években is nagy valószínűséggel a kedvezőtlen demográfiai folyamatok alakítják majd a lakosság számát, összetételét.

A foglalkoztatás

A foglalkoztatási, munkanélküliségi mutatók alapján Nógrád az egyik legkritikusabb térség hazánkban. A foglalkoztatás szintje folyamatosan alacsonyabb, mint országos átlagban, miközben a munkanélküliségi ráta rendre magasabb értéket mutat. A megye helyzetét jellemzi, hogy 2011-ben a foglalkoztatás szintje országos viszonylatban itt volt a legalacsonyabb, miközben a munkanélküliségi ráta a legmagasabb. Az elmúlt években jelentősen romlottak a gazdasági aktivitást jelző mutatók, a folyamat intenzívebb volt mind a magyarországi térségeket, mind az Európai Unió tagállamait jellemzőnél.

Az eltartottsági ráta (a 0-14 évesek és a 65 évesek és idősebbek aránya a 15-64 évesekhez képest) a megyék közül Nógrád megyében a legmagasabb: 2012. január 1-jén száz 15-64 évesre 48,3 gyermek és időskorú személy jutott, míg országos átlagban 45,7. A korösszetétel változását jól szemlélteti az öregedési index, mely legfrissebb adata szerint – 2012. január 1. – száz gyermekkorúra 129-130 idős ember jutott, míg országosan 116-117.

Jelentős problémát jelent a fiatal iskolázott szakemberek elvándorlása, mely, ha továbbra is folytatódik, illetve az alacsony iskolai végzettségűek aránya növekszik, akkor ezek következtében folyamatosan csökken a megye – egyébként is alacsony – innovációs képessége.

2006-ban Nógrád megyében a 15-74 éves népesség alig több mint fele, 51,1%-a volt jelen a munkaerő-piacon foglalkoztatottként vagy álláskeresőként. A foglalkoztatási ráta 2007 és 2010 között 50,35%-ról tovább esett 48,36%-ra, amivel a megyei bontású országos összehasonlításban a Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Somogy megyék által alkotott, 46,35% és 51,47%-os foglalkoztatottsági rátájú sereghajtó csoportba tartozik, és élesen elkülönül a szomszédos Pest megyétől, amely az 56,03% és 58,66% közötti foglalkoztatási rátájú megyék csoportjába tartozik. 2011-ben a foglalkoztatási arány 39,6%-ra csökkent, s ezzel soha nem tapasztalt szintre süllyedt.

A munkanélküliségi ráta 10,6%-ról 18,7%-ra emelkedett. A rendelkezésre álló 2006. évi nemzetközi adatokkal való összehasonlíthatóság szempontjából releváns, hogy Nógrád megye nem csak észak-magyarországi környezetével alkot egy magas munkanélküliséggel jellemezhető összefüggő területet, hanem ez az egységes tömb átnyúlik a magyar-szlovák határon, és Kelet-Szlovákiában Lengyelország határáig tart, ahol egy szintén magas munkanélküliséggel sújtott területhez csatlakozik.

A munkanélküliségi ráta alakulása élesen kirajolja a megye társadalmának munkanélküliségi helyzetében a nyugati és keleti rész közötti törésvonalat. A TEIR-ben található 2011-es adatok szerint a nyugati oldalon a Rétsági kistérség munka-nélküliségi rátája 10,2%, a Balassagyarmatié 12,0%. Ezzel szemben a keleti oldalon, a Balassagyarmattal határos Szécsényi kistérségé 18,9%, a vele keletről szomszédos Salgótarjáni kistérségé 18,0%, a Bátorterenyi kistérségé az előző két év 16,4%-a és 18,2%-a után 13,4%, míg a Balassagyarmati kistérséggel szintén keleti oldalról szomszédos Pásztói kistérségé 13,6%.

A 2011-es adatok alapján megyei összehasonlításban a legmagasabb kategória (42–51 fő) felső harmadába tartozó 49 fős mutatóval az 1000 lakosra jutó 180 napnál hosszabb ideje regisztrált munkanélküliek száma tekintetében Nógrád megye élesen elválik a tőle nyugatra, az osztrák határig összefüggően elterülő megyék csoportjától, amelyekben 1000 lakosonként 9–19 főt tartanak számon. Ezzel az indikátorral Nógrád megye integráns részét képezi a szlovák határ mentén húzódó, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék alkotta, országosan a legrosszabb képet mutató összefüggő tömbnek. A megyén belül élesen elkülönül a Rétsági és a Balassagyarmati kistérség a szomszédos Szécsényitől, Pásztótól, valamint a Salgótarjánitól. A 2011-es adatok szerint a Rétsági és a Balassagyarmati kistérségben 33–38 fő, a Szécsényiben viszont 63 fő, a Pásztóiban 43, a Salgótarjániban 64 fő a mutató értéke, amivel az említett három kistérség Észak-Magyarország és Észak-Alföld összefüggő tömböt alkotó, társadalmi szempontból leszakadó térségeihez sorolódik.

A pénzügyi-gazdasági válság jelentősen rontotta a megye egyébként is rossz foglalkoztatási helyzetét. A gazdasági folyamatokat azóta is többnyire stagnáló, illetve negatív tendenciák jellemzik a térségben, melyek munkaerőpiacra gyakorolt kedvezőtlen hatása megmutatkozik a megye foglalkoztatási mutatóiban.

A munkanélküliek száma 2008–2010-ben folyamatosan nőtt a megyében, bár 2011-ben már némi javulást tükröztek az adatok, de öt év alatt így is közel 60%-kal emelkedett az aktívan munkát keresők létszáma. A válság kezdetén állástalanná váltak jelentős része azóta sem talált vissza a munkaerőpiacra, miközben az iskolából kikerülők esetében is jelentősen hosszabbá vált a munkahelykeresés időszaka.

A munkanélküliek nemenkénti megoszlását a nyílt munkanélküliség megjelenése óta a férfiak túlsúlya jellemzi, ami azonban jelentős szezonális ingadozást mutat. A havi átlagos létszámok ugyanakkor hűen tükrözik a férfi-női munkanélküliség alakulását. E szerint az elmúlt években a férfiak súlyának folyamatos csökkenése volt jellemző.

A szabadidő eltöltése, a rekreáció területi feltételei

Nógrád megyének nincs önálló színházépülete, de a Zenthe Ferenc Színház a Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft. keretein belül, az évtizedek óta befogadó színházként működő József Attila Művelődési és Konferencia Központban működik. A „Központ” ezenkívül minden évadban helyet ad más színházak darabjainak is. Az előadások és a látogatók száma növekedést mutat.

A települési könyvtárak száma évek óta nem emelkedik, ugyanez a tendencia figyelhető meg a beiratkozott olvasók számában is. A városi könyvtárak mellett sok településen nincs külön könyvtár, az iskolai könyvtárral együtt üzemel, s így egy helyen oldják meg a diákok és az olvasni vágyók számára a kölcsönzési lehetőséget.

A megye muzeális intézményeinek száma 2000-ben még 14 volt, 2011-ben már csak 12, azonban az intézményekben megrendezett kiállítások száma 67-ről 91-re emelkedett. A kiállítást látogatók számában is csökkenés mutatkozik, s a látogatók túlnyomó többségét így is a kötelező iskolai vagy óvodai múzeumlátogatások alkalmával a diákok alkotják.

Egyre több az olyan település a megyében, ahol nem működik szervezett sporttevékenység. A megye sportlétesítmény ellátottsága az elmúlt öt évben keveset változott.

A nyugat-nógrádi Börzsönyalja településeinek Bánkig húzódó rekreációs övezete Nógrád és Drégely várával; Hollókő Ófalu Világöröksége, Szécsény városa, az ipolytarnóci ősmaradványok, a salgótarjáni Bányamúzeum és nemzeti kegyhelyünk, a Mátraverebély-Szentkúton található zarándokhely, a Karancs-Medves fennsík természeti és geológiai értékei, Somoskő és Salgó vára, Balassagyarmat és belső-Nógrád kulturális és építészeti öröksége, valamint Nógrád megye irodalmi és történelmi értékei szintén ide sorolhatóak. Ezekre az értékes desztinációkra napjainkban még a rövid időtöltéssel és alacsony költséssel járó látogatóturizmus jellemző.

A nagyobb állóvizek közül különböző szempontok alapján három vízterület emelhető ki példaként. A Bánki-tó talán az egyetlen, amely rekreációs tevékenységekre, hotelszolgáltatásokra teljesen kiépített infrastruktúrával rendelkezik, ezáltal viszont gyakorlatilag már most kihasználja a lehetséges kapacitását. A Maconkai-víztározó és

tőrendszere ugyanakkor többlépcsős, átgondolt komplex fejlesztésen ment át, ennek eredményeképpen az idegenforgalom szempontjából jelentős kapacitással és kapacitási tartalékkal rendelkezik. A Palotási-víztározó több tekintetben szintén jelentősebb fejlődési lehetőséget hordoz, ugyanakkor a példaként felhozott vizek közül az infrastrukturális kiépítettség foka itt a legalacsonyabb.

Nógrád megye két üdülőkörzet, a Dunakanyar és a Mátra-Bükk szélére, illetve közé esik, míg belső részét jobbra lefedi a Cserhát és környéke üdülőkörzet, magában foglalva nemzeti kegyhelyünket, Hollókőt, Szécsényt és Ipolytarnócot. A megyének az a kis része, amely nem jelenik meg a térképen üdülőkörzetként, az Balassagyarmat (Nógrád egykori megyeszékhelye) és térsége, amelynek kulturális és építészeti öröksége az egyik legértékesebb az országban. Rehabilitációja 2013. évi I. ütemének megvalósításával irodalmi és kulturális emlékhelyei európai színvonalú környezettel fogadhatják a turistákat. Mindez elősegítheti, hogy a további turisztikai fejlesztő munka hatására a Belső-Cserhát hagyományőrző falvainak építészeti és táji értékei is felértékelődhessenek az ökoturizmus szempontjából.

A védett területek, természeti értékek esetében meg kell említeni a táj azon rekreációs szerepét, amely sok esetben (Mátra, Börzsöny, Cserhát, Medves) szintén a tájterhelés hiányából és a tájképi értékekből fakad.

A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete

Egy adott területen élő lakosság egészségi állapotát meghatározni nehéz feladat, hiszen nem könnyű megtalálni azokat a mutatókat, amelyek mérik és mutatják, a közvetlen kapcsolatot, az egészséget meghatározó tényezők és a lakosság egészségi állapota között.

A halálozási és megbetegedési indikátorok a lakosság egészségi állapotának igen fontos összetevői.

A megye halálloki struktúráját vizsgálva – az országos adatokhoz hasonlóan alakult – a teljes korcsoport esetében, mind a férfiak, mind a nők körében a keringési rendszer betegségei, majd a daganatok okozta betegségek részaránya a legmagasabb.

A férfiaknál a daganatos -, emésztőszervi betegségek (beleértve az alkoholos eredetű májbetegséget) és a külső ártalom okozta halálokok (közlekedési baleset, öngyilkosság és önsértés) a leggyakoribbak, majd ezt a légző-, és az emésztőrendszer betegségei miatt bekövetkezett halálozás követte. A nők körében a légzőrendszer, az emésztőrendszer és külső okok a sorrend.

Korcsoportok szerint a fiatalok – 39 év alatt – körében a halálesetek döntő része a külső okok miatt következik be. 40-59 éves kor között legnagyobb arányban – különösen a nők körében – kiugróan magas a daganatos betegségek és a férfiak körében jelentős az emésztőrendszer betegségei miatti halálozás aránya. Csak az idősebb korban – 60 év felett – kerül előtérbe a keringési rendszer betegségei miatti halálozás.

A betegségek megoszlásának – a különböző halálozási okok elemzése mellett – fontos mutatói lehetnek bizonyos betegségtípusok folyamatos gondozásának adatai. Folyamatos gondozásban részesülnek, és így nyilvántartásba kerülnek az alkoholisták, a pszichiátriai betegek, továbbá – az utóbbi évtizedekben, csökkenő mértékben – a tüdőbetegek.

A születéskor várható élettartam értéke megyénkben 2011-ben mind a nők (76,8 év), mind a férfiak (68,8 év) esetében elmarad a hazai átlagtól (78,23 illetve 70,93 év), a nők várható élettartama 2011-ben a legkevesebb volt az országban.

Nógrád megye egészségügyi ellátórendszere magába foglalja a fekvőbeteg- (kórházak), a járóbeteg- (szakrendelők, gondozók) és az alapellátást, utóbbi a felnőtt háziorvosi, gyermekorvosi, fogorvosi és védőnői ellátásból áll.

A megye egyre csökkenő lakosságának egészségügyi ellátását a megye 3 fő egészségügyi intézményén, a salgótarjáni Szent Lázár Megyei Kórházon, a balassagyarmati dr. Kenessey Albert Kórház-Rendelőintézetén valamint a pásztói Margit Kórházon kívül az aktív fekvőbeteg szakellátásban további 19 (budapesti, Pest- és Heves megyei) kórház, krónikus, rehabilitációs ellátásban további 12 megyén kívüli intézmény látja el. A 3 megyei intézmény ellátási kötelezettsége, mindössze 10 szakmában terjed ki a megye teljes területére.

A személyes gondoskodást nyújtó ellátások, mai fogalomhasználattal alapszolgáltatások megszervezésével, az állam az (területi-, települési) önkormányzatok illetve azoktól a megyei intézményfenntartó központokhoz átkerülő intézmények segítséget nyújtanak a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakókörnyezetükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi és mentális állapotukból származó problémáik megoldására. Nógrád megyében a szociális feladatok a Nógrád Megyei Intézményfenntartó Központba kerültek (de az átszervezések jelenleg is zajlanak). Ezen intézmény az alapszolgáltatások körében elsősorban az időskorúak, a fogyatékos emberek, a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, továbbá a hajléktalan emberek számára nyújt szolgáltatásokat. A szociális szolgáltató, illetve intézmény együttműködik az ellátási területen működő szociális, gyermekjóléti-gyermekevédelmi, egészségügyi, oktatási és munkaügyi szolgáltatókkal, intézményekkel.

Az intézményrendszer fejlettsége nagyjából az országos átlagéhoz hasonlítható hatékonyságú, minden érintett célcsoport számára elérhető és megfelelő színvonalú szolgáltatást nyújt. Továbbfejlesztése azonban az országos átlagnál sokkal nagyobb jelentőségű kérdés a megye leszakadó helyzete miatt.

A speciális alapellátások kiépültsége Nógrád megyében alacsony. Az alapellátások túlnyomó többségben az 1000 fő alatti településeken hiányoznak. Az alacsony lélekszámú települések saját maguk többnyire nem képesek az ún. hagyományos ellátások megszervezésére sem. A nappali ellátást nyújtó intézmények közül a legrégebbi múltra visszatekintő Ezüstdényő Idősek Otthona, Idősek Klubjának kiépültsége a legkevesebb hiányos. Az idősek nappali intézménye a kistérségek közül a bátonyterenyében, a pásztóiban, a salgótarjánban és a szécsényben működik.

A fogyatékos, hajléktalan, valamint a pszichiátriai és szenvedélybeteg ellátási kötelezettségének a legtöbb érintett város nem tesz eleget. Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények terén elsősorban a meglévő intézményi kapacitáshiány okoz gondot, bár egyes intézménytípusok (főleg fogyatékosok, pszichiátriai és szenvedélybetegek ellátását szolgálók) sok helyen egyáltalán nem elérhetők.

A rászorult, megromlott egészségi állapotú, önmagukról gondoskodni nem tudó idős embereket a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben gondozzák. A megyében 2008-ban 20 ilyen intézmény működött, melyekben 2019 férőhelyen 1973 ellátottról gondoskodtak. 2011 végén továbbra is 20 intézmény működött 2053 férőhellyel, melyekben 2016 rászorult kapott elhelyezést.

A szociálisan rászorultak étkeztetése és a házi segítségnyújtás kiépültsége az országos átlagnál valamivel jobb, az ezer főre jutó igénybevevők száma itt a legmagasabb. A viszonylag újszerű ellátási formát, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást is több településen szervezték meg.

A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége

A kereset az életkörülményeket leginkább meghatározó munkajövedelem determinánsa, és fontos a megye gazdasági-társadalmi megítélése, pozícionálása szempontjából is.

Az egy lakosra jutó összes nettó jövedelem tekintetében markáns különbség rajzolódik ki Pest megye és Nógrád megye társadalmának helyzete között. Nógrád megye 2010. évi 548 866 Ft-os értéke jóval elmarad attól a csoporttól, amelybe a szomszédos Pest megye tartozik, és amelyben az egy lakosra jutó összes nettó jövedelem 2010-ben 651 023–729 211 Ft volt.

A keresetek és munkajövedelmek mellett az egyéb jövedelemforrások (nyugdíjak, járadékok, segélyek stb.) és a különböző jövedelemkomponensek (családi pótlék, stb.) differenciáltan alakultak, röviden az alábbiak szerint.

Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban a vizsgált időszakban évente átlagosan a népesség mintegy 32%-a részesült Nógrád megyében, amely arány – az országosnál intenzívebb előregedés következtében – magasabb a 30% körüli hazai átlagnál. 2001 elején 71,5 ezer fő volt a nógrádi nyugdíjasok száma, míg 2012 elején 63,4 ezer fő, mintegy 12%-kal kevesebb. A csökkenő létszám mögött egyrészt a nyugdíjkorhatár emelkedése, másrészt a nyugdíjszerű ellátásokban részesülők felülvizsgálata állt.

A tárgyidőszakban az ellátottak több mint 90%-a részesült saját jogon járó nyugdíjban, míg a bázisidőszak évében, 2001 elején ez az arány csak 78,8% volt. A többi ellátott részére rokkantság, megváltozott munkaképesség, fogyatékoság, vagy egyéb más ok miatt folyósítottak nyugdíjat, járadékot vagy pótlékot. A nyugellátás havi átlagos összege a vizsgált időszakban 2,44-szeresére emelkedett. Vagyis a nyugdíjas társadalom ellátottsága

arányaiban és dinamikájában is az aktív keresők mögött maradt. Ezzel szemben a nyugellátás 2011. évi összegét tekintve Nógrád a megyei mezőny közepén áll, a 89 430 Ft-os értéke éppen a sor mediánja.

Családi pótlékot a megyében vizsgált időszakban havi átlagban 24–26 ezer család kapott 38–43 ezer gyermek után. Az egy családra jutó havi átlagos támogatás 2008-tól alig valamivel 25 ezer Ft fölött alakult, lényegében változatlan maradt, s így legfeljebb csak a lakosság egy szűkebb rétegében ösztönözhetette a gyermekvállalást. Gyermekgondozási segélyt 3,7–3,9 ezer fő, gyermekgondozási díjat és gyermeknevelési támogatást mintegy ezer-ezer fő vett igénybe az utóbbi években.

Nógrádban felgyorsult a társadalom elöregedése, mindemellett a fiatalok intenzív elvándorlása miatt alacsony szintű a nyelvismeret és piacképes tudás. Mind a gazdaságban, mind a társadalomban alacsony az együttműködési készség és képesség, gyenge belső kohézió szétforgácsolódott kapacitásokkal.

1990 óta a foglalkoztatottsági viszonyok átrendeződtek, a foglalkoztatottak számának fokozatos csökkenése mellett megjelentek a munkanélküliek, és jelentősen emelkedett az inaktív keresők száma is. E csoportok igen eltérőek az iskolai végzettség tekintetében, illetve az egyes végzettségi szintekhez jellemzően különböző foglalkoztatottsági arányok tartoznak. Az alacsonyabb képzettségű, idősebb foglalkoztatottak fokozatosan kikerültek az aktív keresők közül és helyüket magasabb, korszerűbb képesítéssel rendelkező fiatalok foglalták el.

Az utóbbi évtizedben jelentős szemléletváltás történt a fiatalok gondolkodásában és demográfiai magatartásában. A hangsúly a tanulásra, a képzettség szintjének emelésére helyeződött. A képzésben töltött idő egyre növekszik, sokan a munkaerő-piaci belépéstől tartva hosszabbítják meg iskolai éveiket, s választják az érettségire épülő iskolarendszerű vagy felsőfokú képzéseket. A megye egyetlen felsőoktatási intézményét 2013-ban bezárták.

3.1.2. Környezeti helyzet bemutatása

Nógrád megye természetföldrajzi értelemben az Észak-magyarországi középhegység (Mátraerdő) nyugati részén fekszik. Főbb tájai a Börzsöny keleti fele, a Cserhát, Karancsság, a Mátra nyugati oldala, a Gödöllői-dombság északi vidéke, melyeket a Nógrádi medence, az Ipoly, Zagyva, Galga völgyei tagolják. Arculatát leginkább a Cserhát alacsonyhegységi jellege, illetve a megye észak-nyugati részén a Karancs-Medves vidék adja. A megyében 14 hegycsúcs emelkedik 500 méter fölé, legmagasabb a Mátrában található 946 méter Pizskés-tető, valamint a Börzsönyben fekvő Csóványos (938 m), amely Pest megye határán helyezkedik el. A megye legalacsonyabb pontja az Ipoly mentén található, Parassapuszta környékén.

A térség földtani tömegét a miocén vulkanizmus eredményeként kialakult Börzsöny-, Cserhát-, Mátra andezit formációi adják. A szintén andezit Karancs nagy kiterjedésű, erősen tagolt lakkolitja, valamint a pliocén kori bazaltvulkanizmus során létrejött Medves-vidék, a terület földtani és felszínalaktani értékei, tájképi szépsége országos viszonylatban is kiemelkedő. A hegységképződésekkel létrejött medencékben alakultak ki barnakőszéntelepek, amelyre a salgó-völgyi bányászat épült.

A pleisztocén lösz tömege az erózió következményeként a hegylábi térségekben található meg, amely keveredett a vulkanitok málladékával. Az így kialakult morfológiát és földtani környezetet „követi” a terület talajtakarója is. Leginkább savanyú, nem podzolos barna erdőtalajok és pangóvizes (pszeudoglejes) barna erdőtalajok jellemzik a hegyvidéki-hegylábi területeket. A völgyekben lejtőhordalék és öntés talajok dominálnak. A Börzsöny keleti oldalán fekete nyirok talajok is megtalálhatók.

A területet gyér vízhálózat jellemez. A megye három fő vízfolyása az Ipoly, Zagyva, Galga, amelyek vízjárása erősen ingadozó. Jelentős méretű természetes tavak nincsenek, az állóvizek nagyrészt víztározó, vagy záportározó. Földtani adottságok miatt a felszínalatti vizek jelentős része résvíz, illetve rétegvíz.

Éghajlatát tekintve, az enyhe, csapadékos, mérsékelt nyárban, a szabályos csapadékeloszlásban az atlanti hatás; a hideg télben, a kora nyári csapadékcsúcsban a kontinentális; a száraz, forró nyárban, az őszi-téli esőkben a földközi-tengeri légtömegek hatása nyilvánul meg. Az évi középhőmérséklet 1–2 °C-kal elmarad a 10 °C-os országos átlagtól. Ezen túl a kora őszi – késő tavaszi fagyok mellett sokszor a Nógrádi-medencében (Szécsényben) mérnek leghidegebb hőmérsékleteket. Átlagosan a Cserhát és a Karancs-vidék évi középhőmérséklete 9 Celsius fok, míg évi csapadékmennyisége egyaránt 550-600 milliméter, a magasabb hegyek nyugati lejtőin 650–700 mm. A vidéken uralkodó szélirány az északnyugati, a keleti lejtőkön gyakori az északkeleti. A napsütéses órák száma évi átlagban 1800-1900.

A megye területének 40,3%-a erdővel borított, ami a megyét tekintve a legmagasabb, és Magyarország erdeinek 18%-át teszi ki. Uralkodó természetes növénytakaróját a cseres-kocsánytalan tölgyesek alkotják, jellegzetes erdőtársulásai még a gyertyános-, és mészkerülő tölgyesek, égeresek, a magasabb térszíneken pedig a bükkösök. A Cserhát hegység a nevét a hajdani cserfaerdőkről kapta, ezek mára megritkultak, eltűntek.

Az állatvilág gazdag és változatos, a megye erdeiben található többek között szarvas, őz, vaddisznó, róka, borz, menyét, nyest. A hegyvidéki madarak mellett az alföldi és vizenyős területeken élők is természetes élőhelyre találtak Nógrádban.

3.2. A Program megvalósulásával várhatóan kiváltott hatások bemutatása, előrejelzése

A Program hatásai nem csupán a tervezett intézkedések tartalmának, logikájának és megvalósításának eredője, de a hozadékok minősége és volumene nagyban függ a Program végrehajtása során rendelkezésre álló források nagyságától is. Mivel a Program jelenleg nem részletezi a tervezett intézkedések közötti forrásallokációt, a hatások előrejelzése során sem lehet messzemenő következtetéseket levonni, azonban a beavatkozások hatásának irányai megbecsülhetők.

A Program várható társadalmi hatásai

A népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)

A nógrádi térség legjellemzőbb demográfiai trendje, és egyben egyik legégetőbb problémája a megye lakosságának tartós és folyamatos csökkenése mind mennyiségi, mind minőségi dimenziók mentén.

A fiatalok elvándorlásának mérséklésében szinte legfontosabb szerepe a versenyképes munkahelyek meglétének van. Az első prioritás e célt állítja a középpontba, a további prioritások intézkedéseinek sikeres megvalósulása esetén (pl.: célcsoport specifikus felkészítő programok) pedig a megyét egy testileg és mentálisan egészségesebb társadalom, a munkára kész állapot, és általában egy egészségtudatosabb lakosság irányába mozdíthatják el. A Program igyekszik biztosítani az integrált társadalom irányába történő elmozdulást, illetve a hátrányos helyzetű rétegek számára a tudáshoz való hozzáférést, ami nem csak hosszú, de sikeres megvalósítása esetén már közép-, illetve rövidtávon is pozitív hozadékkal járhat. A Program révén a gyerekek és fiatalok esélyeinek növelésével párhuzamosan sikerülhet mérsékelni a hátrányos helyzet újratermelődését.

A Programban a **népesség területi elhelyezkedésére** legjelentősebb, közvetlen hatással bíró, tervezett intézkedések:

- 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak
- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 1.8. Start-up vállalkozások támogatása
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

- 3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása
- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

Foglalkoztatás

A foglalkoztatás egzisztenciális dimenziójának természetéből fakadóan igen nagy átfedés figyelhető meg „A népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)” című alponthoz vázoltakkal.

Hatásait tekintve a Program sikerességének egyértelműen az egyik sarokköve lesz a foglalkoztatás területén történő változás, ami a megye jövőjét tekintve is hosszútávon meghatározó.

Nógrád megye esetében már a további leszakadás elkerülése is összehangolt beavatkozást, és jelentős források meglétét igénylik. A Programban jelenleg kirajzolódó tervezett intézkedések összessége egy megfelelően előre vivő, körültekintő, komplex szemléletmódot tükröző megközelítést láttat. Megállapítható azonban, hogy a kimenet az elvárt hatások tekintetében nagyban függnek majd a rendelkezésre álló összegek nagyságától és azok allokációjától is, melyekkel kapcsolatban a Program jelenlegi verziója még nem tartalmaz olyan mélységű részleteket, amelyek alapján a hatások jó közelítéssel felbecsülhetők legyenek.

A Programban a **foglalkoztatásra** legjelentősebb, közvetlen hatással bíró, tervezett intézkedések:

- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása
- 3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása

4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok

4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása

4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása

4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése

A szabadidő eltöltése, a rekreáció területi feltételei

Mivel a Program a következő módon fogalmaz átfogó céljainak kibontása kapcsán: „Legyen Nógrád mindemellett a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet”, a szabadidő eltöltésének, illetve a rekreáció területi feltételeinek megléte túlmutatva a megye lakosságán, egy tágabb célközönséget céloz meg. Következésképpen ez optimális esetben nem csupán egy szélesebb színskálájú kínálati oldalt feltételez, hanem a keresleti oldalnak való megfelelés kényszerére adandó jó válaszokat is.

A két fenti aspektus kérdéseinek tekintetében az alábbi tervezett intézkedések igyekeznek közvetlen és releváns válaszokat megfogalmazni:

5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfyerenyi Kistérségek)

5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése

A Program tervezett intézkedéseit megvizsgálva megállapítható, hogy hatásukra a megye már középtávon marasztalóbbá, illetve vonzóbbá válhat.

A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete

A népesség szociális helyzete, életminősége és egészségi állapota, részben kapcsolódik az előző alpontban megállapítottakhoz, azok dimenzióival részben együtt értelmezendők, illetve kezelendők. A népesség életminőségére és egészségi állapotára, valamint szociális helyzetére közvetve, vagy közvetlenül szinte minden gazdasági, társadalmi és környezeti paraméter befolyást gyakorol.

A következő tervezett intézkedések mentén kíván a Program a népesség életminősége és egészségi állapota, valamint szociális helyzete kapcsán pozitív hatásokat kifejteni:

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközszerével

A rendelkezésre álló források nagyságának ismerete nélkül a hatások nagyságrendjének felbecsülése nem lehetséges, az azonban megállapítható, hogy egyértelműen pozitív irányúak lesznek a beavatkozások eredői, egy a leszakadás mérséklésétől a teljes felzárkózásig terjedő, meglehetősen széles intervallumban.

A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége

Bár kifejezetten a társadalom biztonságérzetének, veszélyeztetettségének dimenziói a program szempontjából nem szerepelnek külön hangsúllyal, mégis megállapítható, hogy a tervezett intézkedések többségének elmaradása vélhetően rontaná mindkét komplex kategória jelenlegi állapotának további alakulását.

A Program a következő tervezett intézkedések esetében tartalmaz olyan elemeket, amelyek közvetlenül a társadalom biztonságérzetének javítását, és a veszélyeztetettségének mérséklését érinti:

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

3.6. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával

4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása

4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása

4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközszerével

5.5. A 21. sz. főút négy-sávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

Megállapítható, hogy jelenleg Nógrád megyében ezen felsorolt intézkedések mindegyike szükséges a társadalom helyzetének javításának érdekében, mind annak biztonságérzete, mind veszélyeztetettsége kapcsán.

A Program javaslatainak csoportosítása azok várható hatásai alapján				
Társadalmi kategória	Nincs hatás	Közvetlen hatás	Közvetett hatás	A hatás iránya és becsült mértéke ⁹
Népesség területi elhelyezkedése		x		+2
A foglalkoztatás		x		+3
A szabadidő eltöltése, a rekreáció területi feltételei		x		+2
A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete		x		+2
A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége		x		+1

A Program várható gazdasági hatásai

A térszerkezet

A 21. sz. főút mentén található Nógrád megye urbanizált térsége, melybe Salgótarján és Bánytereny, illetve várostérségeik tartoznak bele. Pásztónak és térségének összekötő szerepe van Hatvan, illetve az M3 autópálya irányába. Északi kapcsolatainál fogva a térség a szlovákiai Losonc, Zólyom és Besztercebánya irányába jelentős fejlődési potenciállal bíró gazdasági tengelyt képez.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a 2., 22. és 23. sz. főutak Balassagyarmat Szécsény, Rétság térségében. Ahol új, korszerűüzemek települtek le és ennek nyomán, bár alacsonyabb az urbanizáltság színvonala, a megye ipari termelésének többségét itt állítják elő.

A fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó fogja közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete

⁹ Egy -3 és +3 közötti skálán, ahol a kiinduló helyzethez képest a negatív érték a kedvezőtlen, a pozitív érték pedig a kedvező irányú elmozdulást jelzi.

A térszerkezetre várhatóan legnagyobb hatással lévő intézkedések:

- 5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)
- 5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfyerenyi Kistérségek)
- 5.5. A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése
- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.2. A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek

A tervezett intézkedések megerősítik a térben kialakult gazdasági szerkezetet és a versenyképesség növelése érdekében a földrajzilag is optimálisan elhelyezkedő gazdasági központok versenyképességét erősítik a környezet fejlesztésével, az elérhetőség javításával.

A turizmus fejlesztése területén a meglévő adottságok összehangolt színvonal fejlesztésére törekсенek, sajátos attrakciók fejlesztésével a vonzóképesseget kívánják növelni. Ez egyértelműen a meglévő kapacitások jobb kihasználását, a turizmusból származó bevételek növelését szolgálják és feltételezhetően a foglalkoztatást is bővíteni fogja.

Településrendszer

A megyeszékhely Salgótarján kivételével a település szerkezetben dominálnak a kisvárosok, melyek egyúttal a járásközigazgatási központjai is. A hat város mellett 125 db jellemzően kistépülés található Nógrádban.

A megye településrendszere integráns részét képezi a Neogradiens Eurorégió határon átnyúló térségének.

A Programban a településrendszerre legjelentősebb hatással bíró, tervezett intézkedések:

- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése
- 5.5. A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

A járási (kistérségi központok) székhelyek egyúttal a megye gazdasági központjai. Így az előző (térszerkezet) pontban említett intézkedések is érintik ezeket. Az előző négy intézkedés viszont kifejezetten a helyi környezet fejlesztését, a települések lakosságának elkötelezettségét és életkörülményeinek javítását szolgálják. Ezek nyomán valószínűleg a településszerkezet vázát adó városok fejlődése felgyorsul, a jelenlegi szerkezet megerősödik.

Ez azonban a vonzási térségükben lévő települések lakosainak is kedvezőbb feltételeket jelent – megfelelő közlekedési kapcsolat esetén – a csak a városokban fellelhető szolgáltatások igénybe vétele területén.

Az ipar, a kereskedelem térbeli szerkezete

A térszerkezet meghatározó elemeit a fejezet elején bemutatottuk. A kialakult ipari fejlődési tengelyek patkóként fogják közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete. Ez a térség a tájfenntartást és önfenntartást biztosítani képes mezőgazdasági magja Nógrádnak, amely a jövőben a falu-város új egyensúlyának megteremtésében is szerepet játszhat.

Tervezett intézkedések:

1. prioritás Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében és a
2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

Természetesen a korábban bemutatott a **Térszerkezetre hatást gyakorló tervezett intézkedések** még inkább befolyásolják az ipar és kereskedelem térbeli szerkezetét. Ez egyrészt az innovációra, magas versenyképességű vállalkozások fejlesztésnek, letelepedésének ösztönzését jelenti a „patkó” nyugati szárán, másrészt a foglalkoztatást bővítő munkahely teremtő beruházásokat a „patkó” keleti részén. A szabad vállalkozási zónák ösztönző rendszere ebben a térségben szintén a munka intenzív fejlesztéseket preferálja. Mivel a fejlesztéseket a meglévő település szerkezetben kívánják elsősorban beilleszteni zöld felület csökkenéssel nem számolunk.

A műszaki infrastruktúra tervezett fejlesztése, a szlovákiai gyorsforgalmi úthálózathoz és vasúthálózathoz történő csatlakozása az É-D ipari tengely gyorsuló fejlődését eredményezné, egyúttal a szolgáltatási szektor is növekedési pályára állna.

Természeti erőforrások

Nógrád földtani felépítés szempontjából igen változatos a terület. Megtalálható a vulkáni kőzet (andezit, riolit, bazalt), ugyanakkor a mészkő és a dolomit is. Nagy területen lelhető fel sekélytengeri, partközeli üledék, homokkő és agyagmárga, további jellemző a magas erdősültség, és a változatos, gazdag állatvilág. A legnagyobb jelentősége annak a barnakőszénnek van, amely (az alsó és középső miocén kor alsó részében képződött) egykor az egész megye gazdaságát meghatározta.

A természeti erőforrások közé sorolható a nap, a szél, a geotermia mellett a bioenergetika erőforrás, de az a mezőgazdasági fejezetnél tárgyalható.

A Programban nevesített, kapcsolódó intézkedés:

- 3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

A megújuló energia felhasználást, a fenntartható fejlődés horizontális elveként szinte mindenhol megjelenik, külön intézkedés nélkül.

Ami viszont a Programban nem szerepel, az üvegipar, mely a térségben található alapanyagra épülve, a legmodernebb technológiákat alkalmazó gyártók beszállítói kapacitását építhetnének ki. Ezen a területen kézen fogható lehetne a határon átvélő együttműködés (Losonc).

A mezőgazdaság

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya. Nógrád megyében a mezőgazdasági területek aránya 48,0%, jóval alacsonyabb, mint az országos átlag (72,4%). A mezőgazdasági területeken belül az országos átlagnál jelentősen alacsonyabb a szántóterületek (68,1%) aránya, bár területnagyság alapján így is ez a földhasználati forma dominál. A második legnagyobb kiterjedésű mezőgazdasági földhasználat a gyepek, részesedése a megye mezőgazdasági területén belül (25,6%), ami sokkal magasabb, mint az országos részarány (14,1%). A konyhakert, a szőlő és a gyümölcsös aránya az összes mezőgazdasági területhez alacsony.

Programban tervezett intézkedések:

Közvetlen mezőgazdasági területen végrehajtásra kerülő fejlesztéseket a Vidékfejlesztési program támogathat.

Ugyanakkor a mezőgazdaság alapanyagot szolgáltathat több, alább felsorolásra kerülő tervezett intézkedés keretében megvalósítható program sikeres lebonyolítására.

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkaépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek

3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

A mezőgazdasághoz kapcsolódó helyi gazdaság erősítése piacbővítő, hozzáadott érték növelő, megújuló energia felhasználást növelő közvetlen hatásai mellett az ellátási útvonal rövidítésével környezetvédelmi célokat is szolgál.

Erdőgazdálkodás

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya (országos átlag 21%), A közel százezer hektár erdőterület, nagyságrendileg 60-40%-ban oszlik meg a közösségi és a magántulajdoni forma között (állami résztulajdon aránya 61,8%). Évente több mint 600 ezer m³ faanyag „termelődik”, melyből tervszerű és fenntartható erdőgazdálkodás mellett, a kitermelhető fa mennyisége megközelítőleg 350

ezer m³/év. Ebből a mennyiségből 50-60 ezer m³ energetikai célra hasznosítható, a többi alaki, minőségi tulajdonságai miatt egyéb felhasználásra kerül.

Az erdőművelés foglalkoztatási potenciálja jelentős. A biodiverzitás és az erdő ökológiai stabilitásának biztosításával az erdővagyon hosszú távú növelése és gazdagítása is célul tűzhető ki.

Tervezett intézkedések:

Közvetlen mezőgazdasági területen végrehajtásra kerülő fejlesztéseket a Vidékfejlesztési program támogathat.

3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

Ezen intézkedés keretében a fejezetnél említett 50-60 000 tonna energetikai célú felhasználását támogató fejlesztések támogathatók, melyek az energia függetlenség növelése mellett a klímavédelmi célokat is szolgálják.

Ugyanakkor a faállomány csökkenését is szükséges megakadályozni, mert a CO₂-lekötésében jelentős szereppel bírnak ezek a nagy lombkoronájú növények.

Idegenforgalom

Az idegenforgalom, a turizmus mind a foglalkoztatás, mind a gazdasági fejlődés, illetve a megye értékeinek ésszerű, fenntartható hasznosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Nem véletlen, hogy a Program is kiemelten foglalkozik vele, megfelelően beillesztve a prioritások, intézkedések rendszerébe.

A program az idegenforgalomhoz kapcsolódó tervezett intézkedések az alábbiak:

3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek

3.2 A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek

Az alacsony hatékonysági mutatók arra ösztönözték a Program készítőit, hogy a szolgáltatások minőségi fejlesztését, az attrakciófejlesztést, a hálózatosodás megerősítését támogassák. Bár a prioritás indoklásában megjelenik a határ menti együttműködés szerepe a turizmus területén, azonban az intézkedések között nem szerepel ennek célzott támogatása.

Nagy jelentőséget szentelnek – helyesen – a tervezők a turisztikai marketingnek. Ugyanakkor szükséges jelezni, hogy valódi attrakciókra (Hollókő, Ipolytarnóc) kell koncentrálni, mint ahogy a fejlesztéseket területileg is fókuszálni javasolt (Nyugat–Nógrád illetve Mátra hegység Pásztó–Parád közti területe).

Vízgazdálkodás

Nógrád megye két fő vízfolyása az Ipoly és az egyetlen Magyarországon eredő folyó, a Zagyva; előbbi a Duna, utóbbi pedig a Tisza részvízgyűjtőjéhez tartozik. A Duna és a Tisza közötti vízválasztó csomópont a Lókos-patak és a Zagyvába igyekvő Galga forrásvidéke között, másrészt a Nógrád-Gömöri bazaltvidéken az Ipoly és a Zagyva, Tarna, Rima vízrendszere között található.

A nagyobb állóvizek közül különböző szempontok alapján három vízterület emelhető ki példaként: a Bánki-tó, A Maconkai-víztározó és tórendszere, valamint a Palotási-víztározó.

Nógrád megye adottságai miatt a vízellátás elsősorban tisztított felszíni vízre, és a felszín közeli vízkészletre alapozódik. Az előírt határértéken belüli ivóvízminőség mindenhol biztosítható.

Országos viszonylatban is jelentős a sóshartyáni jódtartalmú minősített gyógyvíz, amelyet palackozással gyógyászati célra hasznosítanak. Pásztón a meglévő termálvízbázisra termálfürdő települt, és országos viszonylatban egyedülálló természeti jelenség a kivételesen szép panorámájú sámsonházi hegytetőn található pozitív hévíz-kút.

Tervezett intézkedések:

3.6. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése

3.8. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

Összhangban az EU tematikus célkitűzésével (5. pont) a várható klímaváltozásra történő felkészülést támogatja a Program. A vízkészlet megőrzésének és a szennyeződés megelőzésének fontos céljait a tervezett kisprogramok nagyon jól szolgálhatják.

A térség eltartó képessége és versenyképessége

A regionális versenyképesség főbb mutatói a gazdasági kibocsátás (GDP), a munkatermelékenység, a foglalkoztatási és a munkanélküliségi ráta.

Az egy főre eső GDP alakulását vizsgálva 2000–2010 között országos és megyei szinten, látható, hogy a megyék nagy többségében már 2003-tól lelassult a gazdasági növekedés, amely egyre inkább elmaradt a budapesti értékektől, és az EU átlagtól is.

A foglalkoztatási ráta tekintetében a legtöbb, kevésbé fejlett megyében 2006 óta esik vissza a foglalkoztatottság. 2011-ben először ment az érték 40% alá, sajnos éppen Nógrád megye esetében (39,6%).

A munkanélküliségi ráta 2011-ben Nógrád megyében alakult a legkedvezőtlenebbül 18,7%-os értékevé, amely érték az EU27 országok átlagos munkanélküliségi rátájának (9,4%) csaknem a kétszerese.

A fentieket összegezve: Nógrád minden mutató tekintetében utolsó helyen áll 2011-ben a megyék rangsorában.

Az első két prioritás, valamint részben a harmadik prioritás közvetlenül mérhető pozitív hatást vált majd ki a versenyképességre. Ezen belül a legfontosabb tervezett intézkedések:

1. prioritás Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében és a
2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

A két első prioritás keretében 14 db olyan intézkedést határoztak meg mely a fenti mutatók kedvező irányba történő alakulását segítheti. Meg kell azt is említeni, hogy az intézkedések kiemelten kezelik a K+F+I kérdéskörét, a tudás felhasználás és a tudás áramlás támogatását. Hosszú távú szemléletet mutat a kezdő vállalkozók, az innovatív KKV támogatása és az ezt szolgáló intézmény létrehozásának a terve.

Műszaki infrastruktúra

Nógrád megye közlekedési hálózatát jellemzően az urbanizálódott térségek fordított U alakú vonulata határozza meg. Nógrád megye úthálózatában az állami tulajdonú úthálózat jelenlegi hossza 944 km, amiből a főutaké 170 km. A 774 km hosszú mellékúthálózat elsősorban összekötő utakból és bekötőutakból áll a megye apró falvas szerkezetéhez igazodva.

Jellegzetes egyenletes eloszlású és nagy kiterjedésű közúti hálózatok alakultak ki az aprófalvas térségekben, mely utak fenntartása rendkívül költséges, így a megfelelő karbantartási munkák elmaradásával állapotuk is jelenleg rendkívül leromlott. További összesen 5067 km út van önkormányzati tulajdonban, melyből 1356 km a belterületi út.

Tervezett intézkedések:

Közvetlen infrastruktúra fejlesztést célzó intézkedések

5.5. A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

Közvetett intézkedések, illetve az intézkedésekhez kapcsolódó projektek elemeként infrastruktúra fejlesztések is megvalósítható fejlesztésekkel érintett intézkedések

5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bányaterenyi Kistérségek)

5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel

A megyei fejlesztési koncepció természetesen megfogalmaz további – vasúti és közúti – fejlesztési igényeket is, de ezek más OP-ból, ill. hazai költségvetési támogatásból valósíthatók csak meg. A jelenlegi Program szerint a közúti infrastruktúra, különösen az alsóbb rendű állami és önkormányzati utakon nem fog fejlődni.

Energiaellátás

A nógrádi villamos berendezések és hálózat tekintetében a megállapítható, hogy az ellátás teljes körű, mind a 131 település ellátott villamos energiával. A Nógrádban öt nagy villamos állomás található, Salgótarjában, Nagybátonyban, Balassagyarmaton, Rétságon, Nógrádkövesden, és a déli részen már Heves területén Lőrinciben. Megújuló energia felhasználásával jelenleg nem működnek elektromos áram termelő berendezések.

A megye településeinek földgázzal való ellátottsága szinte teljes körűnek mondható, a vezetékes gáz mindössze három településen (Ipolytarnóc, Kiscset és Rákócziabánya) nem elérhető, és közpénzből gazdaságosan meg sem valósítható.

A távfűtés és melegvíz-szolgáltatás jelenleg egy településen – Salgótarjában – biztosított, és összesen 3.800 lakást és mintegy 700 közületi fogyasztót is érint. Ezen a területen változás várható, amennyiben a tervezett, modern technológiájú, környezetbarát biomassza erőmű megépül Salgótarjában.

Tervezett intézkedések:

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

Az intézkedés nyomán lokális energiatermelő – közintézményeket ellátó – berendezések létesítésével, kapcsolódva egyéb energia megtakarítást eredményező intézkedésekkel meg lehet tenni az első fontos lépést, mely szemléletváltás kialakulásához nélkülözhetetlen.

**A Program javaslatainak csoportosítása
azok várható hatásai alapján**

Gazdasági kategória	Nincs hatás	Közvetlen hatás	Közvetett hatás	A hatás iránya és becsült mértéke¹⁰
Térszerkezet			X	0
Településrendszer			X	+1
Természeti erőforrások		X		+1
Ipar, kereskedelem térbeli szerkezete		X		0
Mezőgazdaság		X	X	+1
Erdőgazdálkodás			X	0
Idegenforgalom		X		+2
Vízgazdálkodás		X		0
Térség eltartó képessége és versenyképesség		X		+2
Műszaki infrastruktúra			X	+1
Energiaellátás			X	0

¹⁰ Egy -3 és +3 közötti skálán, ahol a kiinduló helyzethez képest a negatív érték a kedvezőtlen, a pozitív érték pedig a kedvező irányú elmozdulást jelzi.

3.3. A Program várható környezeti hatásai, a Program Stratégiai Környezeti Vizsgálata

Az Stratégiai Környezeti Vizsgálat célja

A stratégiai környezeti vizsgálat alapvető célja, hogy bemutassa az SKV értékelési kritériumait, valamint összefoglalja a legfontosabb környezeti és fenntarthatósági szempontból megfogalmazott értékeléseket, javaslatokat a tervezési és a döntéshozatali folyamatokra és azok tartalmi kérdéseire vonatkozóan. Továbbá a Programhoz kapcsolódó lehetséges környezeti, fenntarthatósági konfliktusok létének és mértékének azonosítása és ezeknek - amennyire lehetséges - a feloldása. Cél egy környezeti és fenntarthatósági szempontból is elfogadható stratégiai dokumentum megalkotása, a döntéshozatal hatékonyabbá, átláthatóbbá tétele, felelősségének erősítése a környezeti és fenntarthatósági szempontok megjelenítésével.

- Nagyfokú integráltság a döntéshozatalba (a döntéshozatal nyitottságától függően)
- Kapcsolódás a tervezői döntésekhez
- Kapcsolódás a stratégiai dokumentum elfogadási folyamatának döntéseivel (széleskörű társadalmi egyeztetés), a döntések, a tervezett intézkedések minőségének javítása.

Az SKV további célja, hogy a tervezők, döntéshozók és az érintettek számára is felhívja a figyelmet a környezeti és fenntarthatósági szempontok érvényesítésére a tervezés, a döntéshozatal és a végrehajtás során.

3.3.1. Környezeti célkitűzések szerinti értékelés

3.3.1.1. A jó környezetminőséggel kapcsolatos célkitűzések vizsgálati szempontjai

A SKV szabályozásáról szóló jogszabályok szűken értelmezett környezeti értékelési szempontjait foglaltuk össze és egészítettük ki az alábbi szempontcsoportban.

A környezeti adottságokhoz illeszkedő hasznosítás, a sokféleség megőrzése

Elvárás: *A sokféleségre épülő, környezeti rendszer stabilitási szempontjainak kielégítése, az alkalmazkodás kielégítése.*

Értékelési szempontok	Értékelés
(Ökoszisztéma szolgáltatások fenntartása, fejlesztése) 1. Tekintetbe veszi-e Program a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma-szolgáltatásokat? 2. Értékeli-e a Program a jelenlegi területfejlesztéshez kötődő természeti erőforrás, ökoszisztéma szolgáltatások hosszútávon fenntartható használatát? 3. Hogyan változik a természeti tőke, a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma szolgáltatások köre a Program együttes hatására? 4. Vizsgálja-e a Program a helyi erőforrásokban, területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma szolgáltatásokban rejlő potenciálokat? 5. Van-e a Programban olyan intézkedés, amely a fenntartható erőforrás-használattal, a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma szolgáltatásokkal kapcsolatos ismereteket, kutatást, technológiai fejlesztést segíti elő?	A feltárt és az ismert természeti erőforrásokban gazdag térség, megfelelő és a fenntartható gazdálkodással növelheti versenyképességét, a mely összhangban áll a természeti értékek megőrzésének elvével. Éppen ezért megfelelő hangsúlyt kell fordítani a természeti környezet értékének, illetve értékelése kérdéseinek és a társadalmi-gazdasági fejlesztések ötvözésére, sőt a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma-szolgáltatások fejlesztésére. Az innováció támogatásával a környezettechnológiai és környezeti innovációs fejlesztésekre csak közvetetten utal a Program.
(Vízhasználatot meghatározó termelői struktúrák és fogyasztói mintázatok) 1. Figyelembe veszi-e a Program a jelenlegi termelői struktúra vízzel összefüggő környezeti hatásait a környezet állapot, természeti erőforrások, és térszerkezet vonatkozásában? (Pl. meglévő birtokméretek és az ebből adódó öntözési technológia és vízbeszerzési gyakorlat.) 2. Figyelembe veszi-e a Program a várható öntözésfejlesztés következtében létrejövő termelői struktúra vízzel összefüggő környezeti hatásait? 3. Vizsgálta-e a Program a meglévő fogyasztói gyakorlat/szokások vízzel	A Program kellő figyelmet fordít a térség vízgyűjtő-gazdálkodására és víziközmű rendszerére. Integrált vízgazdálkodási infrastruktúrafejlesztés, vízkészlet gazdálkodáson alapuló fenntartható táji rendszerek kialakítása megjelenik a stratégiai céloknál. Az öntözésfejlesztés is szerepel a stratégiai célok között, ellenben a Program jellegéből adódóan nem veszi figyelembe a víztestek és a talaj állapotát öntözési szempontok szerint. A Program közvetetten szorgalmazza az ivóvízfogyasztás mérséklését.

összefüggő környezeti hatásait? 4. Tartalmaz-e intézkedéseket a Program a tényleges vízszükséglethez igazodó vízhasználat és a takarékoság erősítése érdekében?	A vízrendszer rehabilitációja, a vízkészletekkel való ésszerű gazdálkodás javíthatja a természeti, gazdasági és közvetve a társadalmi állapotokat is.
(Környezeti alkalmazkodásra épülő szerves kultúra megőrzése, fejlesztése) 1. Meghatároz-e a Program olyan kulturális változásokat, amelyek a területfejlesztéssel összefüggő környezet jobbításához vezethetnek? 2. Vizsgálja-e a Program a területfejlesztéssel összefüggő szerves kultúra meglétének fokát (pl. a helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak)? 3. Van-e a Programban olyan intézkedés, amely a helyi, területfejlesztéssel összefüggő szerves kultúra megőrzését igyekszik előmozdítani? 4. Az intézkedések következtében várható-e a helyi, területfejlesztéssel összefüggő szerves kultúrák sérülése, leépülése?	A területfejlesztési elképzelések megfelelően kezelik az összefüggő környezet javítását. A települések leromlott állapotú rehabilitációját, az építészeti, kulturális a táji, tájképi jellegzetes értékeinek megőrzését, saját környezetük fejlesztését a rendezett környezet kialakítását szorgalmazza. A zöldmezős területek bevonása, a termőterületek ipari területekké történő átalakítása mellett megjelenik a barnamezős területek hasznosítása, a gazdaságfejlesztésbe bevonhatóvá kívánja tenni a városképet romboló barnamezős területeket.

Környezetterhelés, állapotváltozás, rehabilitáció.

Elvárás: A Program intézkedései csökkentsék a környezeti terhelések jelenlegi mértékét.

Értékelési szempontok	Értékelés
(Az emberek egészségi állapotának és társadalmi, gazdasági helyzetének védelme, javítása) 1. Az intézkedések mennyiben járulnak hozzá az egészséges környezet biztosításához? 2. Javítják-e a tervezett intézkedések a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit? 3. A Program tartalmaz-e intézkedéseket a környezet kártételének megelőzésére és a kártételek elleni védelemre vonatkozóan? 4. Stabilizálják-e vagy csökkentik a mezőgazdasági termelők kockázatait a Program tervezett intézkedései? 5. Biztosítják-e a Program intézkedései az árvízi és belvízi kockázatok csökkentését, figyelemmel a vizek visszatartására, a tározás növelésére?	A Program célkitűzéseiben szem előtt tartja az egészséges környezethez való alapvető jogot, és ennek fenntartását prioritásként kezeli. Javasoljuk a sportolási, természetjárási lehetőségek kapacitásfejlesztését; egyéb zöldsportok népszerűsítési programok mind olyan intézkedések, amelyek a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit javítják. A szennyezett területek remediációja egyes területek stratégiai céljai közt, intézkedésként jelenik meg, a kihasználatlan beépített területek, barnamezők jobb kihasználásával hosszú távon a nemzetgazdaság számára fontos erőforrásokat véd meg. Az öntözési infrastruktúra- valamint az agrár-technológia fejlesztése, mint stratégiai célok csökkentik mezőgazdasági termelők kockázatait. Árvízi- és belvízi kockázatok csökkentését hangsúlyozza a Program, amely más ökológiai problémákkal együtt kezeli e stratégiai célt.
(Talajt érő hatások) 1. Az intézkedések csökkentik-e az eróziót és egyéb talajdegradációs folyamatokat? 2. Az intézkedések elősegítik-e a leromlott, szennyezett területek rehabilitációját?	Magyarország talajvédelmi szempontrendszer megegyezik az EU-s irányelvekkel, mivel elfogadott talajvédelmi stratégiánk nincs.

3. Elősegítik-e az intézkedések a jó talajgazdálkodási gyakorlatot? 4. Elősegítik-e a termőtalaj ésszerű, környezeti adottságokhoz igazodó használatát a esetleges károk megelőzése érdekében?	Az erózió, mint „leglátványosabb” talajromlási folyamat mellett többek között a talajtömörödés, elsavanyosodás, szikesedés, szervesanyag-csökkenés is komoly probléma. Sajnos a Programban nem tartalmaz talajdegradációs folyamatok csökkentésére irányuló közvetlen intézkedéseket.
(Biológiai sokféleség, élővilág megőrzése) 1. Foglalkozik-e a Program azzal, hogy az ökológiai tényezőket és ennek következtében az élőhelyeket milyen területeken és milyen mértékben változtatják meg? 2. Kimutatják-e az intézkedésekhez kapcsolódóan a biológiai sokféleségre, élővilágra, élőhelyekre gyakorolt változások, hatások mértékét? 3. Csökkentik-e a tervezett intézkedések az özőnnövények terjedését és hatását? 4. Vizsgálja-e a Program az idegenhonos vagy invazív növények és gerinctelen, gerinces állatfajok megjelenésének és terjedésének hatását az őshonos flóra és fauna elemekre? 5. Kiterjednek-e az intézkedések a megfelelő mezőgazdasági, területhasználati gyakorlat fejlesztésére? 6. Milyen hatással vannak az intézkedések a Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére, valamint e területeken lévő élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzete megmaradására, fenntartására, helyreállítására, fejlesztésére?	Nógrád megye védett értékeinek felkutatása, megőrzése, fenntartása, természetvédelmi kezelésük ösztönzése, a természeti környezet megóvása érdekében a megye víztesteinek jó ökológiai állapotba hozatala, ezek megőrzése, az erdőállományok védelmi (talaj-, víz- és biológiai sokféleség védelme) funkcióinak erősítése szerepelnek a Programban. Nem vizsgálja az intézkedésekhez kapcsolódóan a biológiai sokféleségre, élővilágra, élőhelyekre gyakorolt változások, hatások mértékét. A Program a környezetvédelem és gazdaságfejlesztés ésszerű egyensúlyának megteremtését szolgálják (ahol az adott terület mezőgazdasági hasznosítása teljes mértékben alkalmazkodik táji adottságokhoz) A természetvédelmi előírásokat nem sértik az elképzelések, viszont kellő körültekintéssel és óvatossággal kell a további megvalósítási programokat tervezni, mert a különösen védett természeti értékek is veszélyben

	lehetnek az említett területfejlesztési elképzelések megvalósítása során. A Program nem említi, mint védelemre szoruló ökológiai rendszereket a Natura2000 területeket. Fontos megjegyezni, hogy a fent felsorolt hiányosságok bemutatása, kezelése nem ennek a Programnak a feladata.
(Táj, tájkaraktert érő hatások) 1. Az intézkedések védik, illetve szükség esetén javítják a tájvédelmi területek állapotát? 2. Az intézkedések védik, illetve szükség esetén javítják, helyreállítják a táj jellegzetes vonásait, értékeit (tájkarakter), szerkezetét?	A Program szerint növekszik a komplex tájrehabilitációra szoruló területek aránya Nógrád megyében, amelynek visszaszorítását, illetve helyreállítását a Koncepció területi stratégiai célok között fogalmazott meg. A Program ebből a szempontból nem követte a Koncepciót, így a tájkarakter javítása csak egy-két konkrét célterületen jelenik meg.
(Épített környezet, kulturális örökség) 1. Figyelembe veszi-e a Program az intézkedésekkel érintett területekhez kapcsolódó kulturális, építészeti, régészeti örökség védelmét, megőrzését? 2. Meghatározza-e a Program az épített környezet és a kulturális örökség, valamint kárelhárítások prioritási sorrendjét?	A Program nagy hangsúlyt fektet az épített környezet és a természeti értékek összhangban történő fejlesztésére. Mindezt ökoturisztikai szempontok figyelembevételével, ahol prioritásként szerepelnek a kulturális örökség (többek közt <i>Hollókő</i>), az építészeti, helytörténeti értékek bemutatása, megóvása, környezetük fejlesztése.

Klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a veszélyek megelőzése, elkerülése, mérséklése

Elvárás: A Program tartalmazzon intézkedéseket a klímaváltozás hatásainak mérséklésére és a hatásokhoz való alkalmazkodás tekintetében

Értékelési szempontok	Értékelés
1. A Program megfelelő módon határozza-e meg a klímaváltozás hatásait?	A Program megfelelően mutatja be a klímaváltozáshoz kapcsolódó helyzetképet.
2. Terveznek-e intézkedéseket a Programban a klímaváltozás hatásainak mérséklésére tekintetében?	A Program elsősorban az energiahatékonyság javítását, és a széndioxid kibocsátás csökkentését tűzte ki célul.
3. Elősegítik-e az intézkedések az aszály kezelésére való felkészülést megfelelő mezőgazdasági, területhasználati gyakorlat kialakításával, illetve vízkormányzással, víz visszatartással?	A Program foglalkozik az öntözési rendszerek víztakarékosabb, hatékonyabb vízfelhasználást célzó berendezések fejlesztésével
4. Az energiahatékonyság növelése alapvető szempont-e az intézkedések kialakítása során?	A Program által megfogalmazott klímapolitika alapján alapvető szempont az energiahatékonyság növelése.
5. A takarékos víz- és energiahasználatra való felkészülés és feltételrendszerének biztosítása része a Programnak?	A Program állampolgároknak szóló üzenetében jelenik meg az energia- és víztakarékosság. A környezettudatos életmód- és a szemléletformálásnak is része kell, hogy legyen.
6. A klímaváltozás által a védett területeket érintő hatások kezelésére terveznek-e intézkedéseket?	A Program közvetetten definiálja a veszélyeztetett területek kezelésére javasolt intézkedéseket.

A környezettudatos, felelős értékrend fejlesztése

Elvárás: A Program pozitív módon hasson az érintettek értékrendjére, erősítse a környezeti tudat és rendszerszemlélet fejlődését, elősegítendő a világot szektorokra és ismerethalmazokra bontó szemlélet helyett a környezet és a fejlődés összefüggő ügyeinek integrált kezelését elősegítő szemlélet érvényesítése.

Értékelési szempontok	Értékelés
1. Tartalmaz-e a Program olyan elemeket, pl. képzés, nyilvánosság, stb., amelyek az érintettek környezeti tudatának fejlesztését célozzák? 2. A Program intézkedései és azok eredményei környezettudatos, környezetbarát magatartás, életmód lehetőségeinek, feltételeinek javításához vezetnek-e?	A Program érinti a környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítését a környezeti nevelés, szemléletformálás, fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások, helyi piacok segítségével.
3. Van-e a Program környezeti hatásait mérő, értékelő rendszer, amely biztosítja az érintettek számára a visszacsatolást? 4. Van-e a Programnak a holisztikus szemléletmódra, rendszerszemléletre való neveléssel kapcsolatban intézkedési terve a különböző intézményi, társadalmi szereplőkre vonatkozóan?	Visszacsatolásra alkalmas környezeti hatásokat mérő és értékelő rendszer nem része a Programnak. A Programban sajnos nem kiemelt fontosságú célként szerepel a környezeti nevelés.

3.3.1.2. A Program integrált megközelítésével és az általános rendszerszemlélet érvényesítésével kapcsolatos elvárások vizsgálati szempontjai

A Program belső összhangjának biztosítása

Elvárás: A Programban feltárt probléma kezelésére olyan választ, célt és eszközt kell találni, amely úgy képes az adott problémát kezelni, hogy ne legyen ellentétes hatású más célkitűzések teljesülésével.

Értékelési szempontok	Értékelés
1. Meghatározza-e a feltárt környezet- és természetvédelmi problémák jelentőségének rangsorát? 2. Meghatároz-e, ha igen áttekinthető környezet- és természetvédelmi szempontok alapján prioritásokat az intézkedések tekintetében? 3. Az okok és célok összhangban vannak-e, van-e minden feltárt jelentős környezeti problémára válasz; illetve a célok és eszközök összhangban vannak-e, az eszközök elvezetnek-e célok megvalósulásához, a jelzett problémák megoldásához? 4. A Program által tervezett célok /eszközök /generált projektek erősítik, vagy gyengítik egymást? 5. A Program a társadalmi és környezeti problémák létrejöttének megelőzését, vagy a problémák kezelését részesíti előnyben? 6. A Program által javasolt megoldások mennyiben vonatkoznak az okokra, és mennyiben az okozatokra?	A Program nem ismerteti a természetvédelmi, környezetvédelmi és tájvédelmi problémák jelentőségének prioritási rendjét. A prioritásokat nem környezeti szempontok alapján állítja fel, ugyanakkor a környezeti szempontokat nem hagyja figyelmen kívül. A stratégiai célok és projektcsomagok összhangban vannak a Konceptióban feltárt problémák megoldási elképzeléseivel. Az ehhez szükséges, és a tervbe felhasználásra szánt eszközök a célok megvalósulását szolgálják. A Program célkitűzései által generált projektek megfelelő koordináció esetén és a környezeti prioritás mellett erősítik egymást. A környezeti problémák kezelésének mélyebb, összetettebb ok-okozati összefüggésire a Program nem tér ki.

A Program külső összhangjának biztosítása

Elvárás: A Program kezelje egy rendszerben a fejlesztés és a környezet ügyét, azaz teremtsen összhangot, a fejlesztést meghatározó, más ágazati programokkal.

Értékelési szempontok	Értékelés
1. Kihat-e a Program más ágazati tervekre, stratégiákra stb.?	1. nem, a Program negatívan nem hat ki más stratégiára, inkább azok megvalósulását szolgálja
2. Gyakorol-e hatást más ágazati stratégiák fenntarthatósági és környezeti tartalmára, kapcsolatrendszerére?	2. nem, a Program nem befolyásol más stratégiát, inkább azok megvalósulását szolgálja
3. Figyelembe veszi-e a Program más Stratégiák, programok pozitív és negatív hatásait, együtt hatásait?	3. igen, a Program más stratégiák figyelembevételével, azokkal összhangban készült.
4. Figyelembe vette-e a Program tervezési területének külső kapcsolatait, s az azok gyakorolt hatásait?	4. igen
5. Figyelembe veszi-e a Program a szomszédos megyék- terveit (hasonló jellegű Programjait), foglalkozik-e a Programok összehangolásával?	5. igen, a Program a szomszédos megyék területfejlesztési programjainak ismeretében, azok figyelembevételével készült.
6. Tartalmaz-e a Program olyan intézkedést, amelynek során, a szektorokon túlmutató intézményrendszert hoz létre, illetve vannak-e a Programnak új javaslatai a megelőző, ágazati intézkedések szabályozók és intézmények leváltására?	6. nem tartalmaz

Rendszerszemlélet érvényesítése

Elvárás: A negatív és pozitív visszacsatolási folyamatok és beavatkozási pontok azonosítása, és a legcélravezetőbb intézkedések kiválasztása. Elérhetetlen célok és felesleges finanszírozás elkerülése.

Értékelési szempontok	Értékelés
Vizsgálja-e a Program a meglévő gazdasági-társadalmi-környezeti folyamatok összekapcsoltságát?	A Program többször is hangsúlyozza a területfejlesztési tengelyek összekapcsoltságát, egymásra utaltságát; számos helyen kitér azok környezeti hatásaira, amelyek inkább horizontális célként jelennek meg.

3.3.1.3. A Program összesített értékelési táblázata

SKV célok – megfelel a Program az alábbi elvárásoknak?	-2	-1	0	1	2
A Program környezeti célkitűzései					
Ökoszisztéma szolgáltatás			X		
A felszíni vizek védelme				X	
A felszín alatti vizek védelme				X	
A védett területek védelme				X	
Élőhely-védelem				X	
Hulladékgazdálkodás					X
Erőforrás-gazdálkodás					X
Egészséges környezet biztosítása			X		
A jó környezetminőséggel kapcsolatos célkitűzések					
A környezeti adottságokhoz illeszkedő hasznosítás, a sokféleség megőrzése			X		
Környezetterhelés, állapotváltozás, rehabilitáció					X
Klíímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a veszélyek megelőzése, elkerülése, mérséklése					X
A környezettudatos, felelős értékrend fejlesztése			X		
Öntözési feltételek javítása				X	
Rendszerszemlélet érvényesítése			X		

3.3.2. Környezeti szempontú elemzés

A véleményezésre megküldött Területfejlesztési Programban szereplő javaslatok környezeti szempontú elemzése során vizsgálni kell azok megvalósulása, illetve azok meg nem valósulása esetén várható hatásukat – a 18/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 9. melléklete alapján – az alábbi területeken:

1. a termőföld mennyisége
2. a talaj minősége
3. a földtani és ásványvagyon
4. a levegő minősége
5. a víz (felszíni és felszín alatti vizek mennyisége és minősége),
6. a hulladékgazdálkodás helyzete,
7. a táj (tájszerkezet, tájhasználat),
8. az épített környezet,
9. a kulturális örökség (műemlékvédelem, régészet),
10. az élővilág (ökológiai hálózat, védett természeti területek, biodiverzitás).

A térség erőforrásainak fenntarthatósága

1. a termőföld mennyisége
2. a talaj minősége

Nógrád megye erőforrás rendszerének része minden közvetlen anyagi vonatkozásokkal összefüggésbe hozható társadalmi, gazdasági és természeti erőforrás. Az ásványvagyon és az abiotikus megújuló energiahordozók (nap, víz, földhő) illetve a biomassza produkció, a termőtalaj alapvető potenciálja a térségnek. Ezen felül a kulturális és természeti örökség védelme, illetve a felsorolt erőforrások termeléséhez és szolgáltatásához kapcsolódó tudás, munkaerő és infrastruktúra is domináns része e rendszernek, amelyet a Program helyesen kezel.

A külső erőforrások felhasználásának csökkentése, a tudatos fogyasztás és a helyben előállított javak népszerűsítése szintén eleme a Programnak.

Az erőforrások folyamatos feltárása, védelme, és ésszerű felhasználása, illetve hatékonyságuk növelése kellő mértékben és megfelelő módon jelenik meg a Programban.

A Program nem tér ki a teljes ökológiai, agrár, erdészeti, ipari, és egyéb beavatkozások során bekövetkező talajromlások kivédésére. Talajdegradációs folyamatok, amelyek természeti okok, és/vagy emberi beavatkozás hatására egyaránt bekövetkezhetnek.

- Víz- és szél okozta talajerózió (víz, szél, művelés hatása): Nógrád megyében az megművelt területek harmadán játszódnak le eróziós folyamatok, amely **mértéke jelentős, 10-15 t/ha/év**. (A tolerálható talajveszteség 10t/ha/év értéknek felel meg.) A eróziós formák közel fele barázdás erózió, a többi csepp- és árkos erózió;
- Biológiai degradáció, kedvezőtlen mikrobiológiai folyamatok, biodiverzitás csökkenése
- Szervesanyag-készlet (*OM, OC, tőzeg-„készlet”*) Nógrád megye talajainak több mint fele átlagos (1-2%) szervesanyag tartalommal bír.
- Talajsavanyodás: Nógrád megye talajainak mintegy 1%-a erősen ($\text{pH}_{\text{KCl}} < 4,5$), 20%-a közepesen ($\text{pH}_{\text{KCl}} 4,5-5,5$), 50%-a gyengén ($\text{pH}_{\text{KCl}} 5,5-6,5$) savanyú kémhatású;
- Sófelhalmozódás, szikesedés: Nógrád megyében elenyészőek a szikes talajok; leginkább a helytelen öntözés és vízgazdálkodás következtében fenyeget a másodlagos szikesedés veszélye;
- Fizikai degradáció: a nógrádi talajok mintegy 25%-a gyengén, 62%-a közepesen, 12%-a erősen tömődött, érzékeny szerkezetleromlásra és tömörödése;
- Sivatagosodás;
- A talaj vízháztartásának szélsőségesé válása;
- A talaj tápanyagforgalmának kedvezőtlen irányú megváltozása;
- A talaj puffer-képességének csökkenése, talajmérgezés, toxicitás;
- Talajszennyezés: szilárd és folyékony halmazállapotú ipari és települési hulladékok nem megfelelő kezeléséből, közlekedésből stb. származnak.
- Talajfedés: beépítés (város-közlekedés, vagy egyéb kivét, „zöldmező”) vagy természetes folyamat (árvízi hordalék, földcsuszamlás, eróziós ráhordás)

Energiagazdálkodás, klímapolitika

3. a földtani és ásványvagyon
4. a levegő minősége

Nógrád megye energiahordozók tekintetében szénvagyonnal, fa alapanyaggal, mezőgazdasági hulladékkal rendelkezik, melynek jövőbeni hasznosítása jelentős potenciált hordoz magában. A térség alapvető érdeke, hogy a rendelkező energiaáramokat minél hosszabb ideig a területén tartsa, illetve minél nagyobb mértékben, helyben hasznosítsa. A Program stratégiai céljai között szerepel az energiahatékonyság korszerűsítése. Emellett világosan kiáll az energiafogyasztás mérséklése, illetve az energiafüggőség csökkentése

mellett. A területi stratégiai célok és a konkrét intézkedések sorában világosan definiált az alternatív, megújuló energiára épülő helyi és energiatermelési és ellátási rendszerek kiépítése, illetve a gazdag nap-, szél- és geotermikus, valamint biomassza energia potenciál kiaknázása

Rendkívül fontos a biomassza hasznosítása, amely elsősorban a mezőgazdasági- illetve zöld hulladékokra épül.

A Program a klímaváltozáshoz való alkalmazkodást figyelembe véve, illetve az elfogadott klímapolitikának megfelelően építette fel a Javaslattevő dokumentumot.

A levegőszennyezés csökkentését fogalmazza meg a Program. De egyéb károsanyagok kibocsátásának csökkentéséről, az emisszió – imisszió következtében a légkört terhelő szennyezők csökkentése, illetve a szennyező gócok, vagy okozók megszüntetése nem szerepel. Többek között a PM10 szennyezők kibocsátásának csökkentése Európai Unió's irányelv, amelyet a 1330/2011. (X.12.) kormányhatározat szabályoz.

A Program kiemelt hangsúlyt fektet megújuló energiaforrások (biomassza, a nap-, szél-, víz- és geotermikus energia) hasznosítására. A Program szerint (is) a megújuló és alternatív energia hasznosításának elsődleges célja gáz- és kőolajimport-függőség csökkentése.

Ezen túl támogatja a megújuló energiaforrások térnyerésének elősegítését és a megújuló energia hasznosítását célzó beruházásokat, amelyek kifejezetten széles spektrumú kínálatát tartalmazza az alternatív energia-előállításoknak.

A vasúti közlekedési és szállítási formák térnyerési feltételeinek megteremtésével elérhető, hogy a környezetet kevésbé terhelő vasúti áruszállítás a forgalomnövekedést, a levegőszennyezést, a zaj- illetve rezgésterhelést okozó közúti teher és személyforgalom minél nagyobb részarányát átvegye. Az életminőséget közvetlenül befolyásolja a levegőszennyezés és zajterhelés, emiatt a kültéri levegőminőség méréséhez szükséges mérőhálózat fejlesztése; zajterhelési mérőhálózat fejlesztése, zajtérképek készítése is része az intézkedéseknek.

A városokat elkerülő utak kiépítése lehetővé teszi, hogy a tranzitforgalom ne terhelje a település belső forgalmát, lényegesen csökkenti a zaj, rezgés és légszennyezettség kialakulásának lehetőségét.

Vízgyűjtő-gazdálkodás, viziközmű

5. a víz (felszíni és felszín alatti vizek mennyisége és minősége),

Az EU Vízköri Irányelvében és Magyarország Vízyűjtő Gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket megvalósítását közvetett módon szolgálja a Program. Az egészséges ivóvíz – mint az egyik legfontosabb tényező – biztosítása érdekében, a Program célul tűzte ki a az ivóvízbázisok védelmét, sérülékeny vízbázisok biztonságba helyezését, az üzemelő és távlati vízbázisok diagnosztikai vizsgálatát.

A csőhálózati rekonstrukciókat, illetve a felszín alatti vizek minőségének megőrzését is kiemelt fontosságúnak tekinti a Program.

A Program célja a legkisebb környezeti terheléssel járó szennyvízelvezetés és –kezelés, illetve a keletkezett szennyvizek gyűjtése, tisztítása, ezen belül az agglomerációk szennyvízelvezetési és –tisztítási programjának végrehajtása, meglévő szennyvízgyűjtő hálózatok fejlesztése. A szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója és a szennyvíziszap-kezelési technológiák és ártalommentes iszapelhelyezés, valamint a tisztított szennyvizek és a szennyvíziszap újrahasznosítása határozott intézkedésként szerepel, ellenben konkrét javaslatra nem tér ki.

A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok káros hatásait fenntartható módon, a térségek vagy vízgyűjtők szintjén integráltan kívánja a Program kezelni. Az ár-, belvízvédelem, csapadékvíz- elvezetés legfontosabb feladatainak a Program az alábbi intézkedéseket tekinti: ár- és belvízveszély folyamatos csökkentése; víz-, szükség-, és záportározók építése; medermélyítések, csatornahálózat bővítése, fejlesztése; a vizek kártétele elleni védelem erősítése; vízvédelmi és öntöző rendszerek fejlesztése; vízrendezés, rekonstrukciós feladatok.

Hulladékgazdálkodás

6. a hulladékgazdálkodás helyzete,

A fenntartható fejlődés igénye a hulladékgazdálkodásban is prioritások megfogalmazását teszi szükségessé. A környezet védelme, valamint a természeti erőforrások fenntartható használata érdekében cél az ötlépcsős hulladék hierarchia minél szélesebb körű érvényesítése, mely előírja, hogy a hulladékképződés megelőzése és a hulladékgazdálkodás során meghatározott elsőbbségi sorrendet kell követni és törekednünk kell arra, hogy a

hierarchiában szereplő tevékenységek közül a környezetvédelmi szempontból legjobb megoldás válasszuk. A hierarchiában az első helyen a hulladék keletkezés megelőzése áll. Természetes azonban, hogy miután a megelőzés nem minden esetben megvalósítható, akkor az újra használatot, ha ez sem lehetséges, akkor az újrafeldolgozást kell alkalmazni. A Programban és a javaslattevői beavatkozási területeinél arra kell törekedni, hogy a hulladék hierarchia legalsó szintjét jelentő, de a környezetveszélyeztetést és egészségi kockázatot mindenképpen kizáró ártalmatlanítás valóban csak az utolsóként szóba kerülő megoldás legyen. Környezetvédelmi szempontból a hulladéklerakón való elhelyezés a legrosszabb alternatíva, tekintettel arra, hogy ez hosszútávon környezetvédelmi problémát jelent, másodsorban pedig az erőforrások elvesztéséhez vezet.

A hulladékhalmok helyben tartása, és erőforrásként való felhasználása további fejlesztési elképzelés lehetne, amely az energiahatékonyságot és a szolgálja.

Az újrahasznosítás, újrahasználat fontosságát nem említi a Program. A környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése, mint közvetett hatásként tekinthető a Program ehhez kapcsolódó intézkedései révén. A Program csak említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével. A fizikai feltételek biztosításán túl - építési, bontási hulladék-hasznosító program végrehajtása sem része Programnak.

A mezőgazdasági eredetű- és állattartási hulladékok kezelésénél a biogáz technológia; az energetikai célú felfelhasználás esetében szükséges a tüzelőberendezések hatékonyságának növelése, továbbá az erdészeti és faipari hulladékok, melléktermékek hasznosításának preferálása is célja a Programnak.

A hulladékká vált gumiabroncsok problémájával és a veszélyes hulladékokkal kapcsolatos intézkedésekkel a Program nem foglalkozik.

Tájvédelem

7. a táj (tájszerkezet, tájhasználat),
8. az épített környezet,
9. a kulturális örökség (műemlékvédelem, régészet),

A tájvédelem feladata a tájkarakter (tájjelleg) értékes elemeinek, a természeti adottságokkal összhangban lévő, hagyományos tájszerkezet, a táj teljesítőképessége (potenciálja) és kedvező esztétikai adottságainak megőrzése és ezáltal a táji sokféleség (tájdiverzitás) megőrzése. Nógrád megye építészeti örökségének nemzetközi szinten legismertebb,

kiemelkedő példája az UNESCO Világörökség Jegyzékébe Magyarországról elsőként felvételre került védett műemléki együttes, Hollókő Ófalu és környezete.

A védett természeti értékek terén hasonló nemzetközi ismertséggel és jelentőséggel rendelkeznek az ipolytarnóci ősleletek.

A felsorolt intézkedések között megfelelő számban és megvalósítási helyen szerepel a tájvédelem. Ám több elképzelés mögött nem látjuk biztosítottak a tájvédelmi szempontok maradéktalan figyelembevételét. Sajnálatos módon, a jogi környezet adta hiátusok mentén, sokszor az ökológiai szempontokat mellőző befektető szándék vezérelte tájalakítást, amelyet a fenti folyamatok miatt vissza kell szorítani, és körültekintően kell eljárni. Emellett javasoljuk az egyedi tájértékek településenkénti és egyes tájérték-fajták szerint történő felmérését, a helyi közösségek intenzívebb bevonásával, illetve a nemzetközi minősítésű területeknél e minősítések, címek megőrzése, a nemzetközi minősítésű területek arányának növelését.

A vidék környezeti, természeti, kulturális, táji értékeinek védelmére, élhető környezet megteremtése mellett, tájházak, pincesorok kialakítása, felújítása, illetve a palóc kultúra, hagyományainak ápolása is szerepel a Programban. A saját arculattal és identitással rendelkező vidék megteremtése is célja a Programnak. A Program nem említi a tájváltozás nyomon követését, bízunk abban, hogy a megvalósuló intézkedések figyelemmel kísérik a tájkarakterek változását.

Kármentesítés

A múltban bekövetkezett környezeti károk feltárása, megszüntetése elengedhetetlen a talaj és a felszín alatti vizek minőségének megóvása érdekében.

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény alapján 1996-ban indult el a Nemzeti Környezetvédelmi Program, amelynek része a tartós környezetkárosodások és szennyezett területek környezeti kármentesítésére létrehozott Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP). A program célja, a felszín alatti víz és földtani közeg veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, illetve a szennyezettség kockázatának, valamint a szennyezettségnek csökkentése, megszüntetése. Az OKKP magában foglalja az általános, országos és egyedi beruházási feladatokat.

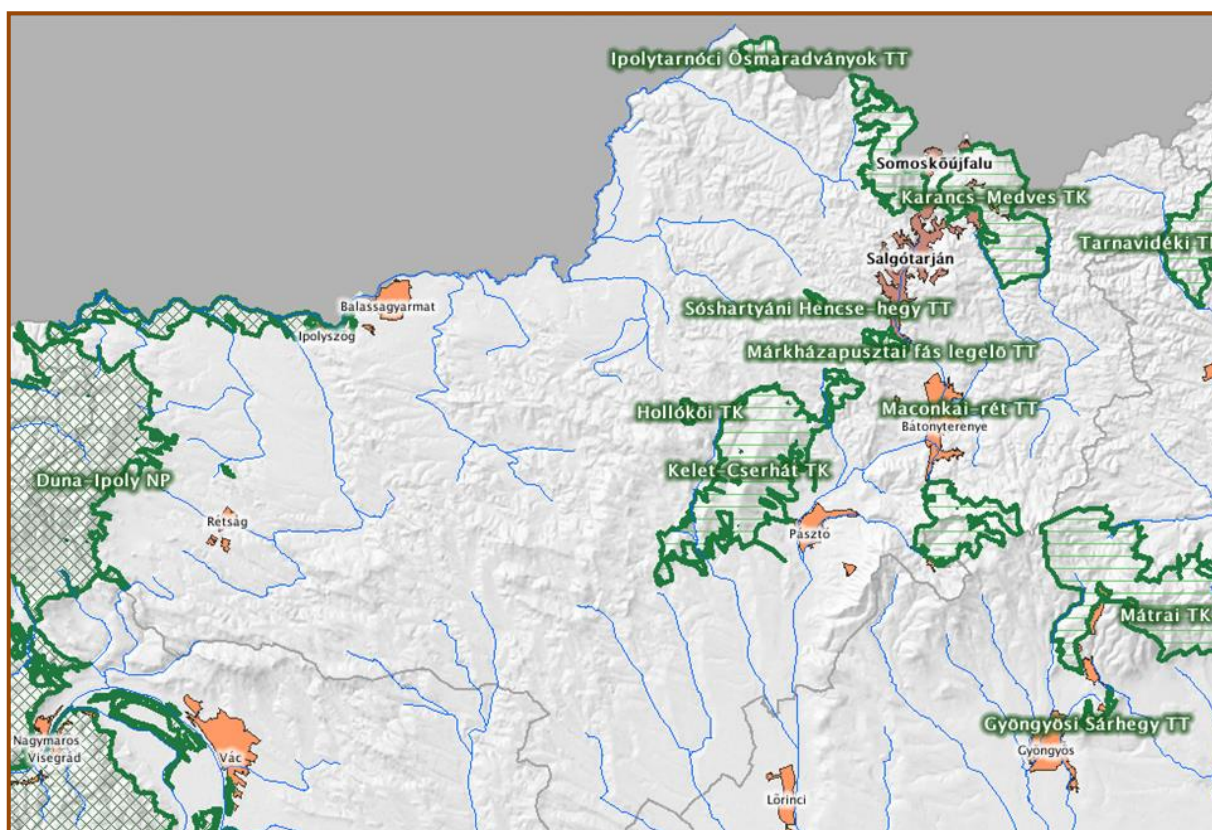
„Minden olyan műszaki, gazdasági és igazgatási tevékenységet, amely a veszélyeztetett, szennyezett, károsodott felszín alatti víz, illetőleg földtani közeg megismerésére, a szennyezettség, károsodás és a kockázat mértékének csökkentésére irányul, összefoglaló néven **kármentesítésnek** nevezünk.” [OKKP]

A Programban gazdaságstratégiai feladatként jelenik meg a megye leromlott állapotú, barnamezős területeinek hasznosítása (kármentesítés, rehabilitáció), új funkciókkal való ellátása. Javasolt lehet továbbá a szennyezett területek számbavétele, prioritási sorrend kialakítása.

Élőhelyvédelem, és Natura2000 területek Nógrád megyében

10. az élővilág (ökológiai hálózat, védett természeti területek, biodiverzitás).

A megye területének közel 7,3%-a élvez védelmet, ez több mint 18,5 ezer hektárt jelent. Az országos jelentőségű védett természeti értékeket túlnyomórészt a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, (Hollókői TK, Karancs-Medves TK, Kelet-cserhádi TK, Mátrai TK, Maconkai-rét TT, Ipolytarnóci Ősmaradványok TT, Sóshartyán Hencse-hegy TT, Márkházapusztai fás legelő TT) kisebb részben a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság kezeli. Az elsőfokú természetvédelmi hatóság a Közép-Duna- völgyi Környezetvédelmi-, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség.

Nógrád megye védett területei (NP, TT, TK)

(saját szerkesztés)

Natura2000 hálózat

Az Európai Unió két természetvédelmi irányelve – az Élőhelyvédelmi (92/43/EEC) és a Madárvédelmi (79/409/EEC) Irányelv – biztosítja a Natura2000 területek jogi alapját, melynek végrehajtása minden tagállam számára kötelező érvényű. A Natura2000 hálózatot a madarak védelmére kijelölt különleges madárvédelmi területek (SPA), valamint az élőhelyek, növény- és más állatfajok védelmére kijelölt kiemelt jelentőségű és különleges természetmegőrzési területek (SCI) alkotják.

A Natura2000 területek jelentős része átfedésben van a hazai jogszabályok által kihirdetett védett természeti területekkel (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, ex lege láp), de számos korábban nem védett terület is kijelölésre került. A két rendszer (hazai, ill. uniós) együttesen biztosítja a természeti értékek védelmét hazánkban, bár a rájuk vonatkozó szabályok, kötelezettségek eltérőek. Számottevő különbség a Natura2000 területekre vonatkozó közösségi jelentési kötelezettség, illetve hogy a jelölő fajok és élőhelyek monitorozásával értékelni kell a bekövetkezett (természetes és antropogén) változásokat a célként megfogalmazott kedvezőbb természetvédelmi állapot elérése érdekében.

Nógrád megye Natura2000-es területei, és a védett fajok gyűjteménye a 3. számú mellékletben szerepel.

Ramsari Egyezmény területei:¹¹

Az „Ipoly völgyet”, mint vizes élőhelyet, 2001 - ben vették fel a Ramsari területek listájára. Területe 2227 hektár, amit főként az Ipoly folyó és az azt körülvevő erdős terület tesz ki. A Duna - Ipoly Nemzeti Park része.

A terület természeti értékeit a védett növényfajok, és a magas denzitású állatfajok adják. A terület, mintegy menedék a bennszülött magyar tavaszi - fésűsbagolynak (*Dioszeghyana schmidtii*), a szintén fokozottan védett lápi pócnak (*Umbra krameri*), a védett selymes durbinsknak (*Gymnocephalus schraetzer*).

Számos fokozottan védett madárfaj is előfordul itt, úgy, mint a kis lilik (*Anser erythropus*).

A terület természetvédelmi értékét növeli a vidra (*Lutra lutra*), a kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) és a közönséges denevér (*Myotis myotis*) bizonyított előfordulása.

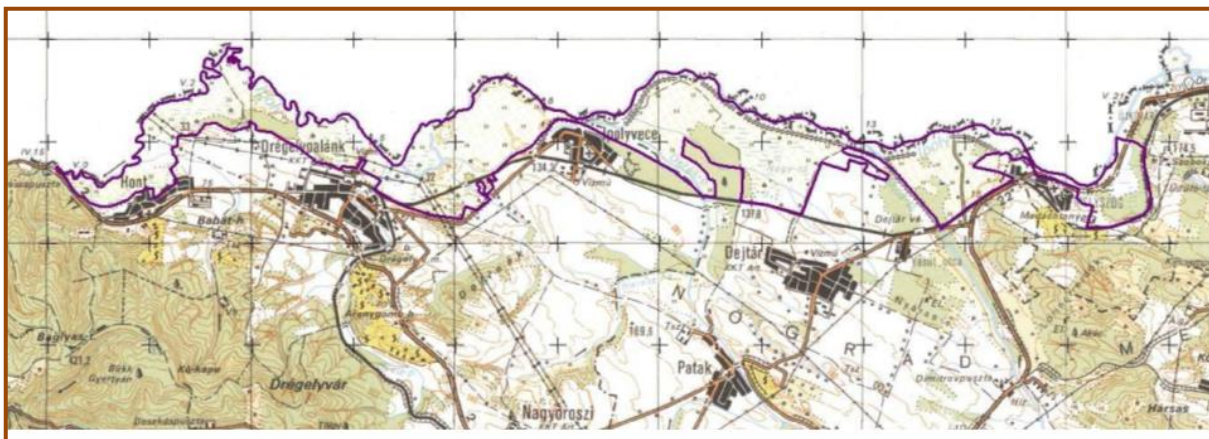
A védett kételtűek és hüllők közül a sárgahasú unka (*Bombina bombina*), a levelibéka (*Hyla arborea*), és a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) egyaránt előfordul.

Vándorlási időszakban az Ipoly folyóra akár 30 000 vízimadár is érkezik, táplálkozni, éjszakázni. Egy része tavaszig marad a térségben, majd tavasszal fészkelő helyet is keresnek itt. Régebben a folyó halfajokban gazdag volt, ez azonban a környező gazdasági területeken használt vegyszerek miatt erősen lecsökkent.

¹¹ www.ramsar.hu

Biogeográfiai szempontok alapján fontos társulások - égerlápok (Dryopteridi- Alnetum), fűzláp (Calamagrostio - Salicetum cinereae), vízililiom társulás (Nymphaeetum albo-luteae), adnak élőhelyet az itt fellelhető növény - és állatvilágnak.

A területre igen nagy veszélyt jelentenek az egyre intenzívebben terjedő, adventív fajok, mint a zöld juhar (*Acer negundo*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*), a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*). E fajok kiszorítják a természetes vegetációt a területről, szinte minden talajon meggyökeresnek, és terjeszkedni kezdenek.

A Ramsari Egyezmény oltalma alatt álló területek az Ipoly völgyben¹²

Az **ex lege természeti értékek** (barlangok, lápok stb.) megóvására, a degradációs folyamatok csökkentésére nem ad célkitűzéseket. Bízunk abban, hogy ebben területfejlesztési Programban általánosan megfogalmazott természet megóvási intézkedések, figyelemmel lesznek az ex lege-, illetve a földtani értékek védelmére is. Mindemellett többször kiemeli a természethez kapcsolódó kulturális értékek védelmét.

A Program céljai között határozottan szerepel a megye természetvédelmi területeinek (a Bükk Nemzeti Park, a Duna-Ipoly Nemzeti Park, a tájvédelmi körzetek, Natura2000 és egyéb védett, ökológiai területek) hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.

A Programban megfogalmazott célkitűzések figyelembe veszik a természet- és tájvédelmi célokat, az ágazati tervezésekben horizontálisan érvényesülnek a természetvédelmi és tájvédelmi alapvető célok.

¹² www.ramsar.hu

4. Javaslatok, észrevételek

4.1. Általános észrevételek

A Nógrád Megyei Stratégiai Program tartalmilag és különös tekintettel a természet-környezet- és tájvédelmi részek kidolgozását megvizsgálva, megfelel a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Korm. rendeletnek. A kitűzött célok nem sértik a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényeket. A vázolt elképzelések összhangban állnak az Európai Unió vonatkozó irányelveivel és a határon átnyúló nemzetköz egyezményekkel, illetve megfelel a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III. 28.) OGY határozatnak.

A Program céljainak megvalósulásával közvetve vagy közvetlenül környezeti szempontból negatív hatást kiváltó tényezők feltárása, különös tekintettel azokra a tervi elemekre, amelyek a természeti erőforrások túlzott igénybevételét vagy a környezetterhelés, vagy az emberi egészség károsodásának előidézését jelentik: **A megfogalmazott elvek alapján, a fejlesztési prioritások közvetlenül nem okoznak környezetminőségi romlást.**

A területhasználati elvek általános célként a Konceptióban kerülnek rögzítésre. Az elvek igazodnak a megye adottságaihoz, a fejlesztési célkitűzések megvalósításához pedig fontos iránytűként szolgálnak. A Program javasolt prioritásainál, tervezett intézkedésinél kisebb-nagyobb súllyal megjelennek **területhasználati elvek**. Ezen elvek fontosságára tekintettel javasoljuk a Programban is megjeleníteni, vagy a Konceptióra történő hivatkozással rögzíteni ezen elvek alkalmazását.

Míg a célok és intézkedések területén könnyen lehet kapcsolatot találni a két dokumentum között, ez az indikátorokra nem mindig igaz. Javasolt, hogy az EU kötelező indikátorai mellett elsősorban olyanokat használjon a Program, amelyek a TOP-ban, illetve más OP-ban meghatározásra és definiálásra kerültek.

4.2. Részletes észrevételek

Az országhatáron átnyúló környezeti hatások azonosítására az országhatáron áterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espooban, 1991. február 26. napján elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 132/2010. (IV. 21.) Korm. rendeletet valamint az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005.(I.11.) Korm. rendeletet figyelembe véve, a Nógrád megyei területfejlesztési koncepció környezeti értékelése alapján megállapítható, hogy annak céljait és földrajzi kiterjedését figyelembe vevő ésszerű változatainak megvalósítása, **országhatáron áterjedő jelentős környezeti hatást várhatóan nem eredményez.**

A Program nem említi viszont, mint védelemre szoruló ökológiai rendszereket a Natura2000 területeket, melyek védelme, hosszú távú fenntartása kiemelt fontosságú.

Környezetállapot megőrzéséhez kapcsolódó észrevételek:

- talajdegradációk elleni védelem védelme: javasoljuk, hogy az erózió mellett utaljon a többi talajdegradációs folyamatok mérséklésére is, a termőterületek kivonásának csökkenésére, illetve a fenntartható talajhasználatra.
- barnamezős beruházási területek támogatása: a barnamezős területek prioritásként való kezelése mellett fontosnak tartjuk a kármentesítésre szoruló területek felmérését, azok tényfeltárását, és végül – projektek révén – a kármentesítés lebonyolítását. Ezzel nem csak a szennyezett területek száma csökken, hanem területfejlesztés és gazdaságfejlesztés szempontjából is fontos területek válnak hasznosíthatóvá, megőrizve az érintetlen természetet, vagy az agrárium által használt termőföldeket. Mindezekon túl a remediációs beruházások nem csak gazdaságélénkítést, hanem az egészsége környezet javítását is eredményez.

Környezetbarát technológiák telepítése:

- A Program nem említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével. Korszerű hulladékartalmatlanítási technológiák bevezetését, hulladék újrahasznosítás, újrahasználat támogatását javasoljuk
- Javasoljuk a biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelését, helyben történő visszaforgatását, a házi és közösségi komposztálás elterjesztését

Természet megismerése és védelme:

- A turisztikai magterületek (Nyugati-Mátra, Karancsság, Cserhátvidék, Keleti-Börzsöny, és az Ipoly-völgy) ökoturisztikai fejlesztéséről sajnos nem esik szó a Programban. A környezet védelme, szeretete, a természet és a táj értékeinek megőrzése, a legfontosabb az ökoturisztikai fejlesztések kapcsán.
- Ökoszisztéma szolgáltatások; Javasoljuk a sportolási, természetjárási lehetőségek kapacitásfejlesztését; egyéb zöldsportok népszerűsítési programok mind olyan intézkedések, amelyek a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit javítják.

Bár a **határon átnyúló fejlesztéseket** megalapozó programok tervezése még nem előrehaladott, lehetőség szerint ez is részét kell, hogy képezze a **külső koherencia** vizsgálatának.

A Program kidolgozásánál az Európai Unió által megkövetelt **horizontális alapelvek** alkalmazása általánosan rögzítésre került. **Horizontális célokként** az EU 2020 tematikus célkitűzései kerültek rögzítésre. Tekintettel arra, hogy egyes megjelölt célok jellegüknél fogva nem jelenhetnek meg a Program egészében, javasoljuk áttekinteni a horizontális célok körét, törekedve a TOP horizontális céljainak integrálására is.

Javasoljuk továbbá a Partnerségi Megállapodásban rögzített horizontális elveket is rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

Átfogó célként hangsúlyosan javasolt megjeleníteni a CO₂-kibocsátás csökkentésének támogatását is, mely mind közösségi, mind nemzeti cél is.

1. prioritás a „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében”

2. prioritás a „Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése”

Tekintve a két prioritás hasonló célkitűzéseit egyes esetekben átfedés, vagy nagyfokú kapcsolódás tapasztalható, ezért az első két prioritás intézkedéseinek áttekintése javasolt.

A gazdaságfejlesztési célok esetében külön meg kell említeni a barnamezős területek hasznosítását, melyek elsőbbségét deklarálni kellene az érintett prioritások esetében.

A legnagyobb munkahely teremtési potenciállal a KKV- bírnak, akik a gazdasági szférában dolgozók 2/3-át foglalkoztatják. A nagyvállalatok szerepe inkább a piacbiztosítás (beszállítóknak), technológiai kultúra, termékfejlesztés területén jelentős. Ezt szervezeti formába a klaszterek fogják, melyek fontosságát jobban ki kellene hangsúlyozni.

Meg kell említeni, hogy a várhatóan jelentős szerepet betöltő **pénzügyi eszközök** alkalmazásával keveset foglalkozik a Program. Az első két prioritásban ezt hangsúlyosabban meg lehetne jeleníteni.

Az átfogó célok mindegyikét érinti, hogy teljesítő képes tudással rendelkező, kreatív, innovációra képes munkaerő dolgozzon a jövő centrikus vagy a hagyományos iparban, akik modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettérben laknak. Ennek a környezetnek egyik legfontosabb, most hiányzó, elemei a műszaki (biotechnológia, környezetipar, stb.) és a gazdasági (marketing, szervezés, stb.) képzést biztosító felsőfokú intézmények vagy kihelyezett karok, Oktatási és K+F+I kapacitásokat, szolgáltatásokat biztosítva, a megyei vagy megye határokon túli fiataloknak, illetve vállalkozásoknak.

A 3. prioritás a **„Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés”**

Tekintettel arra, hogy az első két prioritás gazdaságfejlesztési akciói ezt a területet közvetlenül kevésbé érintik majd, a területi preferencia kiegyenlítettebbé tehetné a program eredményeit, jelentősen támogatva ezzel a megye belső területi kohézióját, a vidék-város egyensúlyát és kapcsolatait.

Az intézkedések kohézióját támogatja, szinergia révén hatásukat javíthatja, hogy a prioritáson belül olyan intézkedések is megjelennek, amelyek a turizmust és az agrárgazdaságot összekapcsolja a helyi piacok erősítésre révén. A helyi piacok integrálása közvetlenül támogathatja az önfenntartó vidék kialakulását, a helyi közösségek megerősödését. A társadalmi kohéziót tovább erősíti a fiatal gazdák támogatása, hiszen a vidéki térségeket érinti leginkább az elvándorlás, az elöregedés.

A harmadik prioritás esetében a környezeti célokhoz, a területi és társadalmi kohézió erősítéséhez kapcsolódóan a környezetbarát, alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységek előtérbe helyezése megfontolandó.

4. prioritás **Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében**

A társadalmi kohézió szempontjából jelentős prioritás megfelelően támogatja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózását. Részben ebben a prioritásban, részben a program egészére vonatkozóan javasolt a kapcsolódás bemutatása más Operatív programokhoz, továbbá a „Társadalmi és gazdasági felzárkózás által vezérelt térségi integrált program”¹³ megvalósításához.

¹³ A Kormány 1058/2014. (II. 11.) Korm. határozata

5. prioritás **Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára**

A Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára prioritás kulcsfontosságú intézkedési javaslatokat fogalmaz meg. A vonzó, marasztaló helyi élettér, élhető város kialakítására sok, de általánosságba mozgó megállapítás szerepel a dokumentumban. Markánsabban kellene megjeleníteni pl. Balassagyarmat és Szécsény történelmi városmagjának megújítását, a vonzó életteremtő intézmények nevesítését. Pl. színházi társulat létrehozása.

A nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése intézkedést javasoljuk kiegészíteni a lakossági igénybevevőket támogató pontokkal, mind az eszközbeszerzések, mind az alkalmazó képes tudás elsajátításának támogatása. A GINOP „Infokommunikációs fejlesztések” alapvetően a közszférára fókuszál. Egy intézkedési tervzetben szerepel az ismeretek és készségek fejlesztése, de ott is nevesítve a hátrányos helyzetű rétegeket. Nógrád megye felemelkedéséhez legfontosabb a versenyképes IKT használati tudás széleskörű és gyors kiépítése.

Egyéb észrevételek

A TOP és a Program esetében markáns eltérés, hogy a TOP önálló prioritás keretében foglalkozik a Közösségi szinten irányított fejlesztésekkel, ami a Programból hiányzik, bár három intézkedést megfogalmaz ilyen típusú fejlesztésre, de csak szűk körre koncentrálna. Bár a Program szerkesztése nem befolyásolja annak megvalósíthatóságát, a jobb megfeleltetés érdekében megfontolandó, hogy a **CLLD-típusú intézkedések** együttesen, külön prioritásban jelenjenek meg.

Mellékletek

1. számú melléklet: A környezetvédelemért felelős szervek véleménye
2. számú melléklet: A területi hatásvizsgálathoz felhasznált információk, kapcsolódó szakmai dokumentumok
3. számú melléklet: Natura2000 természetmegőrzési és ökológiai hálózat Nógrád megyében

2014. JAN. 21

Nógrád Megyei Önkormányzat	
Közfelnevelési és Kulturális Osztály	
Salgótarján	
Érke:	2014. JAN. 21
Szám:	721-1/2014
Mell:	1
Ea:	

KÖZÉP-DUNA-VÖLGYI KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI FELÜGYELŐSÉG

Kérjük, válaszában hivatkozzon iktatószámunkra!

Ikt. sz.: KTF: 721-1/2014.

Tárgy: Nógrád Megyei Stratégiai Program
/2014-2020/ környezeti értékelés
tartalmának megállapítása

Előadó: Barna Tamás

Hiv. szám: 15-292/2013.

Nógrád Megyei Önkormányzat
Salgótarján

Becsó Zsolt

Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke részére

Tisztelt Elnök Úr!

Nógrád Megyei Stratégiai Program /2014-2020/ környezeti értékelés tartalmának megállapítása tárgyában

a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség (a továbbiakban: Felügyelőség) környezetvédelmi, táj- és természetvédelmi, valamint vízvédelmi szempontból az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet [a továbbiakban: 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet] 8. § (3) bekezdése, valamint a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 481/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet 39. § (1) bekezdése c) pontja alapján

az alábbi véleményt adja:

A 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 8. § (2) bekezdése szerint: „A környezeti értékelésnek azt az információt kell tartalmaznia, ami a Kv. 43. § (7) bekezdésében foglaltak, valamint a 7. § (4) bekezdés szerinti tematika kielégítéséhez és a döntéshozatalhoz a jelenlegi ismeretek és vizsgálati módszerek, a terv, illetve program tartalmának és részletezettségének, a döntéshozatali folyamatban elfoglalt helyének figyelembevételével megkívánható, tekintettel a nyilvánosság észrevételeire is. A környezeti értékelés kidolgozásához felhasználható minden rendelkezésre álló, az adott terv, illetve program környezeti hatásaira vonatkozó korábbi vagy folyamatban lévő tervezési, illetve programalkotási munkákból származó, valamint más uniós jogi aktus végrehajtása során keletkezett információ is.”

Egyebekben a környezeti vizsgálathoz megadott tematika megfelelően részletes kidolgozás esetén elfogadható.

A környezeti vizsgálat készítése során a környezetvédelmet, táj- és természetvédelmet, valamint vízvédelmet érintő kérdésekkel kapcsolatban a Felügyelőség egyeztetés céljából szívesen áll a tervezők rendelkezésére.

Levelezési cím: 1447 Budapest, Pf.: 541 E-mail: kozepdunavolgyi@zoldhatosag.hu
478-44-00, Telefax: 478-45-20 Honlap: http://kdvktvf.zoldhatosag.hu
Telefon: 10-17

A rajzi mellékletek méretarányának meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy az egyes földrészek és a rájuk vonatkozó előírások egyértelműen beazonosíthatóak, könnyen áttekinthetők és értelmezhetők legyenek. A véleményezésre nem elegendő digitális formátumban benyújtani a dokumentációt, **szükséges legalább a rajzi munkarészeket nyomtatottan is megküldeni**

Budapest, 2014. január 16.

Dolla Eszter
Dolla Eszter
igazgató

Kapja:

1. Nógrád Megyei Önkormányzat
(3100 Salgótarján, Rákóczi út. 36.)
2. Irattár

HK.
NMOKGYH

Nógrád Megyei Önkormányzat	
Hivatal	
Salgótarján	
Érk.: 2014 JAN. 20	
Szám: 10-14	Mell:
	Ért:

**BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI
KORMÁNYHIVATAL**

ÉPÍTÉSÜGYI ÉS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL
ÁLLAMI FŐÉPÍTÉS

Ügyiratszám: BOD/01/1536-2/2013

Kérjük, válaszlevelükben hivatkozzanak ügyiratszámunkra!

Ügyintéző: Gergely Péter

Telefon: (46) 512-961

Hiv. szám: 15-292/2013.

Ügyintézőjük: -

Tárgy: Nógrád Megye Stratégiai
Programjával kapcsolatos SKV
vélemény.

BECsó ZSOLT

Nógrád megyei Közgyűlés elnök
részére

Salgótarján

Rákóczi út 36

3100

Tisztelt Elnök Úr!

A 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet (továbbiakban R.) 1. § (2) 1. számú melléklet 1. pontja alapján, a [1996. évi XXI. tv. 23. § (1) bekezdés szerinti] területi tervek a környezeti vizsgálat lefolytatására kötelezett tervek körébe tartoznak, ezért annak elkészítése kötelező.

A R. 7. § (1) szerint környezeti értékelés konkrét tartalmának és részletezettségének (a továbbiakban: tematika) megállapításához - az épített környezet védelme szempontjából - a következő tájékoztatót adom:

A stratégiai környezeti vizsgálat, egy olyan módszeres és átfogó, iteratív jellegű döntéshozatali eljárás, amely tervek, programok, illetve különböző változataik megvalósulása során várható hatásokat hivatott feltárni és értékelni - a folyamat legkorábbi fázisától kezdve.

A környezeti vizsgálat a terv, illetve program kidolgozása, egyeztetési és elfogadási folyamatának része. A környezeti értékelés a terv-, illetve programdokumentáció önálló része, illetve munkarésze.

A környezeti értékelés egyes részeit a 4. számú mellékletben meghatározott tartalmi követelményeknek megfelelő részszakterületeken „a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízgazdálkodási és tájvédelmi szakértői tevékenységről szóló 297/2009. (XII. 21.) Korm. rendeletben rögzítettek szerint” tervezői névjegyzékbe bejegyzett, jogosultsággal rendelkező (környezetvédelmi szakterületen, illetve részterületen SZKV betűjelű; természetvédelmi

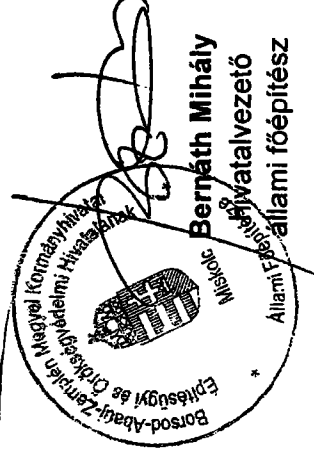
szakterületen és részterületein SZTV betűjelű, valamint tájvédelmi szakterületen SZTJV betűjelű – szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő készíti el. Ld.: R. 8. § (1);

A R. 4. sz. mellékletében foglalt általános követelmények tartalmazzák azokat az elemzési szempontokat melyek vezérfonalként szolgálnak a vizsgálat kidolgozása során.

A 3.6.1.1 pont előírja, hogy a vizsgálatnak tartalmaznia kell, jelen esetben Nógrád Megye Stratégiai Programjának megvalósulása esetén a környezetet érő hatások, környezeti követelmények előrejelzését, a környezeti elemekre nézve, különös tekintettel az épített környezetre és annak részeként az épített és régészeti örökségre is.

A fentiek alapján a tematika tervezetén túl, annak kiegészítéseként - az épített környezet védelmére kiterjedően – nem tartom szükségesnek

Miskolc, 2014. január 9.

Bernáth Mihály
Helyettes vezető
Állami főépítész

2014. JAN. 23.
10-20

**HEVES MEGYEI
KORMÁNYHIVATAL
ERDÉSZETI IGAZGATÓSÁGA**

2014. JAN. 23

Veres - p.d. 4

2014. 01. 23.

HEG/EI/1110-1/2014

Iktatószám:

**Becsó Zsolt úr
Elnök**

Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése

**Salgótarján
Rákóczi út 36.
3100**

Tárgy: Nógrád Megyei Stratégiai Program véleményezése

Tisztelt Elnök úr!

Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet 3. melléklete szerint a környezet védelméért felelős szervek közül a megyei kormányhivatal erdészeti igazgatósága, mint elsőfokú erdészeti hatóság érintettség esetén az erdővédelemre kiterjedően vesz részt a véleményezésben.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 munkaközi anyagban a prioritások, fejlesztési elképzelések helyesen kerültek megállapításra.

A foglalkoztatás bővítése érdekében a gazdasági aktivitás fokozása, a kelet-nógrádi térség újraiparosítása, és felzárkóztatása, az iparterületek fejlesztése során szempontként javasolom figyelembe venni, hogy azok lehetőség szerint a már meglévő erdőterületek igénybevétele (termelésből való kivonása) nélkül valósuljanak meg.

A helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés, a turisztikai attrakciók fejlesztése erdőterületeken (pl. kalandparkok létesítése), azon belül is elsősorban az állami és közösségi tulajdonban lévő erdőterületeken valósulhat meg. A prioritás megvalósulását jól szolgálhatja az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdei közjóléti létesítmények megvalósításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 66/2013. (VII.29.) VM rendelet kihirdetése is. A rendelet eredményeként a megye erdőgazdálkodói részéről jelentős érdeklődés és pályázati kedv volt észlelhető a támogatási kérelem benyújtására rendelkezésre álló időszak alatt.

A megvalósuló pályázatok eredményeként a megye erdőterületein a lakosság részére rekreációs lehetőséget biztosító rövid, néhány órás pihenésre szolgáló, gyalogosan megközelíthető erdei pihenőhelyek; huzamosabb ott tartózkodást biztosító, kirándulási célt szolgáló erdei kirándulóhelyek; a térség növény- és állatvilágát, erdeinek megismerését szolgáló, tájékoztató táblákkal ellátott erdei tanösvények; illetve

erdei kilátók létesülhetnek. Az erdők közjóléti szerepének előtérbe kerülése jól szolgálja az emberi élet fenntartásához és minőségének javításához fűződő alapjog érvényesítését, és a fenntartható erdőgazdálkodást.

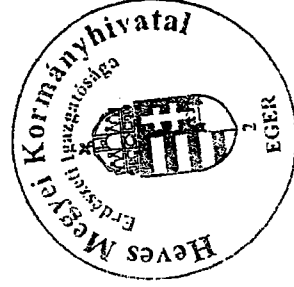
A foglalkoztatottság bővítése érdekében a közmunka programok elsősorban állami erdőterületeken már eddig is valósultak meg. A közmunka hatékony megvalósulását szolgáló képzések során az erdőgazdálkodási tevékenység szakszerűségének emelését szolgálja, ha e programban motorfűrész kezelésére és tisztító kőfűrész használatára jogosult erdőművelő szakmunkások kiképzésére és ezen személyek későbbi alkalmazására is lenne lehetőség.

A Kormány határozata nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházássá nyilvánította 21. sz. főút 1+300 – 7+850, 9+750 – 15+050, valamint a 17+000 – 48+000 kmsz. közötti szakaszának négy nyomúsíftását. A 21. főút Nógrád megyei szakaszai közül erdészeti hatósági szempontból a 17+000 – 21+250 km szelvények közötti szakasz építéséhez szükséges erdőterület végleges igénybevételi eljárás (termelésből való kivonás) lezárult, a 29+190 – 32+920 km szelvények közötti szakasz építése pedig erdőterület igénybevételével nem jár.

Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: Evt.) 80. § (3) bek. alapján a 23+300 – 27+820, a 35+000 – 39+700 és a 41+500 – 48+100 kmsz. közötti szakaszok építéséhez a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. – 1134 Budapest, Váci út 45. (a továbbiakban: Építető) kérelmére erdő tervezett igénybevételéhez – 4 évig érvényes - elvi engedélyt adtam.

Az Evt. 80. § (4) bek. szerint az elvi engedély alapján az erdő igénybevétele nem kezdhető meg. Az Építető a mai napig nem kérelmezte az érintett erdőterületek végleges kivonását, mely - a források rendelkezésre állása esetén – a munkaterület átadás-átvétele és a kivitelezés elhúzódtásához vezethet.

Eger, 2014. január „21”

22 *A*
Szabó Szilárd
igazgató

NÓGRÁD MEGYEI KORMÁNYHIVATAL
FÖLDHIVATALA

Nógrád Megyei Önkormányzat Hivatal Salgótarján	
E.k.: 2014 JAN. 06	Mell:
Szám: 10-3	Egy

Ügyiratszám: 10.005-2/2014.
Ügyintéző: Sulyán Péter Gábor
Telefon: 30/698-1355
E-mail: sulyan@takarnet.hu

Nógrád Megyei Önkormányzat

Becsó Zsolt
Elnök Úr részére

Salgótarján
Rákóczi út 36.

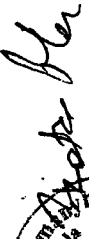
3100

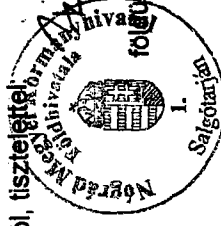
Tisztelt Elnök Úr!

A **Nógrád Megyei Kormányhivatal Földhivatalához** megküldött, fenti számú, a **Nógrád Megyei Stratégiai Programmal** összefüggő **Stratégiai Környezeti Vizsgálattal** és a **Nógrád Megyei Területfejlesztési Konceptióval** összefüggő **Területi Hatásvizsgálattal** kapcsolatos beadványokra – a melléklet dokumentáció alapján – a következő véleményt adom:

A **Stratégiai Környezeti Vizsgálat** és a **Területi Hatásvizsgálat** tartalmával kapcsolatban termőföldvédelmi szempontból kifogást nem emelek; azonban – a **10.120-2/2013.** számon előzetesen kiadott nyilatkozatomban foglaltak fenntartása mellett – javaslom, hogy a tervezett ipari fejlesztések (főként a zöldmezős beruházások) során azon földterületek kerüljenek felhasználásra, melyeket már korábban ilyen célra **belterületbe** vontak, illetve a települési rendezési tervekben ipari célra tervezettek, mivel így csökkenthető további termőföldek igénybevétele. Mindemellett az átlagosnál jobb minőségű termőföldek ilyen jellegű felhasználása mindenképp kerülendő.

Salgótarján, 2014. január 3.

Juhászné Tóth Éva hivatalvezető távollétében és megbízásából, **tisztelettel:**

Bata Tibor
földügyi osztályvezető

ORSZÁGOS KÉMIAI BIZTONSÁGI INTÉZET

Nógrád Megyei Önkormányzat Hivatali Salgótarján	
Szám: 00-1	Melléklet: 1

Nógrád Megyei Önkormányzat
Közygylésének Elnöke

Salgótarján
Rákóczi út 36.
3100

Tisztelt Cím!

Főigazgató

1097 Budapest, Nagyváradi tér 2.
Telefon: (06-1) 476-1195, (06-1) 476-1100* Fax: (06-1) 476-1227 E-mail: okbi@okbi.antsz.hu

Iktatószám: OKBI-29580-2/2013
Hivatkozási szám: 15-292/2013
Tárgy: Stratégiai Környezeti
Vizsgálat

Levelét, amelyben a Nógrád Megyei Stratégiai Programmal kapcsolatos álláspontunkat kéri, megkaptuk. Mivel azonban a levél a 2/2005. (I.11.) Korm. rendeletre hivatkozva megállapítja, hogy a Megyei Programok készítéséhez kötelező a Stratégiai Környezeti Vizsgálat lefolytatása, az eljárásban nem az Országos Kémiai Biztonsági Intézet, hanem az Országos Tisztifőorvosi Hivatal, és érintettség esetén az Emberi Erőforrások Minisztériuma illetékes részt venni. Az Országos Kémiai Biztonsági Intézet az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet 1.§ (3.) bekezdése hatálya alá eső tervek esetében, érintettség esetén tartozik a véleményezésre bevonandó államigazgatási szervek közé, a 3. sz. melléklet II/2. pontja szerint.

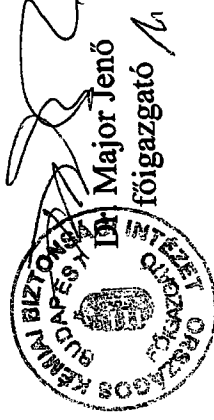
Hatáskör hiányában a Nógrád Megyei Stratégiai Programmal kapcsolatban nincs álláspontunk.

Kérem, szíveskedjenek tekintetbe venni, hogy az eljárás további szakaszában az intézet nem kíván részt venni, ennek megfelelően az egyeztetési dokumentáció papír alapú hordozón történő megküldésétől is eltekintünk.

Abban az esetben, ha az Országos Kémiai Biztonsági Intézet törvényben és rendeletekben meghatározott feladataihoz kapcsolódó problémák merülnek fel, –konkrét kémiai biztonsági kérdésekben– készséggel állunk rendelkezésükre.

Budapest, 2013. december 20.

Tisztelettel:

Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatal Salgótarján	
Érk.: 2014 JAN. 20	Mell:
Szám: 10-11	Ea:

Id: V-dm 2014 JAN. 15

Törvény-tervezés

**NÓGRÁD MEGYEI KORMÁNYHIVATAL
NÉPEGÉSZSÉGÜGYI SZAKIGAZGATÁSI SZERV**

Iktatószám: NOR/071/00081-1/2014.

Ügyintéző: Váczi Ferenc
Telefon: 32/521-714

Tárgy: Nógrád Megye Területfejlesztési koncepciója 2014-2020.
Hivatkozási szám: 15-292/2013.
Melléklet:

**Becsó Zsolt Elnök Úr részére
Nógrád Megye Önkormányzatának Közgyűlése**

Salgótarján
Rákóczi út 36.
3100

2014.01.20.

Tisztelt Elnök Úr!

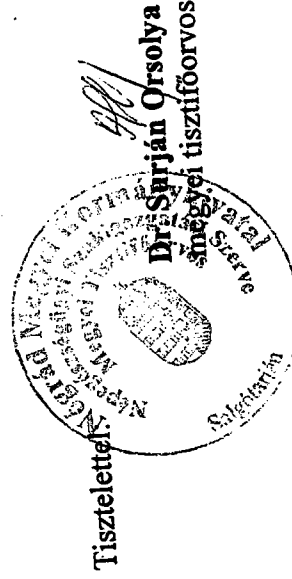
Az egyes tervek és programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005.(1.11.) Korm. rendelet (továbbiakban: rendelet) 7.§ (1) bekezdése alapján küldött megkeresésére az alábbi szakmai véleményt adom:

Nógrád Megye területfejlesztési koncepciója (Stratégiai Program) készítésénél tekintettel kell lenni arra, hogy annak tartalma ne veszélyeztesse az emberi egészséget, az egyes környezeti elemeket, az életminőség környezeti feltételeit.
Fentiek érdekében a koncepcióhoz kapcsolódó környezeti értékelés tartalmát úgy kell meghatározni, hogy az a jelenleg érvényben lévő jogszabályokkal (egészségügyi, vízügyi, környezetvédelmi) összhangban legyen.

A környezeti vizsgálati anyagban be kell mutatni a program egyes elemeinek megvalósulásával az emberi egészséget és egyes környezeti elemeket befolyásoló hatásokat.

A gyekben a vizsgálati anyagnak meg kell felelni a rendelet 4. számú mellékletében foglalt általános tartalmi követelményeknek.

Salgótarján, 2014. január 15.

3100 Salgótarján, Rákóczi út 36.
Levelezési cím: 3100 Salgótarján, Pf. 141. Tel: (32) 521-701 Fax: (32) 520-831
e-mail: titkarsag.nograd@emr.antsz.hu web: www.nmkh.hu

ÁLLAMI NÉPEGÉSZSÉGÜGYI ÉS TISZTIORVOSI SZOLGÁLAT
Országos Tisztifőorvosi Hivatal

ÁNTSZ

Nógrád Megyei Önkormányzat	
Hivatal	
Salgótarján	
2014. január 14.	
Szám: 10-28	Mell:
Ea:	

Iktatószám: KEF-185-2/2014.

Tárgy: Tájékoztatás, Nógrád megye SKV
tematika

Előadó: Debreczeni-Lázár András

Telefon: (06-1) 476-1100/2830

Válaszadás esetén kérem, a fenti iktatószámra
hivatkozni szíveskedjék.

2014.02.03.

Becsó Zsolt
elnök

Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése

Salgótarján
Rákóczi út 36.
3100

Tisztelt Elnök Úr!

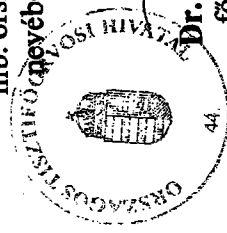
A 15-292/2013. számú levelében történt megkeresésre válaszolva a Nógrád Megyei Stratégiai Program Stratégiai Környezeti Vizsgálatával kapcsolatosan az alábbi tájékoztatást adom.

- A véleményezési eljárásban az Országos Tisztifőorvosi Hivatal a megye területén található ásványvíz forrás és gyógyvízes kutak érintettsége kapcsán részt kíván venni.
- A környezeti értékelés konkrét tartalmának és részletezettségének megállapításához elegendőnek tartom az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet 4. számú mellékletében található tartalmi követelményeket.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2014. január 14.

Dr. Paller Judit
mb. országos tisztifőorvos
névén kiadmányozza

Dr. Kovács Márta
főosztályvezető

**A Nógrád Megyei Stratégiai program 2014-2020 dokumentum területi hatásvizsgálatához
felhasznált stratégiai dokumentumok tartalmának összefoglalása**

Nógrád Megye Területrendezési Terve

Nógrád Megye Önkormányzata 42/2011. (XI.22.) számú önkormányzati rendeletével és 122/2011. (XI.22.) Kgy. számú határozatával elfogadta Nógrád megye területrendezési tervének módosítását.

Nógrád Megye Területrendezési Terve meghatározza a megye egyes térségei terület-felhasználásának feltételeit, a műszaki infrastrukturális hálózatok és egyedi építmények összehangolt térbeli rendjét, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek megőrzésére, illetve az erőforrások védelmére. A megye szerkezeti tervét, valamint a megye térségi övezeteit és az ezekre vonatkozó szabályokat foglalja magában.

Nógrád megye területfejlesztési Konceptiójának területi hatásvizsgálata szempontjából az alábbi szabályozási elemek a legfontosabbak:

A megye térségi szerkezeti tervére vonatkozó szabályok

Megyei területfelhasználási kategóriák a következő:

- a) legalább 50 ha területű térségek:
 - aa) erdőgazdálkodási térség,
 - ab) mezőgazdasági térség,
 - ac) vegyes területfelhasználású térség,
- b) legalább 10 ha területű térségek:
 - ba) városias települési térség,
 - bb) hagyományosan vidéki települési térség,
- c) területi korlát nélkül ábrázolt térségek:
 - ca) vízgazdálkodási térség.

Országos övezetek:

- a) kiváló termőhelyi adottságú szántóterület,
- b) kiváló termőhelyi adottságú erdőterület,
- c) országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület,
- d) országos jelentőségű tájképvédelmi terület,
- e) kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület,
- f) felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő terület,
- g) ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület,
- h) együtt tervezhető térségek.

Megyei övezetek:

- a) magterület,
- b) ökológiai folyosó,
- c) puffterület,
- d) erdőtelepítésre alkalmas terület,
- e) térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület,
- f) térségi jelentőségű tájképvédelmi terület,
- g) világörökség és világörökség-várományos terület,
- h) történeti települési terület,
- i) nagyvízi meder,
- j) földtani veszélyforrás terület,
- k) vízerózióknak kitett terület,
- l) szélérozióknak kitett terület.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)

A kormányzati fejlesztéspolitika 2030, illetve 2014-2020 időtárvlatában követni tervezett stratégiai céljait, prioritásait jelöli ki. Ugyanakkor, tekintettel arra, hogy a Megyei Konceptiók, Programok és az OFTK részben meghatározzák a másik dokumentum tartalmát, jelen hatásvizsgálatnak ebben a kontextusban is jelentősége lehet.

Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia

Az Országgyűlés 18/2013 (III.28.) határozatával elfogadta a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiát, mely a 2012-2024 közötti időszakban érvényesítendő fenntarthatósági elveket, célokat, beavatkozásokat rendszerezi.

A fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepciója értelmezése szerint:

„A fenntartható fejlődés az ember boldog és értelmes életvitelének előmozdítását és a közös kiteljesítését célozza úgy, hogy az emberi tevékenységek a Föld környezeti eltartó-képessége szabta határokon belül maradnak, és a gyarapítható, fejleszthető emberi, társadalmi és gazdasági erőforrások terén gondoskodunk ezek megfelelő mennyiségi és minőségi állapotának fenntartásáról, bővítéséről, illetve javításáról.”

A nemzeti fenntarthatósági politika az alábbi elemekből tevődik össze:

- (1) Folyamatosan nyomon kell követni, s mennyiségi, minőségi mutatókkal mérni, számszerűsíteni kell a nemzeti erőforrások alakulását: fogyását vagy gyarapodását, romlását vagy javulását.
- (2) Az állandóan fejlődő tudományos ismeretekre figyelemmel az időszakonként felülvizsgált mutatók jelzései alapján értékelni kell az erőforrások helyzetét, felismerve: melyek vannak kritikus állapotban, melyek kritikussá válása várható, illetve, hogy a nemzet jólétéhez mely erőforrások fejlesztése járulhat hozzá hosszú távon a leginkább.
- (3) Azonosítani kell azokat az okokat (hajtóerőket), amelyek az egyes erőforrások romlásához vagy gyarapításához hozzájárulnak. A romlást okozó hajtóerők visszafogását vagy a gyarapító hajtóerők támogatását kell célként kitűzni.

(4) A célkitűzéseket minden kormányzati, regionális vagy helyi döntés – legyen az hosszabb távú ágazati stratégiák megalkotása, jogszabály-alkotás, a költségvetés tervezése vagy egy településrendezési terv – során érvényre kell juttatni.

(5) Olyan intézményeket, eljárásokat kell létrehozni és működtetni, melyek biztosítják, hogy a különböző szintű közösségi döntések során a nemzeti erőforrások fenntartható használatával kapcsolatos szempontok, információk a döntéshozók tudomására jutnak, azokat a döntések során figyelembe veszik.

Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014)

Az ország fenntartható fejlődési pályára való átállását kívánja sajátos eszközeivel elősegíteni. A környezeti szempontok és összefüggések megjelenítésével, a társadalmi és gazdasági lehetőségekkel összehangolt, szükséges intézkedések meghatározásával rendszerbe foglalja a környezet védelmére irányuló célokat és feladatokat.¹

Az alábbi tematikus akcióprogramok keretében nem csak a célokat, hanem a célok elérése érdekében szükséges intézkedéseket és az intézkedések végrehajtásáért felelősöket – a kormányzattól, az önkormányzatokon keresztül a lakosságig – nevesíti illetve mutatókat is meghatároz.

a. A környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítése

- a./1. Környezeti nevelés, oktatás, szemléletformálás
- a./2. Környezettudatos termelés és fenntartható fogyasztás
- a./3. Környezeti információhoz való hozzáférés
- a./4. A turizmus környezeti hatásainak felmérése, tudatosítása

b./ Éghajlatváltozás

- b./1. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése
- b./2. Felkészülés az éghajlatváltozás hatásaira
- b./3. Ózonkárosító anyagok kibocsátásának csökkentése

c./ Környezet és egészség

- c./1. Beltéri levegőminőség
- c./2. Biológiai allergének
- c./3. A vízminőség és egészség
- c./4. Élelmiszerbiztonság
- c./5. Klíma és egészség
- c./6. Környezet-egészségügyi információs rendszer

d./ Települési környezetminőség

- d./1. Településfejlesztés, -rendezés és környezetvédelem
- d./2. A települések levegőminőségének javítása
- d./3. A zajterhelés csökkentése
- d./4. Közlekedés és környezet

¹ Nemzeti Környezetvédelmi Program 2009-2014, 3. o.

e./ A biológiai sokféleség megőrzése, természet- és tájvédelem

- e./1. A természeti és táji értékek védelme
- e./2. Természetvédelmi őrzés, kezelés, fenntartás
- e./3. Károsodott területek helyreállítása, káros hatások csökkentése
- e./4. A természetvédelem feltételrendszerének javítása

f./ Fenntartható terület- és földhasználat

- f./1. Területrendezés és környezetvédelem
- f./2. Ásványkincsekkel való fenntartható gazdálkodás
- f./3. Talajok védelme és fenntartható használata
- f./4. Környezetbarát mezőgazdasági gyakorlat
- f./5. Az erdőgazdálkodás környezeti aspektusai

g./ Vizeink védelme és fenntartható használata

- g./1. Vizeink „jó állapotának” elérése: vízgyűjtő gazdálkodási tervezés és monitoring
- g./2. Stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi védelmét szolgáló, kapcsolódó programok
- g./3. Területi vízgazdálkodás, vízkármegelőzés és elhárítás
- g./4. Kiemelt fontosságú és országos jelentőségű érzékeny víztestek állapotának javítása (Tisza-tó,)

h./ Hulladékgazdálkodás

- h./1. Megelőzés
- h./2. Hasznosítás
- h./3. Ártalmatlanítás
- h./4. Hulladékgazdálkodási tervezés

i./ Környezetbiztonság

- i./1. Környezeti kármegelőzés és kárelhárítás
- i./2. Környezeti kármentesítés

Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia (NKIS) 2011 – 2020

Kormány az ökoszisztémák terhelése csökkentésének, a természeti erőforrások takarékos használatának, valamint a gazdaság fenntartható fejlesztésének érdekében 1307/2011. (IX. 6.) Korm. határozatával elfogadta a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégiát. A stratégia a **2011-2020** közötti időszakra szól, de ennél messzebb mutató céljai is vannak. Az ország erőforrásaival hatékonyan és takarékosan gazdálkodó, összességében **fenntartható fejlődési pályára** való áttérését kívánja sajátos eszközeivel elősegíteni.

A jövőkép szerint a környezettechnológiai innovációk elterjedése a nemzeti környezetvédelmi ipar **olyan fejlődését** hozhatja, ami hozzájárul mind a foglalkoztatás, mind az ország versenyképességének növeléséhez, ezzel a társadalom jóllétének biztosításához és a környezet védelméhez. A jövőkép megvalósulásához szükség van olyan célok megfogalmazására, amik a stratégia időtávján belül reálisan elérhetők. A Stratégia célja, hogy meghatározza a következő évtized irányvonalait és szükséges intézkedéseit a hazai környezettechnológia és a környezettechnológiai innováció területén.

A környezeti célok mellett a Stratégia másik célja Magyarország gazdasági és tudáspotenciáljának kiaknázása az új eljárások és technológiák, különösen a környezetbarát technológiák kifejlesztésére irányuló versenyben. A Stratégia további fő célja, hogy elősegítse a munkalehetőségek bővülését az innovatív technológiákat alkalmazó tevékenységek támogatásával.

Mindezek figyelembevételével tehát az átfogó cél olyan környezettechnológiai innovációk bevezetésének támogatása, amelyek elősegítik az ökológiai lábnyom és az ökoszisztémák terhelésének csökkentését, a természeti erőforrásokkal való takarékos bánásmódot, valamint támogatják a fenntartható gazdaság fejlesztését, ennek érdekében elősegítik:

- az elsődleges nyersanyagok felhasználásának csökkentését;
- a másodlagos nyersanyagok növekvő felhasználását;
- a magas hozzáadott értékű, tudásigényes technológiák kifejlesztését, elterjesztését;
- egyszerű, olcsó, a természet energiáit bölcsen hasznosító, tömegek által is használható, környezetbarát technológiák kifejlesztését, széles körű alkalmazását;
- a gazdaság fenntartható anyaggazdálkodás felé való elmozdítását;
- erőforrás-hatékonyság, valamint a kiemelt jelentőségű erőforrások (víz, termőföld) takarékos használata és minőségének hosszútávon történő megóvása;
- a környezettechnológia beavatkozási alapkoncepciójának megváltoztatása, a „csővégi” szemlélet helyett a megelőzési szemléletet előtérbe helyezése;
- megújuló, megújítható erőforrások (anyag és energia) használatának növelése;
- hulladékhasznosítás fejlesztése, újrahasználat segítése;
- bioalapú nyersanyagok környezetvédelmi szempontból fenntartható használata/újrahasznosítása.

Az előzőekben felsorolt részterületi célokat a hazai gazdasági, környezeti és társadalmi viszonyok és potenciálok figyelembevételével kell elérni.

Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020

A Nemzeti Vidékstratégia célja, hogy a hazánk vidéki térségeinek nagy részén érvényesülő kedvezőtlen folyamatokat megfordítva, a fenntarthatóságot, az életképes agrár- és élelmiszertermelést és a vidéki élet értékeit középpontba állító jövőkép alapján kijelölje az ország vidékpolitikájának célkitűzéseit, alapelveit, valamint az azok elérését biztosító programok és intézkedések végrehajtási kereteit. A vidéki Magyarország egészének megújítását tűzi ki célul, ezért a természeti értékek és a környezet védelmére, a természeti erőforrások fenntartható hasznosítására alapozva határozza meg az agrár- és élelmiszergazdaságra, valamint a vidékfejlesztésre vonatkozó tennivalókat. Legfontosabb területei a foglalkoztatás növekedése, a kiegyensúlyozott és sokszínű mező- és erdőgazdálkodás, termelési szerkezet, a helyi élelmiszertermelés és élelmiszerpiacok helyreállítása, a helyi energiatermelés, a vidék helyi közösségeinek megerősödése, a népesedési mutatók javulása és a természeti rendszerek, a biológiai sokféleség megőrzése.

Térségi komplex vidékfejlesztési nemzeti programok

A speciális, térségi összehangolást kívánó problémák kezelése, illetve a társadalmi-gazdasági szempontból kirívóan leszakadó térségek fejlesztése térségi programok keretében lehetséges. Az eddigi vidékfejlesztési gyakorlatból hiányzott a helyi vidékfejlesztési programokon túlmutató térségi programok lehetősége.

Szakpolitikai célkitűzések

- Speciális térségi vidékfejlesztési problémák kezelése.
- Az elmaradott, perifériális vidéki térségek felzárkóztatása.
- A foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű vidéki térségekben.
- A Kárpát-medence magyarlakta vidéki térségei fejlődésének segítése.

E komplex térségi programcsoporthoz a következő térségi komplex vidékfejlesztési nemzeti programok kapcsolódnak Nógrád megye vonatkozásában.

Aprófalvas térségek fejlesztési programja

Az ország településhálózatának harmada, mintegy 1050 település 500 főnél kisebb lélekszámú aprófalva. Az aprófalvak főképp az ország domb- és hegyvidéki területein, Északkelet-Magyarországon, Nyugat- és Dél-Dunántúlon fordulnak elő nagyobb számban. Az alacsony lélekszámú aprófalvak társadalma kiemelten sérülékeny. Többségüket rendkívül kedvezőtlen demográfiai és társadalmi folyamatok jellemzik, amely a gazdasági teljesítményükre is negatív hatással van. A demográfiai és társadalmi problémák halmozottan jelentkeznek azon aprófalvak esetében, amelyek földrajzilag és gazdaságilag is perifériális térségben, a gazdasági centrumoktól távol találhatók. Ezen falvak esetében az elöregedés, a tartós és rendkívül magas munkanélküliség, az – ebből adódó – elvándorlás, valamint a szociális és etnikai szegregáció kialakulása általános és egyre veszélyesebb jelenség. Számos aprófalva küzd közlekedési, elérhetőségi nehézségekkel, amely a munkába és iskolába járást is ellehetetleníti. A problémákat súlyosbítja egyes települési funkciók, szolgáltatások ellátásának alacsony fokú fenntarthatósága. Egyes, már drasztikus mértékben leszakadt aprófalvas térségek problémáinak megoldása, leszakadásuk megállítása és a folyamat megfordítása kiemelten fontos feladat a vidékpolitika számára. A gyakran természet közeli, nyugalmat sugárzó aprófalvak kilábalásának pillére lehet pl. az agrárgazdaság, az agrárgazdaságon alapuló közfoglalkoztatás, a szociális gazdaság, a turizmus, vagy a rekreáció.

Stratégiai irányok és teendők:

1. A napi munkába járás, ingázás igényeihez maximálisan illeszkedő akadálymentes és fenntartható közösségi közlekedést fejlesztése.
2. Az aprófalvak gazdasági létalapját biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztése.
3. Azoknak a helyi vállalkozások támogatása, amelyek az aprófalvas térségekben szociális szempontokat is figyelembe vesznek a gazdasági tevékenységük végzése során. A szociális gazdaság kialakulásának, tartós és fenntartható működésének ösztönzése.
4. A helyi népesség szociális, egészségügyi, adminisztrációs igényeinek minél kevesebb utazással történő kielégítése, rendszeres mozgó szolgáltató rendszerek kiépítésének támogatása.
5. A helyi tehetséges fiatalok mentorálása. Hosszú távú programmal segíteni szükséges őket taníttatásuk és elhelyezkedésük során. Helyben maradási és letelepedést segítő programokkal az értelmiség helyben maradásának segítése.
6. Helyi közösségek kialakulásának, fejlesztési programjaik közös kidolgozásának segítése.
7. Az aprófalvak falusi turizmushoz, öko- és aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúrájának és a kapcsolódó szolgáltatások kínálatának térségileg összehangolt fejlesztése.

Az EU 2014 és 2020 közötti kohéziós politikájához kapcsolódó jogszabályok

Az Európa 2020 az Európai Unió 10 évre szóló növekedési stratégiája. Célja nem csupán az, hogy segítségével leküzdjük a válságot, amely számos uniós gazdaságot továbbra is kedvezőtlenül érint. A stratégia az uniós növekedési modell hiányosságait hivatott megszüntetni, és az intelligensebb, fenntarthatóbb és inkluzívabb növekedés feltételeit kívánja megteremteni.

A 2014-2020 közötti fejlesztési időszak működését meghatározó közösségi jogszabályok az Európai Unió Hivatalos Lapjában jelentek meg (L 347, 2013. december 20.)

A 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési programról - „Jólét bolygónk felélése nélkül”

(Az EU parlament és tanács határozati javaslata 2012/0337 (COD))

A hatodik környezetvédelmi cselekvési program 2012 júliusában lezárult, az Európai Bizottság pedig az érdekeltek, köztük a Tanács és az Európai Parlament ez irányú felkérésére javaslatot tesz a program utódjára.

Ez a környezetvédelmi cselekvési program fokozni kívánja a környezetpolitika szerepét abban a folyamatban, melynek végén olyan erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság jön létre, amelyben védelmet élvez a természeti tőke, a polgárok egészsége és jóléte. A program átfogó keretet ad a környezetpolitika 2020-ig tartó időszakára, és kilenc célkitűzést határoz meg prioritásként az EU és tagállamai számára.

1. sz. kiemelt célkitűzés: az Európai Unió természeti tőkéjének védelme, megőrzése és fejlesztése
2. sz. kiemelt célkitűzés: erőforrás-hatékony, környezetbarát és versenyképes uniós gazdaság kialakítása
3. sz. kiemelt célkitűzés: az uniós polgárok megóvása a környezettel kapcsolatos terhelésektől, valamint az egészségüket és jólétüket fenyegető kockázatoktól

E kiemelt tematikus célkitűzések teljesítéséhez olyan elősegítő keretrendszerre van szükség, amely támogatja a tényleges cselekvést. Az elősegítő keretrendszernek négy pillére tekintetében kerül sor javító intézkedésekre: a környezetre vonatkozó uniós szabályozás megfelelőbb módon történő végrehajtása valamennyi területen; a környezetpolitika tudományos eredményekkel való szilárdabb alátámasztása; beruházások biztosítása és a környezetvédelem szempontjából célravezető ösztönzők létrehozása; és végül a környezeti megfontolások fokozottabb érvényre juttatása és a politikai koherencia növelése a környezetpolitikán belül és más szakpolitikák viszonylatában egyaránt. Ezek a horizontális intézkedések e program hatályán és időtartamán túlmutatnak.

4. sz. kiemelt célkitűzés: az uniós környezetpolitika hasznának maximalizálása
5. sz. kiemelt célkitűzés: a környezetpolitika tudományos alapjának megszilárdítása
6. sz. kiemelt célkitűzés: a környezet- és éghajlat-politikai beruházások és a megfelelő árképzés biztosítása
7. sz. kiemelt célkitűzés: a környezeti megfontolások fokozottabb érvényre juttatása és a politikai koherencia növelése

A helyi, regionális és globális kiívások kezelését szolgáló tematikus célkitűzések.

8. sz. kiemelt célkitűzés: az Európai Unió városainak fenntarthatóbbá tétele
9. sz. kiemelt célkitűzés: a regionális és globális környezeti és éghajlat-változási kihívások uniós kezelésének hatékonyabbá tétele

Az EU biodiverzitási stratégiája 2020-ig

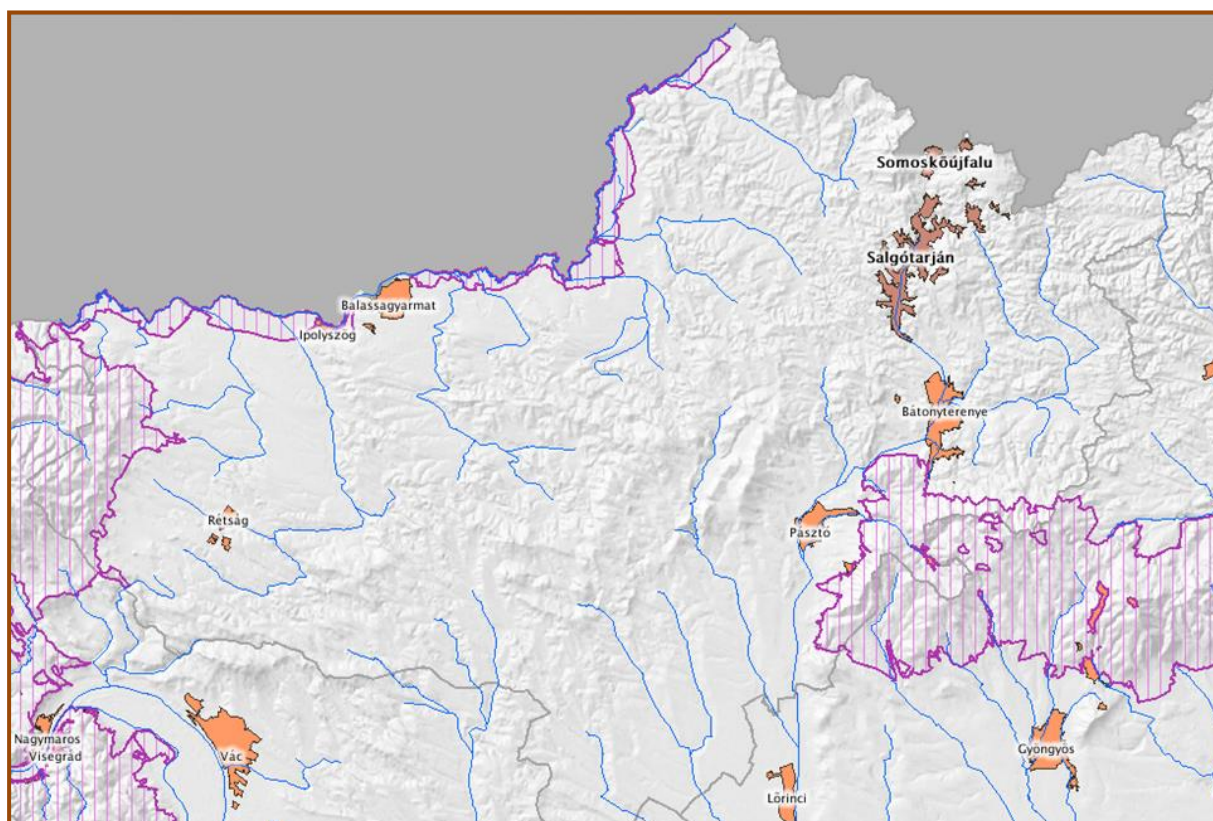
A 2020-ig teljesítendő kiemelt uniós cél: a biológiai sokféleség csökkenésének és az ökoszisztéma-szolgáltatások romlásának megállítása az Európai Unióban^{2020-ig}, valamint állapotuknak a lehetőségekhez mért szintű helyreállítása, ezzel együtt a biológiai sokféleség globális csökkenésének megelőzésére tett erőfeszítésekhez való uniós hozzájárulás fokozása.²

² http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_HU.pdf

Natura2000 természetmegőrzési és ökológiai hálózat Nógrád megyében

TÁBLÁZATOK:

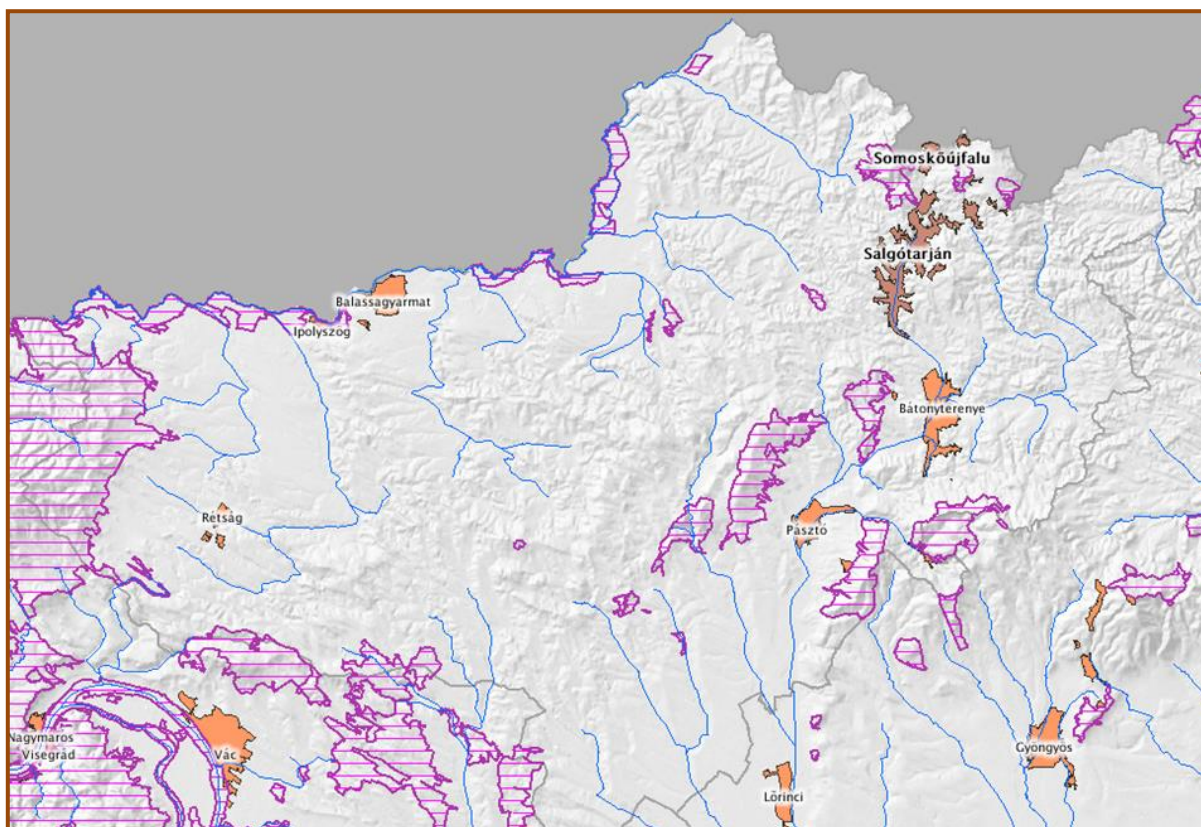
- Különleges madárvédelmi területek
- Különleges természetmegőrzési területek
- Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek
- Különleges természetmegőrzési területnek jelölt területek
- Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területnek jelölt területek

SPA - különleges madárvédelmi területek Nógrád megyében (TIR alapján)

Különleges madárvédelmi területek				
név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Mátra	HUBN10006	37473	A	<u>Költő fajok:</u> Parlagi sas (Aquila heliaca) Békászó sas (Aquila pomarina) Uhu (Bubo bubo) Fekete gólya (Ciconia nigra) Kígyászölyv (Circaetus gallicus) Fehérhátú fakopáncs (Dendrocopos leucotos) Darázsölyv (Pernis apivorus)
Börzsöny és Visegrádi-hegység	HUDI10002	49776	A	<u>Költő fajok:</u> Uhu (Bubo bubo) Fekete gólya (Ciconia nigra) Fehérhátú fakopáncs (Dendrocopos leucotos) Fekete harkály (Dryocopus martius) Bajszos sármány (Emberiza cia) Vándorsólyom (Falco peregrinus) Örvös légykapó (Ficedula albicollis) Kis légykapó (Ficedula parva) Hegyi billegető (Motacilla cinerea) Darázsölyv (Pernis apivorus) Uráli bagoly (Strix uralensis) <u>Vonuló madárfajok:</u> Kerceréce (Bucephala clangula) Fekete gólya (Ciconia nigra) Kis bukó (Mergus albellus)

Különleges madárvédelmi területek				
név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
<i>Ipoly völgye</i>	HUDI10008	6698	A	<u>Költő fajok:</u> Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>) Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>) Cigányréce (<i>Aythya nyroca</i>) Bölömbika (<i>Botaurus stellaris</i>) Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>) Haris (<i>Crex crex</i>) Törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>) Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>) Kis vízicsibe (<i>Porzana parva</i>) Pettyes vízicsibe (<i>Porzana porzana</i>) Karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>) Kis vöcsök (<i>Tachybaptus ruficollis</i>) <u>Vonuló madárfajok:</u> Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>) Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>) Tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>) Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>) Kendermagos réce (<i>Anas strepera</i>) Nagy lilik (<i>Anser albifrons</i>) Kis lilik (<i>Anser erythropus</i>) Vetési lúd (<i>Anser fabalis</i>) Kontyos réce (<i>Aythya fuligula</i>) Vörösnyakú lúd (<i>Branta ruficollis</i>) Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>) Aranylile (<i>Pluvialis apricaria</i>) Réti cankó (<i>Tringa glaurola</i>)

SCI - kiemelt jelentőségű és különleges természetmegőrzési területek (TIR alapján)

Különleges természetmegőrzési területek				
név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Középső-Ipoly- völgy	HUBN20062	1679	B	folyóvölgyek Cnidion dubii-hoz tartozó mocsárrétjei (6440) vöröshasú unka (Bombina bombina) dunai tarajosgőte (Triturus dobrogicus) vágó csík (Cobitis taenia) halványfoltú küllő (Gobio alpinus) szivárványos ökle (Rhodeus sericeus amarus) homoki küllő (Gobio kessleri) erdei szitakötő (Ophiogomphus cecilia) vérfűboglárka (Maculinea teleius)

Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Mátrabérc- Fallóskúti- rétek	HUBN20049	1506	B	szubkontinentális peripannon cserjések (*40A0) pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel (*91H0) pannon cseres tölgyesek (91M0) szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum) (9130) lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion erdői (*9180) hegyi kaszálórétek (6520) havasi cincér (*Rosalia alpina) tavi denevér (Myotis dasycneme) kis patkósdenevér (Rhinolophus hyposideros) piros kígyószisz (Echium russicum) leánykökörcsin (Pulsatilla grandis)
Nyugat-Mátra	HUBN20051	1498	B	pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel (*91H0) pannon cseres-tölgyesek (91M0) szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum) (9130) a Cephalanthero-Fagion közép-európai sziklai bükkösei mészkövön (9150) lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion erdői (*9180) hegyi kaszálórétek (6520) szubkontinentális peripannon cserjések (*40A0) pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis) (6190) szubpannon sztyeppek (6240) Janka-tarsóka (Thlaspi jankae) leánykökörcsin (Pulsatilla grandis) csíkos medvelepke (Callimorpha quadripunctaria) Anker-araszoló (Erannis ankeraria) nagy hőscincér (Cerambyx cerdo) szarvasbogár (Lucanus cervus)

Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Szentkúti Meszes-tető	HUBN20055	892	B	szubpannon sztyepek (6240) pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel (91H0) meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) (*fontos orchidea-lelőhelyek) (6210) nagy hőscincér (Cerambyx cerdo) szarvasbogár (Lucanus cervus)
Tepke	HUBN20056	2422	B	meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) (*fontos orchidea-lelőhelyek) (6210) szubpannon sztyepek (6240) pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis) (6190) Janka-tarsóka (Thlaspi jankae) álolaszsáska (Paracaloptenus caloptenoides) nagy hőscincér (Cerambyx cerdo) szarvasbogár (Lucanus cervus)
Bézsma	HUBN20057	832	B	pannon cseres-tölgyesek (91M0) pannon molyhos tölgyesek (91H0) meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) (*fontos orchidea-lelőhelyek) (6210) szubpannon sztyepek (6240) pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis) (6190) szubkontinentális peri-pannon cserjések (40A0) leánykökörccsin (Pulsatilla grandis) magyar tarsza (Isophya costata) nagy hőscincér (Cerambyx cerdo) szarvasbogár (Lucanus cervus) vágó csík (Cobitis taenia)

Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Bujáki Csirke-hegy és Kántor-rét	HUBN20058	171	B	meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) (*fontos orchidea-lelőhelyek) (6210) pannon molyhos tölgyesek (91H0) szubkontinentális peri-pannon cserjések (40A0) mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230) leánykökörcsin (Pulsatilla grandis)
Szandai Várhegy	HUBN20059	33	B	pannon cseres-tölgyesek (91M0) szubmontán és montán bükkösök (9130) lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői (*9180) szilikátsziklás lejtők sziklanövényzettel (8220) pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis) (6190) szarvasbogár (Lucanus cervus)
Sóshartyáni Hencse-hegy	HUBN2 0060	106	B	szubpannon sztyeppek (6240) pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis) (6190)
Karancs	HUBN20063	881	B	szubmontán és montán bükkösök (9130) törmelék-lejtő- és szurdokerdők (*9180) pannon cseres-tölgyesek (*91M0) pannon molyhos tölgyesek (91H0) szarvasbogár (Lucanus cervus) havasi cincér (*Rosalia alpina)
Salgó	HUBN20064	139	B	kontinentális cserjések (40A0) pannon sziklagyepek (6190) szubmontán és montán bükkösök (9130) pannon gyertyános tölgyesek (91G0) pannon cseres-tölgyesek (91M0)
Gortva-völgy	HUBN20065	155	B	szubmontán és montán bükkösök (9130) pannon gyertyános tölgyesek (*91G0) pannon cseres-tölgyesek (*91M0) piros szitakötő (Leucorrhinia pectoralis) szarvasbogár (Lucanus cervus) havasi cincér (*Rosalia alpina) szivárványos ökle (Rhodeus sericeus amarus)

Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Börzsöny	HUDI20008	30401	B	mészkerülő bükkösök (Luzulo-Fagetum) (9110) szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum) (9130) pannon cseres-tölgyesek (91M0) szubkontinentális peripannon cserjések (40A0) pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis) (6190) meszes alapkőzetű (6210) féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) fontos orchidea-lelőhelyei, lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői (9180) pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraeával és Carpinus betulusszal (91G0) enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0) kis patkós denevér (Rhinolophus hipposideros) hegyesorrú denevér (Myotis blythii) vöröshasú unka (Bombina bombina) petényi márna (Barbus meridionalis) havasi cincér (Rosalia alpina) szarvasbogár (Lucanus cervus) nagy hőscincér (Cerambyx cerdo) kövi rák (Austropotamobius torrentium) kék pattanóbogár (Limoniscus violaceus) álolaszsáska (Paracaloptenus caloptenoides) magyar fésősbagoly (Dioszeghyana schmidtii) sárga gyapjasszövő (Eriogaster catax) piros kígyószisz (Echium russicum) leánykökörccsin (Pulsatilla grandis)

Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
<i>Ipoly völgye</i>	HUDI20026	2937	B	Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) pannon homoki gyepek (6260) enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0) erdei szitakötő (Ophiogomphus cecilia) kis lemezcsiga (Anisus vorticulus) tompa folyamkagyló (Unio crassus) sávós bődöncsiga (Theodoxus transversalis) petényi márna (Barbus meridionalis) német bucó (Zingel streber) selymes durbincs (Gymnocephalus schraetzer) réti csík (Misgurnus fossilis) balkáni csík (Sabanejewia aurata) homoki küllő (Gobio kessleri) vidra (Lutra lutra) mocsári teknős (Emys orbicularis)

3. számú melléklet

Kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Nyugat-Cserhát és Naszály	HUDI20038	9609	B	meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) fontos orchidea-lelőhelyei (6210) pannon cseres-tölgyesek (91M0) nagyközönség számára meg nem nyitott barlangok (8310) szubpannon sztyeppék (6240) pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraeával és Carpinus betulusszal (91G0) pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescensszel (91H0) nagy hőscincér (Cerambyx cerdo) szarvasbogár (Lucanus cervus) havasi cincér (Rosalia alpina) magyar fésűsbagoly (Dioszeghyana schmidtii) nagy tűzlepke (Lycaena dispar) tátorján (Crambe tataria) Janka tarsóka (Thlaspi jankae) piros kígyószisz (Echium russicum) bíbor sallangvirág (Himantoglossum caprinum)

Különleges természetmegőrzési területnek jelölt területek

név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Nagylóci Kő-hegy	HUBN21095	198	B	szubkontinentális peripannon cserjések (40A0) meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) fontos orchidea-lelőhelyei (6210) szubpannon sztyeppék (6240) pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraeával és Carpinus betulusszal (91G0) pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescensszel (91H0) csíkos medvelepke (Callimorpha quadripunctaria)

3. számú melléklet

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek jelölt területek				
név	kód	terület (ha)	típus	fajok / élőhelyek
Bujáki Hényeli- erdő és Alsó-rét	HUBN21094	50,21	B	szubpannon sztyeppék (6240) euro-szibériai erdőssztyeppptölgyesek tölgyfajokkal (Quercus spp.) (91I0)